

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ACIPAYAM (DENİZLİ) İLÇESİNDE HALK İLACI OLARAK
KULLANILAN BİTKİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNE KALLI

DENİZLİ, TEMMUZ - 2023

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ACIPAYAM (DENİZLİ) İLÇESİNDE HALK İLACI OLARAK
KULLANILAN BİTKİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİNE KALLI

DENİZLİ, TEMMUZ - 2023

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğine beyan ederim.

MİNE KALLI

ÖZET

**ACIPAYAM (DENİZLİ) İLÇESİNDE HALK İLACI OLARAK
KULLANILAN BİTKİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİNE KALLI
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. OLCAY DÜŞEN)

DENİZLİ, TEMMUZ - 2023

Bu tez çalışması kapsamında, 2021-2023 yılları arasında Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan 56 mahallede halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin tespiti ve tıbbi kullanım şekillerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, belirtilen alanda toplam 116 kaynak kişi ile görüşülmüş, bu bitkilerin yöresel isimleri, tıbbi kullanım amaçları ve amaca uygun hazırlanma şekilleri not alınmıştır.

Çalışma neticesinde Acıpayam merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan 56 mahallede halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin teşhis edilmesiyle 62 familyaya ait 177 cins ve 226 takson tespit edilmiş, bu taksonlardan 2 tanesinin (%0,88) endemik olduğu belirlenmiştir. Tespit edilen tıbbi bitkilerin fitocoğrafik bölgelere göre dağılımları incelendiğinde 54 taksonun (%23,9) Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi elementi, 10 taksonun (%4,42) İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi elementi, 16 taksonun (%7,08) Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi elementi ve 146 taksonun (%64,6) ise çok bölgeli veya fitocoğrafik bölgesi bilinmeyen olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda 40 farklı taksonun (%17,7) gastrointestinal sisteme etkisi, 24 farklı taksonun (%10,62) diüretik etkisi, 18 farklı taksonun (%7,96) diyare ve kan glikoz dengesine etkisi, 16 farklı taksonun (%7,08) hemoroide etkisi, 15 farklı taksonun ise (%6,64) öksürüğe, romatizmal hastalıklara, ürolitiazise ve sedatif etkisi sebebiyle kullanıldığı görülmüştür. Tespit edilen tıbbi bitkilerin kullanılan kısımları dikkate alındığında 142 tanesinin (%39,01) yaprağı, 73 tanesinin (%20,05) meyvesi, 43 tanesinin (%11,54) çiçeği, 32 tanesinin (%8,79) tohumu, 27 tanesinin (%7,42) kökü ve geri kalan 48 tanesinin (%13,19) ise kabuk, reçine, kozalak ve lateks gibi diğer bitki kısımlarının halk ilacı yapımında tercih edildiği belirlenmiştir. Tıbbi bitkilerin yöre halkı tarafından

hazırlanma şekilleri incelendiğinde ise 118 adedinin (%31,72) çay, 83 adedinin (%22,31) çiğ tüketim, 51 adedinin (%13,71) pişirilerek, 41 adedinin (%11,02) lapa, 25 adedinin (%6,72) harici kullanım ve 54 adedinin (%14,52) baharat, krem, pekmez, tentür, sakız ve sirke gibi farklı preparasyonlarda kullanıldığı tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Acıpayam, Denizli, Etnobotanik, Halk İlacı, Tıbbi Bitkiler

ABSTRACT

A RESEARCH ON PLANTS USED AS FOLK MEDICINE IN ACIPAYAM (DENİZLİ) DISTRICT

MSC THESIS

MİNE KALLI

**PAMUKKALE UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE
BIOLOGY**

(SUPERVISOR: PROF. DR. OLCAY DÜŞEN)

DENİZLİ, JULY 2023

Within the scope of this thesis, it is aimed to determine the medicinal uses of the plants used as folk medicine in Acipayam (Denizli) center and 56 neighborhoods that have the characteristics of villages and towns between the years 2021-2023. In this context, a total of 116 resource people were interviewed in the specified area, and the local names of these plants, their medical uses and the way they were prepared in accordance with the purpose were noted.

As a result of the study, 177 genera and 226 taxa belonging to 62 families were identified by identifying the plants used as folk medicine in the center of Acipayam and 56 neighborhoods with the characteristics of villages and towns connected to it, and 2 of these taxa (0.88%) were determined to be endemic. When the distribution of the detected medicinal plants by phytogeographic regions was examined, it was determined that 54 taxa (23.9%) were Mediterranean Phytogeographic Region elements, 10 taxa (4.42%) were Iran-Turanian Phytogeographic Region elements, 16 taxa (7.08%) were Euro-Siberian Phytogeographic Region elements and 146 taxa (64.6%) were found to be multi-regional or unknown phytogeographic regions. As a result of the research, it was seen that 40 different taxa (17.7%) effect the gastrointestinal system, 24 different taxa (10.62%) diuretic effect, 18 different taxa (7.96%) effect on diarrhea and blood glucose balance, 16 different taxa (7.08%) effect on hemorrhoids, 15 different taxa (6.64%) are used for cough, rheumatic diseases, urolithiasis and sedative effects. Considering the used parts of the identified medicinal plants, it was determined that 142 (39.01%) leaves, 73 (20.05%) fruits, 43 (11.54%) flowers, 32 (8.79%) seeds, 27 (7.42%) roots, and the remaining 48 (13.19%) other plant parts such as bark,

resin, cones and latex were preferred in making folk medicine. When the preparation methods of medicinal plants by the local people 118 (31.72%) as a tea, 83 (22.31%) as a raw, 51 (13.71%) as a cooked, 41 (11.02%) as a porridge, 25 (6.72%) as a externally, and 54 (14.52%) as a spices, creams, molasses, tinctures, chewing gum and vinegar that used have been determined.

KEYWORDS: Acıpayam, Denizli, Ethnobotanic, Folk pharmaceutical, Medicinal plants

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvi
TABLO LİSTESİ	xviii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xix
SEMBOLE LİSTESİ	xx
ÖNSÖZ.....	xxi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Etnobotaniğin Tanımı	1
1.2 Etnobotaniğin Tarihçesi	3
1.3 Tıbbi Bitkiler	4
1.4 Tıbbi Bitkilerin Tarihsel Geçmişi.....	6
2. YÖNTEM.....	20
2.1 Araştırma Alanı Tanıtımı	20
2.2 Literatür Çalışmaları.....	24
2.3 Arazi Çalışmaları.....	32
2.4 Laboratuvar Çalışmaları	35
3. BULGULAR	36
3.1 ACANTHACEAE (AYİPENÇESİGİLLER).....	36
3.1.1 <i>Acanthus</i> L. (Ayıpençesi)	36
3.1.1.1 <i>Acanthus spinosus</i> L.....	36
3.2 ALTINGIACEAE (GÜNLÜKAĞACIGİLLER).....	36
3.2.1 <i>Liquidambar</i> L. (Günlükağacı).....	36
3.2.1.1 <i>Liquidambar orientalis</i> Mill.....	36
3.3 AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER).....	37
3.3.1 <i>Atriplex</i> L. (Unluca).....	37
3.3.1.1 <i>Atriplex rosea</i> L.....	37
3.3.2 <i>Beta</i> L. (Pancar)	38
3.3.2.1 <i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>vulgaris</i>	38
3.3.3 <i>Chenopodium</i> L. (Sirken)	38
3.3.3.1 <i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	38
3.3.3.2 <i>Chenopodium murale</i> L.	39
3.4 AMARYLLIDACEAE (NERGİSGİLLER)	39
3.4.1 <i>Allium</i> L. (Soğan).....	39
3.4.1.1 <i>Allium ampeloprasum</i> L.....	39
3.4.1.2 <i>Allium cepa</i> L.	40
3.4.1.3 <i>Allium sativum</i> L.	40
3.5 ANACARDIACEAE (MENENGİÇGİLLER).....	41
3.5.1 <i>Pistacia</i> L. (Menengiç)	41
3.5.1.1 <i>Pistacia palaestina</i> Boiss.	41
3.5.2 <i>Rhus</i> L. (Sumak)	42
3.5.2.1 <i>Rhus coriaria</i> L.	42
3.5.3 <i>Torilis</i> Adans. (Dercikotu).....	42
3.5.3.1 <i>Torilis arvensis</i> (Huds.) Link subsp. <i>neglecta</i> (Spreng.) Thell.....	42

3.6	APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)	43
3.6.1	<i>Anethum</i> L. (Dereotu)	43
3.6.1.1	<i>Anethum graveolens</i> L.	43
3.6.2	<i>Apium</i> L. (Kereviz)	43
3.6.2.1	<i>Apium graveolens</i> L.	43
3.6.3	<i>Bupleurum</i> L. (Şeytanayağı)	44
3.6.3.1	<i>Bupleurum croceum</i> Fenzl.	44
3.6.4	<i>Coriandrum</i> L. (Kışniş)	44
3.6.4.1.1	<i>Coriandrum sativum</i> L.	44
3.6.5	<i>Echinophora</i> L. (Çördük)	45
3.6.5.1	<i>Echinophora tenuifolia</i> L. subsp. <i>sibthorpiana</i> (Guss.) Tutin	45
3.6.6	<i>Foeniculum</i> Mill. (Rezene)	45
3.6.6.1	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	45
3.6.7	<i>Nerium</i> L. (Zakkum)	46
3.6.7.1	<i>Nerium oleander</i> L.	46
3.6.8	<i>Opopanax</i> W.D.J.Koch (Kaymacık)	46
3.6.8.1	<i>Opopanax hispidus</i> (Friv.) Griseb.	46
3.6.9	<i>Petroselinum</i> Hill. (Maydanoz)	47
3.6.9.1	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) A. W. Hill.	47
3.6.10	<i>Pimpinella</i> L. (Anason)	47
3.6.10.1	<i>Pimpinella anisum</i> L.	47
3.6.11	<i>Scandix</i> L. (Kışkiş)	48
3.6.11.1	<i>Scandix stellata</i> Banks & Sol.	48
3.7	ARACEAE (YILANYASTIĞIGİLLER)	49
3.7.1	<i>Arum</i> L. (Yılanıyastığı)	49
3.7.1.1	<i>Arum elongatum</i> Steven.	49
3.7.2	<i>Dracunculus</i> Mill. (Yılanbıçağı)	49
3.7.2.1	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott.	49
3.8	ARALIACEAE (SARMAŞIKGİLLER)	50
3.8.1	<i>Hedera</i> L. (Sarmaşık)	50
3.8.1.1	<i>Hedera helix</i> L.	50
3.9	ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER)	51
3.9.1	<i>Asparagus</i> L. (Kuşkonmaz)	51
3.9.1.1	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	51
3.9.2	<i>Muscari</i> Mill. (Müşkürüm)	51
3.9.2.1	<i>Muscari weissii</i> Freyn	51
3.9.3	<i>Ornithogalum</i> L. (Akyıldız)	52
3.9.3.1	<i>Ornithogalum armeniacum</i> Baker.	52
3.9.3.2	<i>Ornithogalum nutans</i> L.	53
3.9.3.2.1	<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	53
3.9.4	<i>Ruscus</i> L. (Tavşanmemesi)	53
3.9.4.1	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	53
3.10	ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)	54
3.10.1	<i>Achillea</i> L. (Civanperçemi)	54
3.10.1.1	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i>	54
3.10.2	<i>Anthemis</i> L. (Papatya)	55
3.10.2.1	<i>Anthemis aciphylla</i> Boiss. var. <i>aciphylla</i>	55
3.10.3	<i>Artemisia</i> L. (Yavşan)	55
3.10.3.1	<i>Artemisia absinthium</i> L.	55
3.10.3.2	<i>Artemisia annua</i> L.	56

3.10.4	<i>Bellis</i> L. (Koyungözü).....	56
3.10.4.1	<i>Bellis annua</i> L.	56
3.10.5	<i>Carduus</i> L. (Eşekdikeni).....	57
3.10.5.1	<i>Carduus pycnocephalus</i> L. subsp. <i>pycnocephalus</i>	57
3.10.6	<i>Centaurea</i> L. (Peygamberçiçeği).....	57
3.10.6.1	<i>Centaurea solstitialis</i> L. subsp. <i>solstitialis</i>	57
3.10.6.2	<i>Centaurea urvillei</i> DC. subsp. <i>urvillei</i>	58
3.10.7	<i>Cnicus</i> L. (Topdiken).....	58
3.10.7.1	<i>Cnicus benedictus</i> L.	58
3.10.8	<i>Cota</i> J.Gay ex Guss. (Babuçça).....	59
3.10.8.1	<i>Cota altissima</i> (L.) J.Gay.....	59
3.10.9	<i>Cyanus</i> Mill. (Gökbaş).....	60
3.10.9.1	<i>Cyanus depressus</i> (M.Bieb.) Soják.....	60
3.10.10	<i>Helianthus</i> L. (Ayçiçeği).....	60
3.10.10.1	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	60
3.10.11	<i>Helichrysum</i> Mill. (Ölmezçiçek).....	61
3.10.11.1	<i>Helichrysum orientale</i> (L.) Gaertn.....	61
3.10.12	<i>Lactuca</i> L. (Marul).....	61
3.10.12.1	<i>Lactuca serriola</i> L.....	61
3.10.13	<i>Onopordum</i> L. (Kangal).....	62
3.10.13.1	<i>Onopordum sibthorpiatum</i> Boiss. & Heldr.....	62
3.10.14	<i>Picnomon</i> Adans. (Kılçıkdikeni).....	62
3.10.14.1	<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.....	62
3.10.15	<i>Scolymus</i> Tourn. ex L. (Akçakız).....	63
3.10.15.1	<i>Scolymus hispanicus</i> L. subsp. <i>hispanicus</i>	63
3.10.16	<i>Scorzonera</i> L. (Tekesakalı).....	63
3.10.16.1	<i>Scorzonera cana</i> (C.A.Mey.) Griseb. var. <i>cana</i>	63
3.10.17	<i>Silybum</i> Adans. (Devedikeni).....	64
3.10.17.1	<i>Silybum marianum</i> L. subsp. <i>marianum</i>	64
3.10.18	<i>Sonchus</i> L. (Eşekgevreği).....	65
3.10.18.1	<i>Sonchus oleraceus</i> L.	65
3.10.19	<i>Taraxacum</i> F.H.Wigg. (Karahindiba).....	66
3.10.19.1	<i>Taraxacum aleppicum</i> Dahlst.	66
3.10.20	<i>Tragopogon</i> L. (Yemlik).....	66
3.10.20.1	<i>Tragopogon latifolius</i> var. <i>latifolius</i> Boiss.	66
3.11	BERBERIDACEAE (KARAMUKGİLLER).....	67
3.11.1	<i>Berberis</i> L. (Karamuk).....	67
3.11.1.1	<i>Berberis crataegina</i> DC.....	67
3.11.2	<i>Leontice</i> L. (Aslankulağı).....	68
3.11.2.1	<i>Leontice leontopetalum</i> L.....	68
3.12	BETULACEAE (HUŞGİLLER).....	69
3.12.1	<i>Alnus</i> Mill. (Kızılağaç).....	69
3.12.1.1	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn. subsp. <i>glutinosa</i>	69
3.13	BORAGINACEAE (HODANGİLLER).....	69
3.13.1	<i>Alkanna</i> Tausch. (Havacivaotu).....	69
3.13.1.1	<i>Alkanna tubulosa</i> Boiss.....	69
3.13.2	<i>Anchusa</i> L. (Sığirdili).....	70
3.13.2.1	<i>Anchusa azurea</i> Mill. var. <i>azurea</i>	70
3.13.2.2	<i>Anchusa hybrida</i> Ten.	70
3.13.3	<i>Buglossoides</i> Moench (Tarlataşkeseni).....	71

3.13.3.1	<i>Buglossoides arvensis</i> (L.) I.M.Johnst. subsp. <i>sibthorpiana</i> (Griseb.)	71
3.14	BRASSICACEAE (TURPGİLLER)	72
3.14.1	<i>Brassica</i> L. (Lahana)	72
3.14.1.1	<i>Brassica rapa</i> L.	72
3.14.2	<i>Capsella</i> Medik. (Çobançantası)	72
3.14.2.1	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	72
3.14.3	<i>Eruca</i> Mill. (Roka)	73
3.14.3.1	<i>Eruca vesicaria</i> (L.) Cav.	73
3.14.4	<i>Lepidium</i> L. (Tere)	73
3.14.4.1	<i>Lepidium draba</i> L.	73
3.14.5	<i>Nasturtium</i> R.Br. (Suteresi)	74
3.14.5.1	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	74
3.14.6	<i>Neslia</i> Desv. (Tophardal)	74
3.14.6.1	<i>Neslia paniculata</i> (L.) Desv. subsp. <i>thracica</i> (Velen.) Bornm.	74
3.14.7	<i>Raphanus</i> L. (Turp)	75
3.14.7.1	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	75
3.14.8	<i>Sinapis</i> L. (Hardal)	75
3.14.8.1	<i>Sinapis arvensis</i> L.	75
3.14.9	<i>Sisymbrium</i> L. (Bülbülotu)	76
3.14.9.1	<i>Sisymbrium orientale</i> L.	76
3.15	CAPPARACEAE (KEBEREGİLLER)	76
3.15.1	<i>Capparis</i> L. (Kebere)	76
3.15.1.1	<i>Capparis spinosa</i> L.	76
3.16	CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER)	77
3.16.1	<i>Silene</i> L. (Nakıl)	77
3.16.1.1	<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke var. <i>vulgaris</i>	77
3.16.2	<i>Spergularia</i> (Pers.) J.Presl & C.Presl (Remilotu)	78
3.16.2.1	<i>Spergularia media</i> (L.) C.Presl	78
3.17	CISTACEAE (LADENGİLLER)	78
3.17.1	<i>Cistus</i> L. (Laden)	78
3.17.1.1	<i>Cistus creticus</i> Lam.	78
3.17.1.2	<i>Cistus laurifolius</i> L.	79
3.18	CONVOLVULACEAE (TARLASARMAŞIĞIGİLLER)	79
3.18.1	<i>Convolvulus</i> L. (Tarlasmarşığı)	79
3.18.1.1	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	79
3.18.1.2	<i>Convolvulus galaticus</i> Rost. ex Choisy	80
3.19	CUCURBITACEAE (KABAKGİLLER)	80
3.19.1	<i>Citrullus</i> H.Schrad. (Karpuz)	80
3.19.1.1	<i>Citrullus lanatus</i> (Thunb.) Matsum. & Naksi	80
3.19.2	<i>Cucumis</i> L. (Hıyar)	81
3.19.2.1	<i>Cucumis melo</i> L.	81
3.19.2.2	<i>Cucumis sativus</i> L.	81
3.19.3	<i>Cucurbita</i> L. (Kabak)	82
3.19.3.1	<i>Cucurbita moschata</i> Duschesne	82
3.19.3.2	<i>Cucurbita pepo</i> L.	82
3.19.4	<i>Ecballium</i> A.Rich. (Eşekhiyarı)	83
3.19.4.1	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	83
3.20	CUPRESSACEAE (SERVİGİLLER)	83
3.20.1	<i>Cupressus</i> L. (Servi)	83

3.20.1.1	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	83
3.20.2	<i>Juniperus</i> L. (Ardıç).....	84
3.20.2.1	<i>Juniperus drupacea</i> Labill.	84
3.20.2.2	<i>Juniperus excelsa</i> M. Bieb. subsp. <i>excelsa</i>	84
3.20.2.3	<i>Juniperus foetidissima</i> Willd.	85
3.20.2.4	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i> var. <i>oxycedrus</i>	85
3.21	CYPERACEAE (HASIROTUGİLLER).....	86
3.21.1.	<i>Cyperus</i> L. (Hasırotu).....	86
3.21.1.1.	<i>Cyperus fuscus</i> L.	86
3.22	EBENACEAE (ABANOZGİLLER).....	87
3.22.1	<i>Diospyros</i> L. (Trabzonhurması).....	87
3.22.1.1	<i>Diospyros kaki</i> Thunb.	87
3.23	ELAEAGNACEAE (İĞDEGİLLER)	87
3.23.1	<i>Elaeagnus</i> L. (İğde)	87
3.23.1.1	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L. var. <i>angustifolia</i>	88
3.24	EQUISETACEAE (ATKUYRUĞUGİLLER).....	88
3.24.1	<i>Equisetum</i> L. (Atkuyruğu).....	88
3.24.1.1	<i>Equisetum giganteum</i> L.....	88
3.25	ERICACEAE (FUNDAGİLLER).....	89
3.25.1	<i>Arbutus</i> L. (Kocayemiş).....	89
3.25.1.1	<i>Arbutus unedo</i> L.....	89
3.26	EUPHORBIACEAE (SÜTLEĞENGİLLER)	89
3.26.1	<i>Euphorbia</i> L. (Sütleğen)	89
3.26.1.1	<i>Euphorbia rigida</i> M.Bieb.....	89
3.27	FABACEAE (BAKLAGİLLER)	90
3.27.1	<i>Astragalus</i> L. (Geven).....	90
3.27.1.1	<i>Astragalus angustifolius</i> Lam. subsp. <i>angustifolius</i>	90
3.27.1.2	<i>Astragalus prusianus</i> Boiss.....	91
3.27.2	<i>Ceratonia</i> L. (Keçiboynuzu)	91
3.27.2.1.	<i>Ceratonia siliqua</i> L.....	91
3.27.3	<i>Cicer</i> L. (Nohut)	92
3.27.3.1	<i>Cicer arietinum</i> L.....	92
3.27.4	<i>Colutea</i> L. (Patlangaç)	92
3.27.4.1	<i>Colutea cilicia</i> Boiss. & Balansa.	92
3.27.4.2	<i>Colutea melanocalyx</i> Boiss.& Heldr. subsp. <i>davisiana</i> (Browicz)	93
3.27.5	<i>Glycyrrhiza</i> L. (Meyan)	93
3.27.5.1	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L. var. <i>glandulifera</i> (Waldst. & Kit.)	93
3.27.6	<i>Lathyrus</i> L. (Mürdümük)	94
3.27.6.1	<i>Lathyrus aphaca</i> L. var. <i>affinis</i> (Guss.) Arc.	94
3.27.7	<i>Lens</i> Mill. (Mercimek).....	94
3.27.7.1	<i>Lens culinaris</i> Medik.	94
3.27.8	<i>Medicago</i> L. (Karayonca).....	95
3.27.8.1	<i>Medicago disciformis</i> DC.	95
3.27.9	<i>Phaseolus</i> L. (Fasülye)	96
3.27.9.1	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.....	96
3.27.10	<i>Trifolium</i> L. (Yonca).....	96
3.27.10.1	<i>Trifolium phleoides</i> Pourr. & Willd.	96
3.27.11	<i>Trigonella</i> L. (Çemenotu).....	97
3.27.11.1	<i>Trigonella foenum-graecum</i> L.	97

3.27.12	<i>Vicia</i> L. (Fiğ).....	97
3.27.12.1	<i>Vicia faba</i> L.....	97
3.28	FAGACEAE (KAYINGİLLER).....	98
3.28.1	<i>Quercus</i> L. (Meşe).....	98
3.28.1.1	<i>Quercus coccifera</i> L.....	98
3.28.1.2	<i>Quercus infectoria</i> Oliv. subsp. <i>infectoria</i>	99
3.28.1.3	<i>Quercus pubescens</i> Willd. subsp. <i>pubescens</i>	99
3.28.2	<i>Castanea</i> Mill. (Kestane).....	100
3.28.2.1	<i>Castanea sativa</i> Mill.	100
3.29	GERANIACEAE (TURNAGAGASIGİLLER).....	100
3.29.1	<i>Erodium</i> L'Hér. ex Aiton. (Dönbaba).....	100
3.29.1.1	<i>Erodium ciconium</i> (L.) L'Her.	100
3.29.1.2	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér. subsp. <i>cutarium</i>	101
3.30	HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER).....	101
3.30.1	<i>Hypericum</i> L. (Kantaron).....	101
3.30.1.1	<i>Hypericum atomarium</i> Boiss.	101
3.30.1.2	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>veronense</i> (Schrank) H.Linb	102
3.31	JUGLANDACEAE (CEVİZGİLLER).....	103
3.31.1	<i>Juglans</i> L. (Ceviz).....	103
3.31.1.1	<i>Juglans regia</i> L.	103
3.32	LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER).....	103
3.32.1	<i>Ajuga</i> L. (Mayasilotu).....	103
3.32.1.1	<i>Ajuga chamaepitys</i> L. subsp. <i>palaestina</i> (Boiss.) Bornm.	103
3.32.2	<i>Lavandula</i> L. (Lavanta).....	104
3.32.2.1	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	104
3.32.3	<i>Melissa</i> L. (Oğulotu).....	105
3.32.3.1	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	105
3.32.4	<i>Mentha</i> L. (Nane).....	106
3.32.4.1	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley ...	106
3.32.4.2	<i>Mentha pulegium</i> L.	106
3.32.4.3	<i>Mentha spicata</i> L. subsp. <i>condensata</i> (Briq.) Greuter & Burdet	107
3.32.4.4	<i>Mentha spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	107
3.32.5	<i>Ocimum</i> L. (Fesleğen).....	108
3.32.5.1	<i>Ocimum basilicum</i> L.	108
3.32.6	<i>Origanum</i> L. (Mercanköşk).....	108
3.32.6.1	<i>Origanum majorana</i> L.	108
3.32.6.2	<i>Origanum onites</i> L.	109
3.32.7	<i>Rosmarinus</i> L. (Biberiye).....	109
3.32.7.1	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	109
3.32.8	<i>Salvia</i> L. (Adaçayı).....	110
3.32.8.1	<i>Salvia fruticosa</i> Mill.....	110
3.32.8.2	<i>Salvia syriaca</i> L.....	110
3.32.9	<i>Sideritis</i> L. (Dağ Çayı).....	111
3.32.9.1	<i>Sideritis leptoclada</i> O.Schwarz & P.H.Davis.	111
3.32.9.2	<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Bentham) Bornm.	112
3.32.10	<i>Teucrium</i> L. (Kısamahmut).....	113
3.32.10.1	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	113

3.32.10.2	<i>Teucrium polium</i> L. subsp. <i>polium</i>	113
3.32.11	<i>Thymbra</i> L. (Zahter)	114
3.32.11.1	<i>Thymbra capitata</i> (L.) Cav.....	114
3.32.11.2	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	114
3.32.12	<i>Thymus</i> L. (Kekik)	115
3.32.12.1	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rchb.f.) Jalas...	115
3.32.12.2	<i>Thymus zygoides</i> Griseb.....	116
3.32.13	<i>Vitex</i> L. (Hayıt)	116
3.32.13.1	<i>Vitex agnus-castus</i> L.	116
3.33	LAURACEAE (DEFNEGİLLER)	117
3.33.1	<i>Laurus</i> L. (Defne)	117
3.33.1.1	<i>Laurus nobilis</i> L.	117
3.34	LINACEAE (KETENGİLLER)	118
3.34.1	<i>Linum</i> L. (Keten).....	118
3.34.1.1	<i>Linum usitatissimum</i> L.	118
3.35	LYTHRACEAE (AKLAROTUGİLLER)	118
3.35.1	<i>Punica</i> L. (Nar)	118
3.35.1.1	<i>Punica granatum</i> L.	118
3.35.2	<i>Lythrum</i> L. (Aklarotu).....	119
3.35.2.1	<i>Lythrum salicaria</i> L.	119
3.36	MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER).....	120
3.36.1	<i>Abelmoschus</i> Medik. (Bamya).....	120
3.36.1.1	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench.....	120
3.36.2	<i>Alcea</i> L. (Hatmi)	120
3.36.2.1	<i>Alcea apterocarpa</i> (Fenzl) Boiss.	120
3.36.2.2	<i>Alcea biennis</i> Winterl.....	121
3.36.3	<i>Malva</i> L. (Ebegümeçi)	121
3.36.3.1	<i>Malva neglecta</i> Wallr.....	121
3.36.3.2	<i>Malva nicaeensis</i> All.....	122
3.36.3.3	<i>Malva sylvestris</i> L.	122
3.36.4	<i>Tilia</i> L. (İhlamur)	123
3.36.4.1	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V.Engl.	123
3.37	MORACEAE (DUTGİLLER)	123
3.37.1	<i>Ficus</i> L. (İncir).....	123
3.37.1.1	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	123
3.37.2	<i>Morus</i> L. (Dut).....	124
3.37.2.1	<i>Morus alba</i> L.....	124
3.37.2.2	<i>Morus nigra</i> L.	124
3.38	MYRTACEAE (MERSİNGİLLER)	125
3.38.1	<i>Myrtus</i> L. (Mersin).....	125
3.38.1.1	<i>Myrtus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	125
3.39	NITRARIACEAE (ÜZERLİKGİLLER)	126
3.39.1	<i>Peganum</i> L. (Üzerlik)	126
3.39.1.1	<i>Peganum harmala</i> L.....	126
3.40	OLEACEAE (ZEYTINGİLLER).....	126
3.40.1	<i>Olea</i> L. (Zeytin)	126
3.40.1.1	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i>	126
3.41	ORCHIDACEAE (SALEPGİLLER)	128
3.41.1	<i>Cephalanthera</i> Rich. (Çamçiçeği)	128

3.41.1.1	<i>Cephalanthera epipactoides</i> Fisch. & C.A.Mey.....	128
3.42	PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER).....	128
3.42.1	<i>Fumaria</i> L. (Şahtere)	128
3.42.1.1	<i>Fumaria officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	128
3.42.2	<i>Hypocoum</i> L. (Hıdırellezotu)	129
3.42.2.1	<i>Hypocoum pseudograndiflorum</i> Petrovic.....	129
3.42.3	<i>Papaver</i> L. (Gelincik)	130
3.42.3.1	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	130
3.42.3.2	<i>Papaver rhoeas</i> L.....	131
3.43	PEDALIACEAE (SUSAMGİLLER).....	131
3.43.1	<i>Sesamum</i> L. (Susam).....	131
3.43.1.1	<i>Sesamum indicum</i> L.	131
3.44	PINACEAE (ÇAMGİLLER).....	132
3.44.1	<i>Pinus</i> L. (Çam).....	132
3.44.1.1	<i>Pinus nigra</i> J.F.Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>pallasiana</i>	132
3.45	PLATANACEAE (ÇINARGİLLER).....	133
3.45.1	<i>Platanus</i> L. (Çınar)	133
3.45.1.1	<i>Platanus orientalis</i> L.....	133
3.46	PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)	134
3.46.1	<i>Plantago</i> L. (Sinirotu).....	134
3.46.1.1	<i>Plantago lanceolata</i> L.....	134
3.46.1.2	<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange.....	134
3.47	PLUMBAGINACEAE (KARDİKENİGİLLER).....	135
3.47.1	<i>Plumbago</i> L. (Karakına)	135
3.47.1.1	<i>Plumbago europaea</i> L.....	135
3.48	POACEAE (BUĞDAYGİLLER).....	136
3.48.1	<i>Avena</i> L. (Yulaf)	136
3.48.1.1	<i>Avena sativa</i> L.....	136
3.48.2	<i>Cynodon</i> Rich. (Köpekdişi)	136
3.48.2.1	<i>Cynodon dactylon</i> L. var. <i>dactylon</i>	136
3.48.3	<i>Secale</i> L. (Çavdar)	137
3.48.3.1	<i>Secale cereale</i> L.	137
3.48.4	<i>Sorghum</i> Moench (Süpürgearası)	137
3.48.4.1	<i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers. var. <i>halepense</i>	137
3.48.5	<i>Triticum</i> L. (Buğday)	138
3.48.5.1	<i>Triticum aestivum</i> L.	138
3.48.6	<i>Zea</i> L. (Mısır).....	138
3.48.6.1	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	138
3.49	POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER).....	139
3.49.1	<i>Polygonum</i> L. (Madımak).....	139
3.49.1.1	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	139
3.49.2	<i>Rumex</i> L. (Labada).....	140
3.49.2.1	<i>Rumex acetosella</i> L.	140
3.49.2.2	<i>Rumex crispus</i> L.....	141
3.49.2.3	<i>Rumex patientia</i> L.	141
3.50	PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)	142
3.50.1	<i>Portulaca</i> L. (Semiz otu)	142
3.50.1.1	<i>Portulaca oleracea</i> L.	142
3.51	RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER).....	142

3.51.1	<i>Ceratocephala</i> Moench (Yelotu)	142
3.51.1.1	<i>Ceratocephala falcata</i> (L.) Pers.	142
3.51.2	<i>Nigella</i> L. (Çörekotu).....	143
3.51.2.1	<i>Nigella sativa</i> L.	143
3.51.3	<i>Ranunculus</i> L. (Düğünçiçeği)	143
3.51.3.1	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	143
3.52	RHAMNACEAE (CEHRİGİLLER).....	144
3.52.1	<i>Paliurus</i> P. Mill (Karaçalı)	144
3.52.1.1	<i>Paliurus spina-christi</i> P. Mill.....	144
3.52.2	<i>Ziziphus</i> Mill. (Hünnap).....	145
3.52.2.1	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.	145
3.53	ROSACEAE (GÜLGİLLER).....	145
3.53.1	<i>Amygdalus</i> L. (Badem)	145
3.53.1.1	<i>Amygdalus communis</i> L.	145
3.53.2	<i>Armeniaca</i> Scop. (Kayısı).....	146
3.53.2.1	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.....	146
3.53.3	<i>Cerasus</i> Mill. (Kiraz).....	146
3.53.3.1	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.....	146
3.53.3.2	<i>Cerasus mahaleb</i> Mill.	147
3.53.3.3	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.....	147
3.53.4	<i>Crataegus</i> L. (Aliç).....	148
3.53.4.1	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	148
3.53.4.2	<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. & Kit.....	148
3.53.5	<i>Cydonia</i> Mill. (Ayva).....	150
3.53.5.1	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	150
3.53.6	<i>Eriobotrya</i> Lindl. (Yenidünya).....	151
3.53.6.1	<i>Eriobotrya japonica</i> (Thunb.) Lindl.	151
3.53.7	<i>Malus</i> Mill. (Elma)	151
3.53.7.1	<i>Malus pumila</i> Miller.....	151
3.53.7.2	<i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill. subsp. <i>sylvestris</i>	152
3.53.8	<i>Mespilus</i> L. (Muşmula).....	152
3.53.8.1	<i>Mespilus germanica</i> L.....	152
3.53.9	<i>Persica</i> Mill. (Şeftali)	153
3.53.9.1	<i>Persica vulgaris</i> Mill.	153
3.53.10	<i>Potentilla</i> L. (Beşparmakotu)	153
3.53.10.1	<i>Potentilla recta</i> L.	153
3.53.11	<i>Prunus</i> L. (Erik).....	154
3.53.11.1	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb subsp. <i>divaricata</i>	154
3.53.11.2	<i>Prunus x domestica</i> L.	154
3.53.12	<i>Pyracantha</i> M.Roem. (Ateşdiken).....	155
3.53.12.1	<i>Pyracantha coccinea</i> M.Roem.....	155
3.53.13	<i>Pyrus</i> L. (Armut).....	155
3.53.13.1	<i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	155
3.53.13.2	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>elaeagnifolia</i>	156
3.53.14	<i>Rosa</i> L. (Gül)	157
3.53.14.1	<i>Rosa canina</i> L.	157
3.53.15	<i>Rubus</i> L. (Böğürtlen)	158
3.53.15.1	<i>Rubus caesius</i> L.	158
3.53.15.2	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>	159
3.53.15.3	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.....	159

3.53.16	<i>Sanguisorba</i> L. (Çayırdüğmesi).....	160
3.53.16.1	<i>Sanguisorba verrucoza</i> L.	160
3.54	RUBIACEAE (KÖKBOYAGİLLER)	160
3.54.1	<i>Galium</i> L. (Yapışkanotu)	160
3.54.1.1	<i>Galium aparine</i> L.	160
3.55	SALICACEAE (SÖĞÜTGİLLER)	161
3.55.1	<i>Populus</i> L. (Kavak).....	161
3.55.1.1	<i>Populus nigra</i> L.	161
3.55.2	<i>Salix</i> L. (Söğüt).....	162
3.55.2.1	<i>Salix alba</i> L.	162
3.56	SANTALACEAE (GÜVELEKGİLLER)	162
3.56.1	<i>Arceuthobium</i> M.Bieb. (Ardıçgüveleği)	162
3.56.1.1	<i>Arceuthobium oxycedri</i> (DC.) M.Bieb.	162
3.56.2	<i>Viscum</i> L. (Ökse Otu)	163
3.56.2.1	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	163
3.56.2.2	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>austriacum</i>	164
3.57	SCROPHULARIACEAE (SIRACAOTUGİLLER)	164
3.57.1	<i>Verbascum</i> L. (Sığırkuyruğu)	164
3.57.1.1	<i>Verbascum glomeratum</i> Boiss.....	164
3.58	SOLANACEAE (PATLICANGİLLER).....	165
3.58.1	<i>Capsicum</i> L. (Biber)	165
3.58.1.1	<i>Capsicum annuum</i> L.	165
3.58.2	<i>Hyoscyamus</i> L. (Banotu).....	165
3.58.2.1	<i>Hyoscyamus niger</i> L.....	165
3.58.3	<i>Lycium</i> L. (Tekediken).....	166
3.58.3.1	<i>Lycium barbarum</i> L.	166
3.58.4	<i>Lycopersicon</i> Mill. (Domates)	166
3.58.4.1	<i>Lycopersicon esculentum</i> Miller.	166
3.58.5	<i>Nicotiana</i> L. (Tütün).....	167
3.58.5.1	<i>Nicotiana tabacum</i> L.....	167
3.58.6	<i>Solanum</i> L. (İtüzümü).....	167
3.58.6.1	<i>Solanum melongena</i> L.....	167
3.58.6.2	<i>Solanum tuberosum</i> L.	168
3.59	ULMACEAE (KARAAĞAÇGİLLER)	168
3.59.1	<i>Celtis</i> L. (Çitlenbik).....	168
3.59.1.1	<i>Celtis australis</i> L. subsp. <i>australis</i>	168
3.60	URTICACEAE (ISIRGANGİLLER).....	169
3.60.1	<i>Urtica</i> L. (Isırgan).....	169
3.60.1.1	<i>Urtica dioica</i> L.....	169
3.60.1.2	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>	169
3.61	VITACEAE (ASMAGİLLER).....	170
3.61.1	<i>Vitis</i> L. (Asma).....	170
3.61.1.1	<i>Vitis vinifera</i> L.	170
3.62	ZYGOPHYLLACEAE (ÇOBANÇÖKERTENGİLLER)	171
3.62.1	<i>Tribulus</i> L. (Çobançökerten).....	171
3.62.1.1	<i>Tribulus terrestris</i> L.....	171
4.	TARTIŞMA	172
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	184
6.	KAYNAKLAR.....	185
7.	ÖZGEÇMİŞ.....	195

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: John W. Harshberger	2
Şekil 1.2: Şanidar Mağarası'nın girişi	3
Şekil 1.3: Mezopotamya uygarlığına ait olan kil tabletlerden örnekler	6
Şekil 1.4: Ebers Papirüsü'ne ait bir metin.....	7
Şekil 1.5: Pedanius Dioscorides ve “De Materia Medica” kitabı	10
Şekil 1.6: Farmakope (ilaçlar bilimi) çalışmaları.....	11
Şekil 1.7: Selçuklu dönemine ait bir göz ameliyatı çizimi	12
Şekil 1.8: İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi bünyesinde kurulmuş olan .. Türk Eczacılık Müzesi.....	15
Şekil 1.9: Acıpayam ilçesi fitocoğrafik bölgelere göre pozisyonu (Ayyıldız 2010'dan revize edilmiştir)	18
Şekil 2.1: Acıpayam (Denizli) ilçesinin coğrafik konumu.....	20
Şekil 2.2: Senelere göre Acıpayam nüfus grafiği.....	22
Şekil 2.3: Senelere göre Acıpayam nüfus artış hızı grafiği.....	22
Şekil 2.4: Yöre halkı ile yapılan görüşmeler.....	33
Şekil 2.5: Bitki toplama ve toplanan numunelerin yöre halkı tarafından teyit edilmesi	34
Şekil 2.6: Presleme yöntemi ile bitkilerin kurutulması.....	34
Şekil 2.7: Bitki teşhis aşaması.....	35
Şekil 3.1: <i>Muscari weissii</i> Freyn	52
Şekil 3.2: <i>Cota altissima</i> (L.) J.Gay	59
Şekil 3.3: <i>Silybum marianum</i> L. subsp. <i>marianum</i>	65
Şekil 3.4: <i>Berberis crataegina</i> DC.....	68
Şekil 3.5: <i>Buglossoides arvensis</i> (L.) I.M.Johnst. subsp. <i>sibthorpiana</i> (Griseb.)71	
Şekil 3.6: <i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i> var. <i>oxycedrus</i>	86
Şekil 3.7: <i>Euphorbia rigida</i> M.Bieb.	90
Şekil 3.8: <i>Medicago disciformis</i> DC.	95
Şekil 3.9: <i>Quercus coccifera</i> L.....	98
Şekil 3.10: Kantaron yağı.....	102
Şekil 3.11: Lavanta suyu	105
Şekil 3.12: <i>Salvia syriaca</i> L.	111
Şekil 3.13: <i>Sideritis leptoclada</i> O.Schwarz & P.H.Davis.	112
Şekil 3.14: Kekik suyu	115
Şekil 3.15: <i>Thymus zygioides</i> Griseb.	116
Şekil 3.16: Zeytinyağlı sabun.....	127
Şekil 3.17: <i>Hypecoum pseudograndiflorum</i> Petrovic	129
Şekil 3.18: <i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	130
Şekil 3.19: Çam reçinesi	133
Şekil 3.20: <i>Polygonum cognatum</i> Meissn.....	140
Şekil 3.21: <i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. & Kit	149
Şekil 3.22: Alıç sirkesi	149
Şekil 3.23: <i>Cydonia oblonga</i> Mill.....	150
Şekil 3.24: <i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	156
Şekil 3.25: <i>Rosa canina</i> L.	157
Şekil 3.26: Kuşburnu marmelatı	158

Şekil 3.27: <i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	163
Şekil 4.1: Görüşme yapılan yöre halkının cinsiyet dağılımı	172
Şekil 4.2: Görüşme yapılan kişilerin yaş aralıklarına göre dağılımları.....	173
Şekil 4.3: Görüşme yapılan kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımı.....	174
Şekil 4.4: Taksonların fitocoğrafik bölgelere göre dağılımları	181
Şekil 4.5: Tıbbi kullanım şekilleri.....	182
Şekil 4.6: Tıbbi amaçla kullanılan bitki kısımları	183
Şekil 4.7: Tıbbi bitkilerin hazırlanma şekilleri	183

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: Bazı Osmanlı tıp kitapları ile Helvahane kayıtlarında yer alan tıbbî bitkilere örnekler	14
Tablo 2.1: Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan mahalleler.....	21
Tablo 2.2: Acıpayam ilçesinde yer alan mahaller, nüfus bilgileri, rakım ve Acıpayam merkeze olan uzaklıkları	23
Tablo 4.1: Tespit edilen familyalar ve familyalara ait takson sayıları.....	174
Tablo 4.2: Tespit edilen cinsler ve cinslere ait takson sayıları	177

KISALTMALAR LİSTESİ

- ICEB:** The International Congress of Ethnobotany
ISE : International Society of Ethnobiology
KTL: Kitab-ı Tıbb-ı Latif
LC : Least Concern (En az endişe verici)
M.Ö.: Milattan Önce
PAMUH : Pamukkale Üniversitesi Herbariumu
TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜKSEK: Türkiye Kültür Sektörü
URL: Uniform Resource Locator (Birörnek Kaynak Konumlayıcı, Tekdüzen Kaynak Bulucu)
ve diğ. : ve diğerleri
vb. : ve benzeri
VU : Vulnerable (Zarar görebilir)

SEMBOL LİSTESİ

° : Derece

' : Dakika

Km: Kilometre

GPS: Global Positioning System

ÖNSÖZ

Acıpayam (Denizli) ilçesi, iklim, toprak yapısı, coğrafik, topoğrafik ve fitocoğrafik özellikleriyle bitkilerin doğal yetişmesi ve kültür olarak üretilmesinde uygun bir konuma sahiptir. İlçe genelinde bulunan doğal olarak yetişebilen bitkiler, tıbbi özellikleri bakımından ön plana çıkmakla birlikte pazar, aktar, eczane gibi alanlardan da bu bitkilere ve işlenmiş hallerine kolayca ulaşılabilir. Bu alanların çokluğu, yöresel halkın doğal bitkilere olan ilgisini azaltmaktadır. Bu durum nesilden nesile aktarılan bilgi birikimine olan bağlılığı etkileyerek etnobotanik biliminde de kayıplar oluşturmakta ve yeni bilgilerin elde edilmesini engellemektedir. Tüm bu sebepleri göz önüne aldığımızda, Acıpayam ilçesinde bulunan ve halen halk tarafından tıbbi amaçla kullanılan bitki taksonları hakkında bir arşiv oluşturulması gerekliliğine ihtiyaç duyulmuştur.

Belirttiğimiz amaca uygun olarak beni bu çalışma alanına yönlendiren, çözüm odaklı olan çalışma prensibine ve disiplinine hayran kaldığım, bilgi birikiminden her noktada faydalandığım, çalışma süresi boyunca sergilediği engin sabrı, hoşgörüsü ve manevi desteğinin etkisi ile kendisiyle çalışmaktan büyük bir onur ve gurur duyduğum çok değerli hocam Prof. Dr. Olcay DÜŞEN'e; umutsuzluğa kapıldığımda tekrardan sürece odaklanmamı sağlayan, üniversite ve aile hayatına dair pek konuda bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Serdar DÜŞEN'e; tüm arazi çalışmalarıyla birlikte tez yazım aşamasında da her daim yanımda bulunan, maddi ve manevi desteğiyle beni hiçbir konuda yalnız bırakmayan çok sevgili eşim Bekir KALLI'ye; başlangıçta yanımda olmayan, sürecin ortasında ise yanımdan ayrılmayan, doğumuyla hayatıma anlam katan canımdan can biricik oğlum Halil Eymen KALLI'ye; bu sürece başlamamı en çok destekleyen, süreç içinde de arkamda durmaktan asla vazgeçmeyen, fedakar ve benim için oldukça kıymetli, emektar babam Aykut KESKİN, annem Zahide KESKİN ve kardeşim Mert KESKİN'e; sürecin ilerlemesinde maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen, yanımdan ayrılmadıklarını her fırsatta dile getirerek gösteren değerli kayınpederim Fahri KALLI, kayınvalidem Hatice KALLI ve kardeşim nazarındaki kızları Rabia KALLI'ye; burada ismini zikredemediğim ancak çalışmam boyunca beni her anlamda destekleyen sevgili danışanlarıma ve Acıpayam'ın misafirperver halkına çok teşekkür ederim.

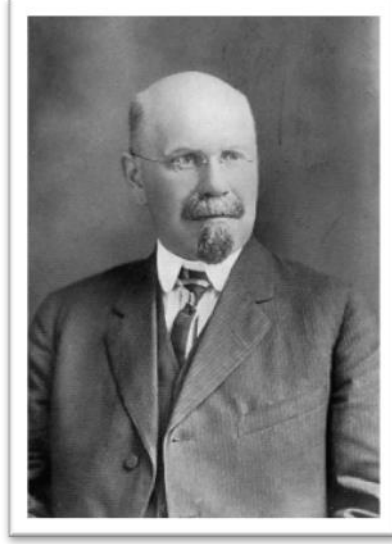

1. GİRİŞ

Tabiattaki tüm bitkiler, hayvanlar ve insanlar bir dengenin ürünüdür. Mitolojide bitkiler, insana verilen en değerli armağan olarak ele alınmıştır. Tüm bitkiler insanın hizmetindedir ve insanın varoluşundan itibaren bitkilerle olan ilişkisi başlamıştır (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu 2011). İnsanoğlu var olduğu günden bu yana çevresindeki canlı ve cansız varlıklar ile karşılıklı ilişki içerisinde yer almış olup, yiyecek, giyecek, yapacak ve yakacak gibi çeşitli özelliklerinden yararlanmıştır (Öztürk 2016). İnsanlık tarihi boyunca birçok hastalık (şeker hastalığı, sarılık, nefes darlığı vb.) bitkiler kullanılarak tedavi edilmeye çalışılmış ve çalışılmaktadır (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu 2011). Bitkilerin gerek Anadolu'da, gerekse tarihteki diğer eski yerleşim bölgelerinde ilaç olarak kullanımı milattan önceki yıllara kadar uzanmaktadır (Gürsoy ve Gürsoy 2004). Bitkilerle tedavi hakkında ilk kayıtlara M.Ö. 5000'lerde Mezopotamya uygarlığında rastlanmış olup, bu kayıtlarda 250 bitkisel drogun kullanıldığı tespit edilmiştir (Acıbuca ve Budak 2018).

1.1 Etnobotaniğin Tanımı

Etnobotanik, insanların bitkiler ile dinamik ilişkisini bilimsel olarak açıklayan Grekçe halk anlamına gelen 'ethnos' ile, bitki anlamına gelen 'botane' veya 'botanikos' sözcüklerinden oluşmaktadır (Akgül 2008). Bu terimi ilk kez Amerikalı botanikçi John W. Harshberger tarafından 1895 yılında yerli halkların bitki kullanımını araştıran bir çalışma esnasında kullanılmıştır (Şekil 1.1). Aynı araştırmacının 1896 yılında yayınladığı "Etnobotaniğin Esasları" isimli çalışması ise etnobotanik araştırmalarının miladı olarak kabul edilmiştir (Tanaydın 2021).

Şekil 1.1: John W. Harshberger (URL 1)

Botanik kültürünü inceleyen etnobotanik, bitkilerin insanlar tarafından kullanılmasını, botanik ve antropoloji bilimlerinin bakış açılarından inceleyerek, bir sebep sonuç ilişkisi ortaya koymaya çalışmaktadır (Hoşcan ve Zenginbal 2020). Etnobotanik çalışmalar, yaşanılan tecrübe ve deneme yanılma yoluyla öğrenilmiş ve uzun bir zaman dilimi neticesinde nesilden nesile nakledilerek günümüze ulaşan çok kıymetli bilgileri yansıtarak bitkilerin bilimsel olarak değerlendirilmelerine önemli katkılar sağlamaktadır (Öztürk 2016; Yılmaz 2019).

Etnobotanik, insanlığın yazılı tarihinin başlangıcından bu yana, sadece son 100 yıl içinde bilimsel bir disiplin olarak tanınmaktadır (Batkan 2019). Etnobotanik çalışmalar farklı disiplinler tarafından yapıldığı için her disiplin farklı teknikler kullanarak çalışmalarını yönlendirmektedir. Ancak, amaç hepsinde yöre bitkilerini tanımlamak olduğu için “Sistematik Botanik” bu çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır (Kendir ve Güvenç 2010).

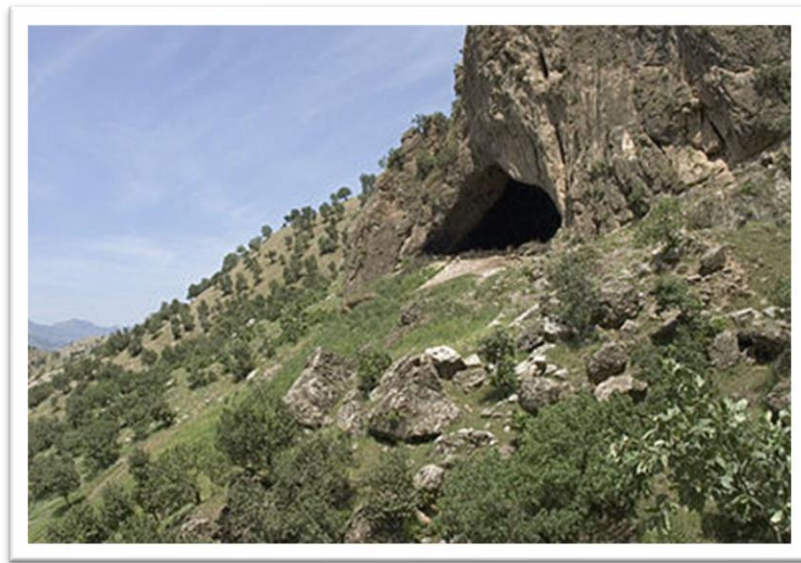
Etnobotanik çalışmalar, yalnızca insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerini kaydetmekle kalmaz, aynı zamanda bu etkileşimden doğan sonuçların, kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılmasına, biyolojik çeşitliliğin korunmasına, kullanılan, ihraç edilen ve tehlike altında olan türlerin belirlenmesi gibi yasal düzenlemelerin yapılabilmesine de zemin oluşturmaktadır (Kendir ve Güvenç 2010). Gelişmekte olan bu bilim dalı ile ilgili olarak Yen 1993’te

kavrama yeni bir bakış ve tanım getirmiştir. Yen'in görüşüne göre etnobotanik "bitkiler ve yerli halk arasındaki her türlü karşılıklı ilişkidir". Fakat bugün etnobotanik tanımı için "bir yörede yaşayan halkın, yakın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve bitkiler üzerine etkileri" ifadesi kullanılmaktadır (Fidan 2018).

1.2 Etnobotaniğin Tarihçesi

Etnobotaniğin ortaya çıkışında, çeşitli hastalıkların tedavi edilmesi amacıyla binlerce yıldan beri tıbbi bitkilerin kullanılması büyük rol oynamıştır (Kendir ve Güvenç 2010). Eski çağlardan günümüze gelen etnobotanik kitapları veya belgeleri tıbbi bitkilerin kullanımı üzerinedir. Örneğin Hitit yazıtlarında, Mısır papirüslerinde, ilkçağlardan kalan kitaplarda hep tıbbi bitkilerin yöre adları ve kullanım şekilleri verilmiştir (Uzun ve Palabaş Uzun 2014).

1957-1961 yılları arasında Kuzey Irak'taki Şanidar Mağarası'nda yapılan kazılarda tespit edilen Neandertal insan kalıntıları yanında yer alan buluntular, bitki-insan ilişkisinin başlangıcına ait ilk veri olarak kabul edilmektedir (Şekil 1.2). 60 bin yıl öncesinden günümüze gelen ve bir şamana ait olduğu düşünülen bu mezarda, civanperçemi, kanarya otu, mor sümbül, gül hatmi, peygamber çiçeği ve efedra gibi bitki türlerinin bulunduğu tespit edilmiştir (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu 2011).

Şekil 1.2: Şanidar Mağarası'nın girişi (URL 2)

Etnobotanik alanı yeni farmösatıkların araştırıldığı 1990'larda büyük gelişme göstermiş, Güney Amerika gibi biyoçeşitliliği fazla olan bölgelerde çok sayıda endüstriyel ilaç çalışmaları yapılmıştır. Güney Amerika'nın vahşi ormanlarında keşfedilmemiş türleri içeren büyük bir biyoçeşitlilik potansiyeli vardır. Bu bölge ilaç araştırmaları için günümüzde de potansiyel niteliğini korumakta olup, bilim insanları modern yaşamdan etkilenmemiş ilkel topluluklarda halen etnobotanik çalışmalarını sürdürmektedir (Akgül 2008). Günümüzde bu alanda en ileri ülkeler Hindistan, Çin, Nijerya, Kenya ve Latin Amerika'dır. Bu ülkelerde etnobotanik üzerine enstitüler ve laboratuvarlar da kurulmuştur (Akan ve Sade 2015).

Uluslararası Etnobiyoloji Topluluğu (International Society of Ethnobiology-ISE), insan toplumları ve doğal dünya arasındaki hayati bağlantıları korumak için çalışan, küresel ve işbirlikçi bireylerin yer aldığı bir kuruluş ağıdır. 1988 yılında kurulan ISE'de şu anda 70'in üzerinde ülkeden araştırmacılar, akademisyenler, öğrenciler, avukatlar, politikacılar ve toplum liderleri bulunmaktadır (Anonim 2022^a). ISE iki yılda bir kongre ve sempozyumlar düzenlemek suretiyle bilimsel çalışmalara tartışma olanağı sağlamaktadır (Zurnacı 2019).

Ayrıca yine bu amaçla, Uluslararası Etnobotanik Kongresi [The International Congress of Ethnobotany (ICEB)] düzenlenmektedir. ICEB'in amacı farklı birimlerde etnobotanik çalışanları bir araya getirmektir. Bu amaçla ilk kongre 1992 yılında Cordoba (İspanya)'da düzenlenmiştir. Bu toplantıların 4.'süne 2005 yılında İstanbul (Türkiye) ev sahipliği yapmış ve toplantıya 46 ülkeden 300'ün üzerinde araştırmacı katılmıştır (Kendir ve Güvenç 2011).

Ülkemizde 2002 yılında Türkiye Bilimler Akademisi tarafından halkın bitkilerle ilişkisi ilk defa listelenmiş ve Türkiye Kültür Sektörü (TÜBA-TÜKSEK) kapsamına etnobotanik çalışmalar da alınmıştır (Akıllıgöz ve Başaran 2021).

1.3 Tıbbi Bitkiler

Bitkilerle tedavi insanlık tarihi kadar eskidir ve bu tedavi yöntemi halk kültürü, folklor ve din ile yakından ilişkilidir (Cesur ve Yüksel 2018). Bitkilerin geçmişten

günümüze hastalıkları tedavi edici veya hastalıktan koruyucu olarak kullanılmaları ilaç araştırmalarında bitkileri önemli bir rehber haline getirmiştir. Halk arasında kullanılan birçok tıbbi bitki taşıdığı potansiyel ilaç özellikli metabolitleri yönünden fitokimyasal ve farmakolojik çalışmalar ile araştırılmakta ve ilaç özelliği gösterenler, ekstreleri veya etken maddeleri halinde tedavi amaçlı olarak kullanılmaktadır (Taştekin 2022). Günümüzde daha ziyade çağdaş tanı koyma ve tedavi etme yöntemleri ile bilinip, yaşadığı teknik yeniliklerle birlikte gelişimini endüstriyel bir çizgide sürdüren tıbbın, aynı zamanda geleneksel temeller üzerinde de yükseldiğini söylemek mümkündür. Başka bir ifadeyle, tıbbın ortaya çıktığı ilk zamanlardaki pratikler, gelenekler etrafında vücut bulmuştur denilebilir. Burada sözü edilen gelenekler, deneme ve yanılma esasına dayanan, tecrübeyle sabit fakat geçerliliği göreceli yani kişiden kişiye, zamandan zamana, yerden yere değişiklik gösteren bilgiler bütünü olarak da tanımlanabilir (Masattaş 2020).

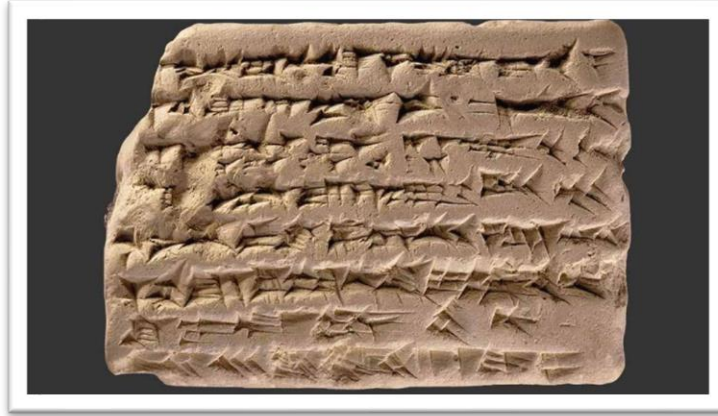
İnsan ve hayvan hastalıklarının tedavilerinde kullanılan bitkiler “**tıbbi bitkiler**”, kokusu olan bitkiler ise “**aromatik bitkiler**” olarak ayrılmaktadır (Can 2021). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü Biyoçeşitlilik El Kitabı’nda ise tıbbi bitkiler “hastalıkları engellemek, sağlığın korunması ve rahatsızlıkları tedavi amacıyla insanlara ilaç ve şifa olan bitkiler” olarak tanımlanmaktadır (Tanrıku 2021). Tıbbi ve aromatik bitkiler, hastalıkların tedavi edici özelliği ile ilaç olarak geleneksel ve modern tıpta kullanılan önemli bileşikleri bünyesinde barındırmaktadır (Avan 2021). Bitkilerin ürettiği doğal ürünler olan primer ve sekonder metabolitler doğrudan ve dolaylı olarak endüstrinin en temel ürünleridir. Bitkiler, topraktan aldıkları su, mineral ve bazı öğeleri kendi metabolizmalarında insan vücudunun özümleyebileceği bileşimlere dönüştürürler (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011). Bu kapsamda etnobotanik çalışmalar, bitkilerin, halk arasındaki kullanılışları hakkında bilgi vermekte; ekstraktlar, fraksiyonlar ya da etken maddeler üzerinde yapılacak aktivite tayini çalışmalarında yol göstermektedir (Akıllıgöz 2021). Bitkilerle tedavi, “**fitoterapi**” adıyla bir bilim dalı olarak anılmaktadır ve günümüzde gün geçtikçe bu konudaki araştırmaların sayısı ve niteliği artmaktadır (Tanrıku 2021). Bu bitkilerden ilaç yapımına ise “**farmakognozi**” denilmektedir (Cesur ve Yüksel 2018).

Bitkilerle tedavide en önemli sorun bitkinin yanlış teşhisidir. Görünümleri aynı, ancak teşhis edildiğinde farklı olduğu tespit edilen türler farklı biyolojik aktiviteye

sahiptirler. Bu bağlamda kullanılacak her bitkinin familyasının, cinsinin ve türünün doğru tanımlanması gerekmekte olup, türlerin sistematik konusunda uzman kişilerce teşhisin yapılması önem arz etmektedir (Demirezer 2011).

1.4 Tıbbi Bitkilerin Tarihsel Geçmişi

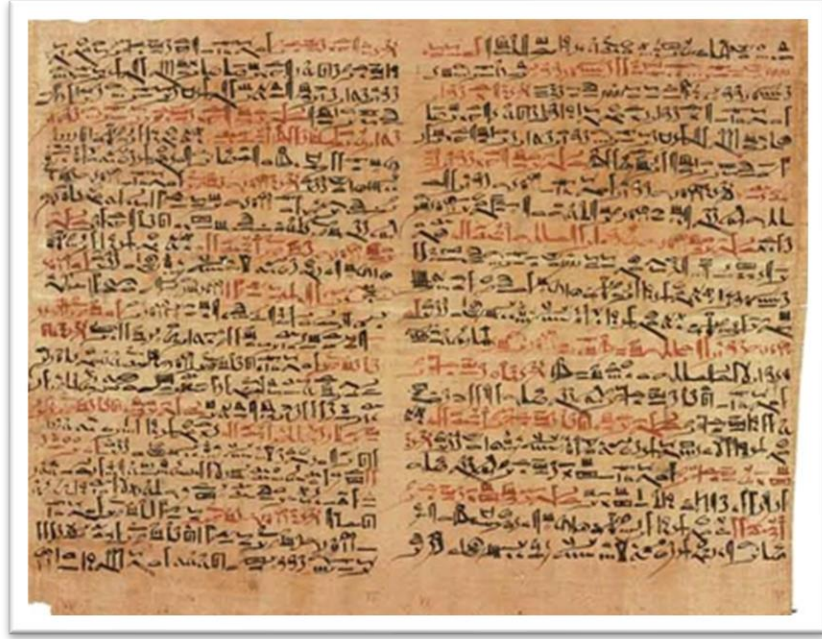
Mezopotamya Uygarlığı, M.Ö. 5000 yılında bitkilerle tedavi hakkında ilk kayıtların rastlanıldığı ilk uygarlık olması açısından önemlidir (Acıbuca ve Budak 2018). Bu dönemde Mezopotamya’da kullanılan tıbbi ve aromatik bitkiler; hastalıkları tedavi etmeleri nedeniyle hem geleneksel hem de modern tıpta kullanılan önemli bileşikleri içermektedir (Can 2021). Mezopotamya uygarlığına ait olan tabletlerin bulunup okunması sonucu, bu uygarlık döneminde tedavinin rahip hekimler tarafından sihir ve ilaç yardımıyla yapılmakta olduğu tespit edilmiştir (Şekil 1.3) (Göksu 2006). Bugünkü bilgilerimize göre, Mezopotamya uygarlığı döneminde bilinen bitkisel drogların miktarı 250 civarındadır. Bu döneme ait tabletlerdeki reçetelerde adamotu, banotu, çöpleme, eğir kökü, haşhaş, hardal, kekik, kitne, meşe mazısı, nane, nar kabuğu, rezene, safran, terementi gibi bugün dahi tıpta kullanılan droglara sık sık rastlanmaktadır (Baytop 1984).

Şekil 1.3: Mezopotamya uygarlığına ait olan kil tabletlerden örnekler (URL 3)

Eski Mısır Uygarlığı, döneminde tıpla ilgili birçok yazılı metnin oluştuğunu bu nedenle ilerleyen yüzyıllarda bu dönemki tıp anlayışının, yeni nesiller üzerinde Mezopotamya uygarlığına kıyasla daha etkili olduğu söylemek mümkündür

(Hayırlıdağ 2021). Eski Mısırlılar hastalıkların farmasötiklerle tedavi edilebileceğini keşfetmiş ve tedavide özellikle otsu bitkiler önemli rol oynamıştır (Dönmez 2019). Elimize geçen Mısır papirüslerinin yazılış tarihleri M.Ö. 1500-2000 yılları arasında olmakla beraber, bu papirüslerin daha eski eserlerden kopya edilmiş olmaları nedeniyle, taşıdıkları bilgilerin M.Ö. 3000 yıllarına kadar dayandığı varsayılmaktadır. İlaçlar ve tedavi ile ilgili papirüslerin en önemlisi M.Ö. 1550 yıllarında yazıldığı tahmin edilen Ebers Papirüsü'dür (Şekil 1.4).

Şekil 1.4: Ebers Papirüsü'ne ait bir metin (URL 4)

Ebers Papirüsü'nde bahsedilen bitkisel ilaçlar arasında afyon, kenevir, mür, buhur (günlük), rezene, cassia (çin tarçımı), sinameki, kekik, kına, ardıç, aloe, keten tohumu ve hint yağı bulunmaktadır (Baytop 1984). Tutankhamun'un mezarı ve Sakkara'daki Mısır gömü bölgelerinde sarımsak dişleri bulunmuştur. Ayrıca birçok bitkinin şarap içinde ıslatılıp, daha sonra oral olarak ilaç gibi içildiği de tespit edilmiştir (Dönmez 2019).

Hitit Uygarlığında, hastalıklar Tanrıların insanları cezalandırması olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle tedavide sihir ve ilacı beraberce kullanmışlardır (Baytop 1984). Bu dönemde, hastalıkları iyileştirmek için, “Büyü ve sihir ritüelleriyle yapılan tedavi” ve “Droglar kullanılarak yapılan tedavi” olmak üzere iki temel yöntem kullanıldığı bilinmektedir (Yeğenoğlu ve diğ. 2016). Tarihte bilinen en eski reçete kalıplarından biri Hititlere aittir (Keykubat 2016). Genel kanı Hitit tababetinin Mezopotamya

tababeti ile aynı olduğu yönünde olsa da, Hititlerin de bazı katkılarının olduğu bir gerçektir (Baytop 1984). Hitit tıbbında kullanılan pek çok bitki bulunmaktadır. Hitit tıbbında kullanılan bitkilerden bazıları adamotu, banotu, haşhaş, mazi, mersin, meyan kökü, safran, badem, hardal, susam, arpa ve üzümdür (Ceran 2008). Bu bitkilerin yanı sıra soğan türleri, o dönemde de sıklıkla tedavi amacıyla kullanılmıştır (Yeğenoğlu ve diğ. 2016). Bu bitkiler genellikle Anadolu'da da yetişen bitkiler olmasına rağmen, Hititler Anadolu'da yetişmeyen bitkileri de dışarıdan getirerek tedavi amaçlı olarak kullanmışlardır. Hititler sadece dışardan tıbbi amaçlı ürünler almamışlar, aynı zamanda dışarıya bu tarz ürünler de satmışlardır (Ceran 2008). Hititlerin bu yaklaşımlarından dolayı, doğayı kutsal sayan bir anlayışa sahip olduklarını, kendilerini doğanın bir parçası olarak konumlandıklarını ve zihinlerindeki dünya tasavvurunda da bu algının etkili olduğu anlaşılmaktadır (Kılıç ve Başol 2015).

Grek Uygarlığı, döneminde tedavi ve bitkisel droglar hakkında çok önemli eserler yazılmış ve bu eserler yüzlerce yıl İslam ve Avrupa tababetini etkilemiştir (Baytop 1984). Grek yazarlar kitaplarında teorik tıp ile pratik tıbbi birbirinden ayırmışlardır (Tanrıverdi 2012). Grek döneminde tıbbi bitkilerin sayısı 600 civarındadır (Andarabi ve Hassan 2017). Dönemin önemli ismi ve aynı zamanda tıbbında babası olarak bilinen Hipokrat (M.Ö. 460-377), "Yiyecekleri ilacınız yapın, ilacınızı yemeğiniz" demiştir. Ayrıca, Hipokrat, kitaplarında pek çoğu tıbbi ve aromatik 400 bitkiden bahsetmiştir (Varlı ve diğ. 2020). Tedavide, "Önce Zarar Verme (Primum non nocere)" ilkesiyle hareket etmiş olup, etkisini çok iyi bildiği bitkileri tek başlarına kullanmıştır (URL 5). Hipokrat "Beden Sıvıları Teorisine" uyarak tedavisinde özellikle "Boşaltıcılara" önem vermiştir. Bu nedenle kan alarak, lavman yaparak, müshiller, kusturucular, idrar söktürücüler, aksırtıcılar vererek, vantuz çekerek, dağlayarak hastalığı daha az tehlikeli bölgelere çekmeye çalışmıştır (Yalçın ve diğ. 2016). Müshil olarak mahmude, hintyağı, ebucehil karpuzu, çöpleme gibi kuvvetli müshilleri nadiren, sütleğen, defne, lahana ve kavun gibi hafif müshilleri ise daha sık kullanmıştır. İdrar arttırıcı olarak sarımsak, soğan, pırasa, salatalık, kavun, karpuz, rezene; uyutucu olarak haşhaş, adamotu, afyon veya banotu tohumu, boğaz hastalıklarında kekik, nane, kereviz gibi bitkilerden hazırlanan gargaraları, çibanları olgunlaştırarak ağrıyı dindirmek için merhemler veya kokulu bitkiler (mersin yaprağı, gül çiçeği, ak zambak çiçeği) ile bir müddet maserasyona bırakılmış zeytin yağı kullanmıştır (Baytop 1984). Hipokrat, uyguladığı tedavilerde perhize ve doğaya karşı

gelmeme ilkesini benimsemiştir (Yalçın ve diğ. 2016). Yine bu dönemde karşımıza çıkan ve botaniğin babası olarak isimlendirilen Theophrastus ise eserlerinde tıbbi bitkilerden ziyade bitkilerin beslenmesi, büyümesi, üremesi ve birbirlerinden olan morfolojik farkları üzerinde durmuştur. Bununla beraber hekimlik de yapmıştır. Eğrelti otunun etkilerini bildiren ilk hekim olarak kabul edilir (Baytop 1984).

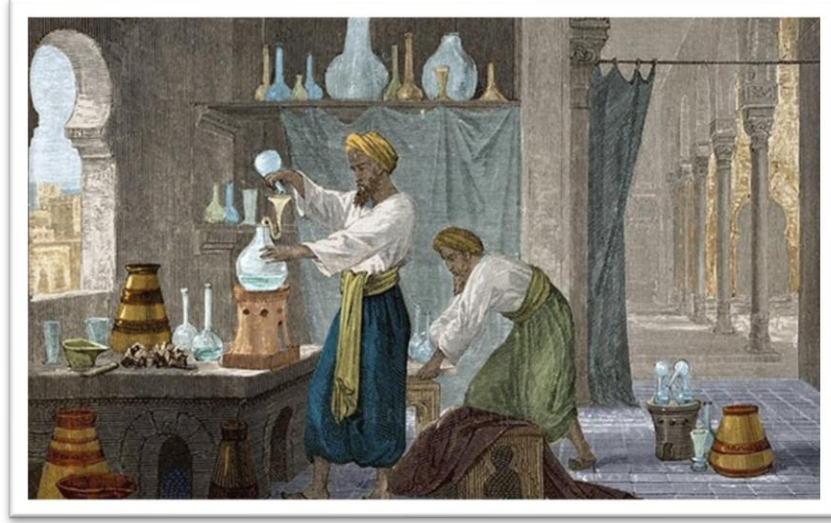
Roma ve Bizans Uygarlık dönemlerindeki tıp ve kullanılan bitkiler hakkında oldukça geniş bilgilere ulaşılabilmektedir (Baytop 1984). Yazılı kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Roma İmparatorluk Dönemi'nde, farklı hastalıkların tedavisinde uzmanlaşan çok sayıda hekim bulunmaktadır. Roma'da ilaçların çoğu bitkisel kökenlidir (Kolancı 2020). Roma-Bizans döneminde bitkisel drogları toplayan, satan ve bunları ilaç veya kozmetik preparatlar şeklinde hazırlayan birçok meslek grubu mevcuttur (Baytop 1984). İmparatorluk döneminde bu ilaçları merhem veya hap olarak hazırlayan eczaneler ortaya çıkmıştır. Bu dönemde biberiye görme bozukluklarında, adaçayı öksürük için, rezene sinir hastalıklarında, limon baş ağrısında, hardal tohumu yılan ısırığında kullanılırken, askerlere sağlıklı olmaları için sarımsak verilmektedir (Yalçın ve diğ. 2016). Yine bu dönemde, doğanın iyileştirici gücünden yararlanan bilim insanları, hazırladıkları reçetelerle pek çok göz hastalığının tedavi edilmesini sağlamıştır (Kolancı 2020). Pedanius Dioscorides M.S. 40-90 yılları arasında Anavarza (Kozan, Adana, Türkiye)'da yaşamış bir hekim eczacıdır (Şekil 1.7). Roma imparatorluğunda ordu hekimi olarak görev alırken yaptığı seyahatler sayesinde birçok bölgeye giderek tıbbi bitkileri toplama şansına sahip olmuştur. Günümüzden yaklaşık 2000 yıl önce "İlaçlar Bilgisi Üzerine" anlamına gelen "De Materia Medica" (Şekil 1.5) adlı eserini yazmıştır. Eserde 600 bitkisel, hayvansal ve mineral drog hakkında bilgi vermiştir (Kayıran 2019). Eserde ismi geçen bitkilerin önemli bir kısmı Anadolu ve Akdeniz bölgesi bitkileri olup, halen tedavi maksadıyla kullanılmaktadır. Bu kitap Anadolu tıbbi bitkileri hakkında bilinen en eski ve en önemli kaynaktır (Baytop 1984).

Şekil 1.5: Pedanius Dioscorides ve “De Materia Medica” kitabı (URL 6)

Galen'in (M.S. 130-200) Roma döneminde yaşamış en önemli hekim olduğuna inanılmaktadır. Droglardan ilaç elde ettiği için eczacılığın ve farmasötik teknolojinin de babası olarak kabul edilmektedir (Yalçın ve diğ. 2016). Bizans hekimleri tıbbi tedavilerinde bitki ve baharat tarzı ilaç kullanımını yaygın olarak tercih etmişlerdir. Reçetelerde genellikle bahsedilen bitkiler sarısabır, akgünlük, mür ve biber gibi ürünlerdir (Atak 2019).

İslam Uygarlığı zamanında Bağdat'taki ilk halifelerin himayesi altında, Hipokrat, Galen, Dioscorides ve diğer önemli tıp üstatlarının eserleri Grekçe asıllarından veya Süryaniceden Arapça'ya çevrilmiştir (Baytop 1984). Arap bilginler, teorik tıbbı Grek kaynaklarından öğrenmeye itina göstermişler ve bundan dolayı ısrarla bu eserleri Arapçaya çevirmişlerdir (Tanrıverdi 2012). Bu çeviriler sayesinde, asılları kaybolmuş olan, birçok Grek ve Roma eseri zamanımıza kadar gelebilmiştir (Baytop 1984). Romalılardan sonra, ciddi çalışmaları Araplar yapmışlardır (İli 2003). İslam hekimleri bitkisel droglar ile tedaviye büyük bir önem vermiştir (Baytop 1984). Araplar tıbbî bitkilerin zehirli veya zehirsiz oluşlarını ayırt etmek için hayvanlardan yararlanmışlardır. Bunlar II. asırda "Tıp Mektebi" ni, III. asırda ise “İlimler Akademisi” ni kurmuşlardır. Bu dönemde ilk kez tedavi, eczacılıktan ayrılarak “**Farmakope** (ilaçlar bilimi)” kavramı ortaya çıkmıştır (Şekil 1.6) (İli 2003).

Şekil 1.6: Farmakope (ilaçlar bilimi) çalışmaları (URL 7)

İslam tıbbının ilerlemesinde Türk kökenli hekimlerin (İbn-i Sina, Razi gibi) de büyük katkıları olmuştur (Baytop 1984). O devrin Türk bilgini meşhur İbn-i Sina (980-1037) yüzden fazla ilmî eser bırakmıştır. En büyük eseri 5 ciltlik “Al-Kanun Fi't-Tıb” dır. Onun bu eserinde 900'den fazla tıbbi bitki, hayvani ve inorganik menşeyli ilaç yer almaktadır (İli 2003). Yazılı drogların çoğunluğu Dioscorides ve Galen'de tarafından kullanılan droglar olmakla beraber, İbn-i Sina, Arap ve Hint kökenli drogları da alarak kitabındaki drog listesini zenginleştirilmiştir. Bunların ekserisi kuvvetli kokulu ve baharatlı droglardır. Al-Kanun Fi't-Tıb kitabında ismi çok geçen droglar afyon, banotu, demirhindi, kafur, karabiber, kargabüken, kebabiye, kenevir, kurtboğan, mahmude, ravent, sakız, sarısabır, sığlayağı ve tarçındır (Baytop 1984).

Selçuklu Uygarlığı döneminde kullanılan bitkisel droglar ve ilaçlar hakkında özel araştırmalar bulunmamaktadır. Bu alanda bize etraflı bilgi verecek olan en önemli kaynaklar Dineveri, Ebu Reyhan Biruni ve İbn Baytar'ın eserleridir (Baytop 1984). Selçuklu Devletinin tedavi yöntemleri incelendiğinde çoğunlukla İslam veya Arap tıp tedavi yöntemlerinin etkisinde kaldığı görülmektedir. Bu etkinin nedenini, Selçuklu Devletinin kendinden önceki yapılanmaların devamı niteliğinde olmasının yanı sıra, bünyesinde bulundurduğu yabancı halkın Selçuklu devletiyle etkileşimi ve alışveriş şeklinde açıklamak mümkündür (Atak 2019). Selçuklu döneminde kullanılan ilaçlar “**Müfred devalar (basit ilaçlar)**” ve “**Mürekkep devalar (bileşik ilaçlar)**” olarak adlandırılmıştır. Basit ilaçlar kategorisinde genellikle bitkisel olan ve tek türden

kullanılan ilaçlar esas alınmaktadır. Selçuklu Devletinde basit ilaç yapımında kullanılan bitkilere örnek olarak ayırık otu, böğürtlen, burçak, haşhaş, hatmi, gül, ıhlamur, kimyon, fesleğen, maydanoz, menekşe, papatya, hindiba, ısırgan, sedef, sarımsak, sinir otu, susam, ebegümece, kişniş, hardal, çam sakızı, çörek otu, kantaron, keten tohumu, kına, şap, üzerlik ve yonca verilebilmektedir (Atak 2019). Felç, sara, mide rahatsızlıkları ve hastalık sırasında oluşan titremeleri önlemek amacıyla efsintin otu (acı pelin otu) kullanılmaktadır (Kesik 2020). Bileşik ilaçlar, yukarıda saydığımız tek türden bitkilere hayvansal ve mineral kaynaklar eklenerek elde edilen ilaçlardır (Atak 2019). Özellikle Selçuklu Devleti, gelişme gösterdiği süreçte Anadolu'nun dört bir yanına "Dârü's Şifâ" lar inşa ettirerek bunları halkın kullanımına sunmuştur. Buralarda sadece basit hastalıkların tedavisi değil, cerrahî operasyonlar da gerçekleştirilmiştir (Kesik 2020). Selçuklu hekimleri durumu ağır olmayan hastalara öncelikle bitkisel tedaviler denemişlerdir. Durumu ağır olup cerrahi işlem gereken göz ameliyatı, mesane ameliyatı gibi hastalarda ise ameliyat esnasında acı hissi vermeyen deliceotu, esrar, banotu ve ademotu suyuna batırılmış sünger kullanarak operasyonları gerçekleştirmişlerdir (Şekil 1.7) (Atak 2019).

Şekil 1.7: Selçuklu dönemine ait bir göz ameliyatı çizimi
(URL 8)

Osmanlı Uygarlığı kuruluş döneminde tedavi ve sağlık hizmetlerini Selçukluların kurduğu darüşşifalardan almışlardır. Osmanlı tababeti genellikle Selçuk ve dolayısıyla İslam tababetinin bir devamıdır. Aradaki en önemli fark Arapça veya Farsça yerine Türkçe kullanmış olmalarıdır. Osmanlı uygarlığının ilk dönemlerinde

tıbbi bitkiler ile ilgili en mühim kaynak İbn Baytar'ın “Kitab al-Cami al-Müfredat al-Edviye vel-Agdiye” isimli eserinin Türkçe çevirileri olmuştur (Baytop 1984). Osmanlı'da hastalıkların önlenmesi için beslenme şekline, doğadaki bitki, maden ve minerallerden yaralanmaya önem verilmiştir. Bunun için gerekli olan bitkilerin doğadan toplanması ve ilaç olarak hazırlanıp kullanıma sunulması gerekmiştir (Kocaoğlu 2020). Osmanlı saraylarında yalnızca şifalı bitki toplamakla yükümlü çalışanlar yer almaktaydı (Davulcu ve Tugay 2018). Bu bitki toplayıcıları ilaç yapımında kullanılacak olan çeşitli bitkileri toplar ve hekimbaşı nezaretinde bulunan tabipler vasıtasıyla saray için ilaçlar hazırlamaktaydı. İlaçların hazırlanması sırasında şerbetçi, tabbâh-ı eşribe ve edviye-kûb adı verilen görevliler de yardımcı olmaktadır (Kocaoğlu 2020). Dârüşşifa vakfiyelerinde ise tıbbî bitkilerle ilgili derin bilgiye sahip ve bunlardan ilaç yaparak tam bir eczacı fonksiyonu üstlenen «saydelani» veya «aşşab» olarak geçen görevliler bulunmaktaydı (Davulcu ve Tugay 2018).

Osmanlı Devleti'nde ilaç yapımında çok sayıda bitki kullanılmıştır. Tıbbî bitkilerin bir kısmı Osmanlı coğrafyasında yetişmekle birlikte, kayda değer bir kısmı da ithal edilmiştir. Osmanlı Devleti zamanında özellikle Mısır, Uzakdoğu'dan gelen bu tür bitkilerin dağıtım merkezi haline gelmiştir. Bitkiler gerek İstanbul ve Bursa gibi büyük Osmanlı kentlerine, gerekse Avrupa ülkelerine buradan ihraç edilmiştir (Bilgin 2006). Genellikle ilaçlar bitkilerin tohum, yaprak, kök, meyve, çiçek gibi kısımlarının yanı sıra, bu bitkilerden elde edilen macun, şurup, hap, yağ, reçine, zank ve su gibi ürünlerden, bazen de hayvansal ve kimyasal maddelerden meydana getirilmiştir. İlaçlar genellikle bu maddelerin kaynatılması, kurutulup toz haline getirilmesi veya sıkılıp suyunun çıkarılması gibi yollarla yapılmıştır (Davulcu ve Tugay 2018).

Osmanlılar'ın kullandığı bitki isimleri Yunanca, Arapça, Farsça ve Türkçe isimlerden meydana gelmektedir (Bilgin 2006). Bu kaynaklarda sık sık, bir bitkinin adı verildiğinde, onun doğru tanınması için aynı dilden ya da başka dilden karşılıkları da sunulmuş, ara sıra tanımları yapılmış, böylece bitkinin doğru olarak belirlenmesinde kolaylık sağlanmıştır (Davulcu ve Tugay 2018). Diğer taraftan, bazı bitkilerin Osmanlı dönemindeki ismi ile günümüzdeki ismi birbirinden farklı olduğu için onların Latince karşılıkları konusunda sorunlar görülmektedir. Kaynaklar, bu konuda birbiriyle çelişkili bilgiler verebilmektedir. Bu sebeple hangi bitki olduğu

kesin olarak tespit edilemeyenler, birden fazla Latince isimle tanımlanmıştır (Bilgin 2006).

Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış tıp eserlerinden biri olan Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Batman Koleksiyonunda kayıtlı “Kitâb-ı Tıbb-ı Latîf (KTL)” hastalıklara deva bulmak maksadıyla yazılan pratik bir ecza kitabıdır. KTL’de ilaç olarak kullanılan 212 tıbbî bitki adı vardır. Bazı bitkilerin alt türleriyle birlikte bu sayı biraz daha yükselmektedir. Ayrıca bu kitapta Hekim Yakup Paşa’nın Fatih Sultan Mehmet için hazırladığı macunlarda kullandığı 11 familyaya ait 12 cins içerisinde yer 12 tıbbî bitki türü tespit edilmiştir (Davulcu ve Tugay 2018).

Bazı Osmanlı tıp kitapları ile Helvahane kayıtlarında yer alan tıbbî bitkilere ait örnekler Tablo 1’de sunulmuştur (Bilgin 2006).

Tablo 1.1: Bazı Osmanlı tıp kitapları ile Helvahane kayıtlarında yer alan tıbbî bitkilere örnekler

<i>Metinde Geçen İsmi</i>	<i>Türkçe İsmi</i>	<i>Latince İsmi</i>
Abanûs	Abanoz Ağacı	<i>Diospyros ebenum</i>
Baga dikenini	Bağa dikenini, şevket otu, mübârek dikenini	<i>Carbenia benedicta</i>
Cebîlâheng	Şivran, sığır ödü, sığırotu, sarı diken tohumu	<i>Xanthoxylum piperitum</i>
Derûnec	1.Çıyan otu, çayan otu, akrep otu, kurt pençesi 2.Darunac, arnika kökü	1. <i>Polygonum bistorta</i> 2. <i>Doronicum scorpioides</i>
Ferfiyûn	Ferbiyon, sütleğen, şebrem	<i>Euphorbia resinifera</i>
Devetabanı	Devetabanı bitkisi, domuz ağırşığı, buhûr-ı Meryem	<i>Cyclamen coum</i>
Hardal tohumu	Hardal tohumu	<i>Sinapis alba</i>
Geven	Geven ağacı	<i>Astragalus</i>
Hurma	Hurma	<i>Phoenix dactylifera</i>
Irku’s-sûs	Meyan kökü, biyan kökü, ayı kulağı	<i>Glycyrrhiza glabra</i>
İri bâbâdyâ	Yabanî papatya, sığırgözü, öküzgözü	<i>Anthemis arvensis</i>
İt burnı	İt gülü, köpek gülü, asker gülü, kuşburnu	<i>Rosa canina</i>

Tablo 1.1 (Devam)

Kâfûr	Kâfûr (otu)	<i>Camphorosma monspeliaca</i>
Kara haşhaş	Kara haşhaş, haşhaş	<i>Papaver somniferum</i>
Kıssâü'l-hımâr	Eşek hıyarı, karga düleği, acı dülek	<i>Ecballium elaterium</i>
Reyhân tohumu	Reyhan tohumu, fesleğen tohumu	<i>Ocimum basilicum</i>
Lisân-ı sevr	Sığır dili	<i>Anchusa officinalis</i>
Sinâmekî	Sinameki, senemekî	<i>Cassia acutifolia</i>
Ûdü's-salîb	Ayı gülü, yer şakayıkı, favanya	<i>Paeonia officinalis</i>
Yılan bıçağı	Yılanbıçağı otu	<i>Dracunculus vulgaris</i>

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, insan sağlığı için kullanılan droglar, ilaçlar, aletler ve kitaplara ait örnekler 1962 yılında İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi bünyesinde kurulmuş olan Türk Eczacılık Müzesi'nde bulunmaktadır (Şekil 1.8) (Baytop 1984).

Şekil 1.8: İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi bünyesinde kurulmuş olan Türk Eczacılık Müzesi

20. yüzyılda tıbbi ve aromatik bitkilerin üretim ve kullanımındaki gelişmeler incelendiğinde, yüzyılın başlarında teknolojinin getirdiği yenilikler, sosyal ve politik değişimler, bitkilerin ilaç olarak kullanımının hızla azalmasına neden olmuştur (Bayram ve ark 2010). Aynı zamanda ilaç sanayinde sentetik ilaçların üretilmesi de

bunda etkili olmuştur (Anonim 2012). Sanayi toplumuna geçiş esnasında çalışanların sağlık sorunlarını çözmek için hastaneler kurulmuş, hastaneler akademikleşerek modern tıbbın temelleri atılmıştır. Kimya ve Biyoloji biliminde olan gelişmeler modern tıbbın oluşumuna katkı sağlamıştır. Fakat bu süreçte yaşanan köylerden kentlere göç olayları, yeni neslin bitkilerle tedavi konularına ilgisiz olması, bu alanın gerilemesine neden olmuştur. Dolayısıyla etnobotanik alanı kültürel değişimler ve eski geleneklerin unutulmasına bağlı olarak geçmişe nazaran daha az önemli hale gelmiştir. Son yıllarda sentetik ilaçların yan etkilerinin çok olması bitkilerle tedaviyi gündeme getirmiş, “**tamamlayıcı tıp**” adı altında çalışmalar yoğunluk kazanmıştır (Cesur ve Yüksel 2018).

Günümüzde, dünyada 50.000 ila 70.000 arasında bitki türünün modern ve geleneksel tıpta kullanıldığı bilinmektedir. Kozmetik ve botanik endüstrisinin kullandığı bitki türleri bu sayıya dahil değildir. 2007 yılında “Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Doğadan Sürdürülebilir Toplanması Uluslararası Standardı (ISSC-MAP)” oluşturulmuştur (Anonim 2012). Dünya Sağlık Örgütü (WHO), dünyada yaklaşık 4 milyar insanın sağlık sorunlarını ilk etapta bitkisel droglarla gidermeye çalıştıklarını bildirmektedir (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011). Yine bu örgütün verilerine göre yaklaşık 20.000 tıbbi bitki türü de bu amaçla kullanılmaktadır (Bayram ve diğ. 2010). Bu bitkilerin büyük çoğunluğu henüz insanların ulaşamadığı Güney Amerika’daki yağmur ormanları, doğu Himalayalar ve Güney Asya’daki Batı Ghat ve Doğu Afrika’nın kıyı ormanlıkları gibi yerlerde bulunmaktadır (Koçtürk ve diğ. 2009). Dünyada bitkisel droglar için başlıca ticaret merkezleri Almanya (Hamburg), ABD (New York) ve Hong Kong’dur (Bayram ve diğ. 2010). Güney Asya, geleneksel tıp ve tedavi sistemlerinin kaynağı durumundadır. “**Ayurvedic Method**” olarak da isimlendirilen bu geleneksel tıp yöntemleri 5000 yıl öncesinden beri uygulanmakta ve milyonlarca insanın sağlıklı kalmasını sağlamanın yanı sıra çok sayıda insanın geçimini sağlamada önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Güney Asya’da tıbbi amaçla kullanılan 8.000’den fazla bitki çeşidi olduğu bilinmektedir (Koçtürk ve diğ. 2009). Bitkilerin tedavi edici özelliklerinden faydalanma düzeyi ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre değişiklik göstermektedir (Can 2021). Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun %80’lik kısmı tedavi amaçlı olarak bitkisel ürünlerden yararlanmaktadırlar (Avan 2021).

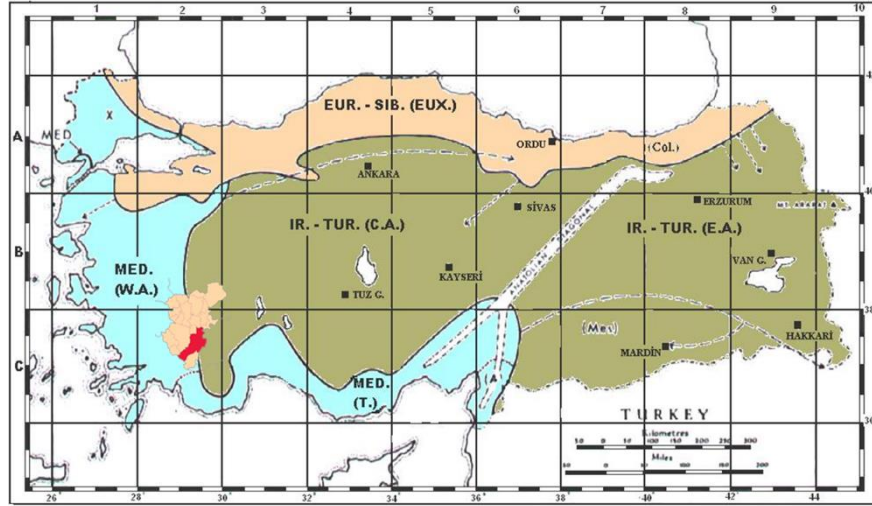

Türkiye, tarihi geçmişi açısından birçok medeniyetin etkilerinin görülebildiği bir bölgede yer almaktadır. Bu nedenle zengin bir geleneksel kültüre sahiptir (Bulut ve diğ. 2017). Harf Devriminden (1928) başlayıp 1997'ye kadar 70 yıllık dönemde yurdumuzda yapılmış 765 adet etnobotanik çalışma Narin Sadıkoğlu'nun "Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi" adlı tezinde saptanmış ve bir arşiv halinde, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalı'nda, ilgilenen araştırmacılara sunulmuştur (Öztürk 2016). Bu yayınlardan 466'sının bitkilerin tıbbi kullanımları, 324'ünün manevi inanç ve 227'sinin de gıda ile ilgili olduğu tespit edilmiştir (Sadıkoğlu 1998).

Türkiye coğrafi yapısı nedeniyle genetik, çeşitlilik ve endemizm bakımından zengin bir ülke olmasının yanı sıra birçok bitkinin de gen merkezidir (Bayraktar ve diğ. 2017). Ülkemizdeki bitkisel zenginlik; üç fitocoğrafik bölgenin kesiştiği bölge olmasından, Güney Avrupa ile Güneybatı Asya floraları arasında köprü olmasından, pek çok cins ve seksiyonun orjin ve farklılaşım merkezi olmasından kaynaklanmaktadır (Tanrıkulu 2021). Türkiye'de doğal olarak yetişen 12.000'den fazla bitki taksonu olup, bunların yaklaşık 3649'u (3/1'lik oranı) endemik taksonlardan oluşmaktadır. Ancak Türkiye'nin endemik zenginliği bu sayı ile sınırlı kalmayıp, ortalama her 10 günde yeni bir endemik taksonun varlığının keşfedilmesiyle artmaktadır (Şenkul ve Kaya 2017).

Etnobotanik araştırmalar Anadolu bitki bilgeliliğini kapsamaması nedeniyle son derece önemlidir. Ancak teknolojinin gelişmesiyle etnobotaniksel bilgilerin kaybolması sorunu gündeme gelmektedir. Bu nedenle, bu bilgilerin düzenli bir şekilde yazılı hale getirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir (Akan 2015). Bu gereklilikten yola çıkarak tez çalışması kapsamında Acıpayam (Denizli) ilçesinde halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin belirlenmesi planlanmıştır.

MÖ 3000 yılından beri Ege, Akdeniz ve Batı Anadolu bölgelerinin kesişme noktası olan Acıpayam ilçesi hem İran-Turan, hem de Akdeniz fitocoğrafik bölgelerine has bitki türlerini barındırarak Karasal ve Akdeniz iklimleri arasında geçiş noktasında yer alması (Şekil 1.9), Denizli'nin en yüksek köy sayısına sahip ilçesi olması, dağ ve ova başta olmak üzere farklı yükseltilerde ekim ve yerleşim alanlarının bulunması bakımında önemli bir konumdadır.

Şekil 1.9: Acıpayam ilçesi fitocoğrafik bölgelere göre pozisyonu (Ayyıldız 2010'dan revize edilmiştir)

Yapılan literatür taramaları neticesinde Acıpayam ilçesi sınırları içerisinde yer alan bütün köy ve mahallelerinin tamamını kapsayan geleneksel manada kullanılan halk ilaçları hususunda teferruatlı bir çalışmanın bulunmaması, daha evvelden Denizli ilinde yapılmış olan çalışmaların Acıpayam'dan farklı ilçeleri merkez nokta olarak farklı etnobotaniksel amaçları içermesi ve tıbbi yönden değerlendirmede kâfi olmaması sebepleriyle bu çalışma önem arz etmektedir.

Planlanan tez çalışması kapsamında Denizli ili Acıpayam ilçesinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler üzerine bir araştırma yapılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda tez konusunun önemini;

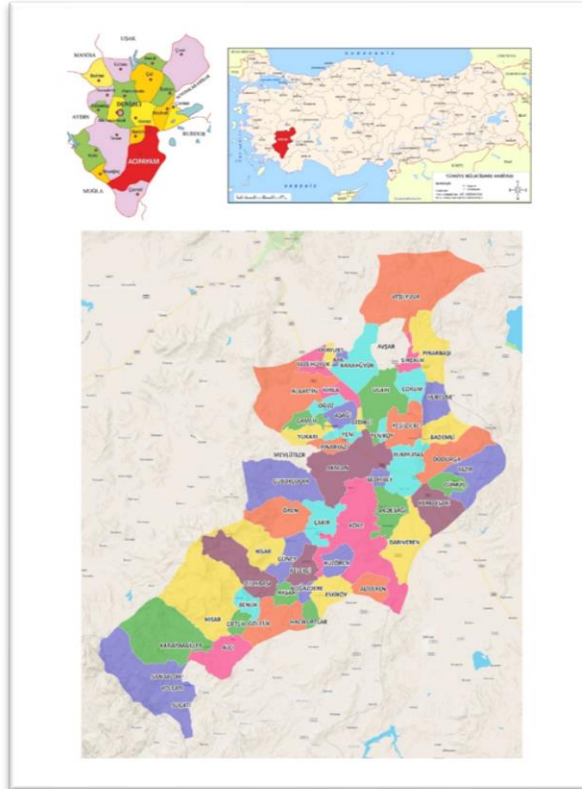
1. Denizli ili Acıpayam ilçesine bağlı bütün mahallelerde (eski ifade ile köylerinde) halk ilacı olarak kullanılan bitkileri içeren taksonomik olarak yapılmış kapsamlı bir çalışmanın bulunmaması,
2. Halk ilacı olarak kullanımı devam eden ancak tehlike altında olabilecek bitki türlerinin tespiti,
3. Halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin aynı ilçenin farklı mahallelerinde farklı kullanım şekilleri ile uygulanabilir olabileceğinin tespiti,
4. Ekonomik açıdan değeri olan tıbbi bitkilerin tespiti,
5. Araştırma alanının İran-Turan ve Akdeniz fitocoğrafik bölgelerinin geçiş noktasında bulunmasından dolayı öncelikle bitki çeşitliliğinin ve daha sonrasında da tıbbi bitki çeşitliliğinin fazla olabileceği,

6. Halk ilacı olarak kullanılan etnobotanik özellikteki tıbbi bitkileri yöresel adlarıyla tanımlanması,
7. Kullanılan tıbbi bitkilerin hangi amaçla hangi şekillerde kullanıldığını tespiti,
8. Halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin ve kullanım şekillerinin, ilçe merkezindeki mahalleler ile kırsal kesimde yer alan mahalleler arasındaki olası farklılıkların gözlemlenmesi,
9. Çalışma süresince elde edilen bulguların ve görsel dökümanların yöre halkının bilinçlendirilmesi adına ileride hazırlanabilecek hem tanıtıcı hem de eğitici dökümanlarda kullanılması,
10. Araştırma alanında bulunan fakat çok fazla tanınmayan ve tıbbi yönden değerlendirilmeyen bitkilerin kullanımlarına ilişkin bilgilerin derlenmesi,
11. Bu konuda çalışan ilgili kurum ve kuruluşlara kaynak oluşturulması,
12. Acıpayam ilçesi özelinde kültürel mirasımızı oluşturan unsurlardan biri olan etnobotanik çatısı altında yörede kullanılan halk ilaçlarının ve bu ilaçların kullanım şekillerinin tespit edilerek bir sonraki nesillere doğru ve eksiksiz bir şekilde aktarılmasının sağlanması şeklinde açıklamak mümkündür.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Alanı Tanıtımı

Bu çalışmada, Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan mahallelerin tamamı araştırma alanı olarak seçilmiştir. Acıpayam (eski ismi ile Garbikarağaç veya Karaağaç), Anadolu Yarımadası'nın güneybatısında, Ege Bölgesi'nin güneydoğusunda bulunan, Denizli iline bağlı bir ilçedir. 1628 km² yüzölçümü ile Denizli'nin en büyük ilçesi konumundadır. Acıpayam, coğrafik olarak Akdeniz Bölgesi'nde yer almakla birlikte deniz seviyesinden yüksekliği 885 metredir. Ege Bölgesi'nden Akdeniz Bölgesi'ne geçiş noktasında olan ilçenin; doğusunda Çavdır, Yeşilova ve Gölhisar, batısında Tavas ve Beyağaç, kuzeyinde Serinhisar ve Çardak, güneyinde ise Köyceğiz ve Çameli ilçeleri ile sınırı bulunmaktadır (Şekil 2.1) (Anonim, 2022^b).

Şekil 2.1: Acıpayam (Denizli) ilçesinin coğrafik konumu

Merkeze bağılı 14 adet belediye, 38 adet köy ve 4 adet merkez mahalle bulunmakla beraber, Büyükşehir kanunu dolayısıyla ilçeye mahalle statüsünde bağlanmalar neticesinde toplam mahalle sayısı 56'ya yükselmiştir. Araştırma kapsamında yer alan Acıpayam merkez ve buraya bağılı köy ve kasaba niteliğı taşıyan mahalleler Tablo 2.2'de alfabetik olarak sunulmuştur.

Tablo 2.1: Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağılı köy ve kasaba niteliğı taşıyan mahalleler

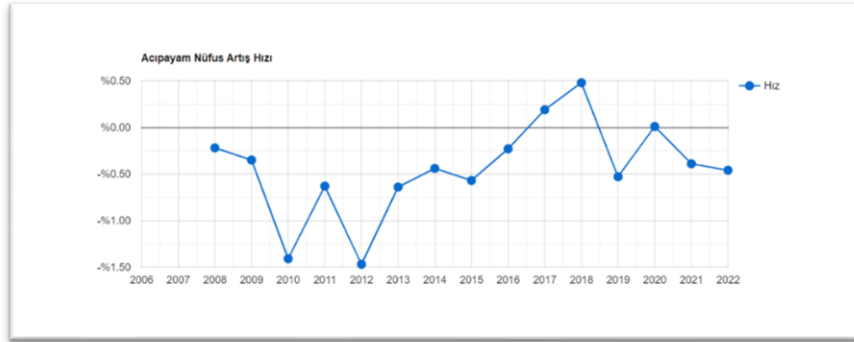
Akalan Mahallesi	Karaismailler Mahallesi
Akşar Mahallesi	Kelekçi Mahallesi
Alaattin Mahallesi	Kırca Mahallesi
Alcı Mahallesi	Köke Mahallesi
Aliveren Mahallesi	Kumafşarı Mahallesi
Apa Mahallesi	Kurtlar Mahallesi
Aşağı Mahalle	Kuyucak Mahallesi
Avşar Mahallesi	Kuzören Mahallesi
Bademli Mahallesi	Mevlütler Mahallesi
Bedirbey Mahallesi	Oğuz Mahallesi
Benlik Mahallesi	Olukbaşı Mahallesi
Boğazdere Mahallesi	Ovayurt Mahallesi
Corum Mahallesi	Ören Mahallesi
Çakır Mahallesi	Pınarbaşı Mahallesi
Çamlık Mahallesi	Pınaryazı Mahallesi
Çiftlik Mahallesi	Sandalcık Mahallesi
Çubukçular Mahallesi	Sırçalık Mahallesi
Darıveren Mahallesi	Suçatı Mahallesi
Dedebağı Mahallesi	Ucarı Mahallesi
Dodurga Mahallesi	Yassıhüyük Mahallesi
Eskiköy Mahallesi	Yazır Mahallesi
Gedikli Mahallesi	Yeni Mahalle
Gölcük Mahallesi	Yeniköy Mahallesi
Gümüş Mahallesi	Yeşildere Mahallesi
Güney Mahallesi	Yeşilyuva Mahallesi
Hacıkurtlar Mahallesi	Yolçatı Mahallesi
Hisar Mahallesi	Yukarı Mahalle
Karahüyük Mahallesi	Yumrutaş Mahallesi

Acıpayam, coğrafi yönden Ege Bölgesi içinde olmasına rağmen Ege Bölgesi ile Akdeniz Bölgesi geçiş noktasında yer alması nedeniyle değışken bir iklim sergilemektedir. Kuzey kısımları Göller Bölgesi'nin iklim özelliklerini taşıyarak

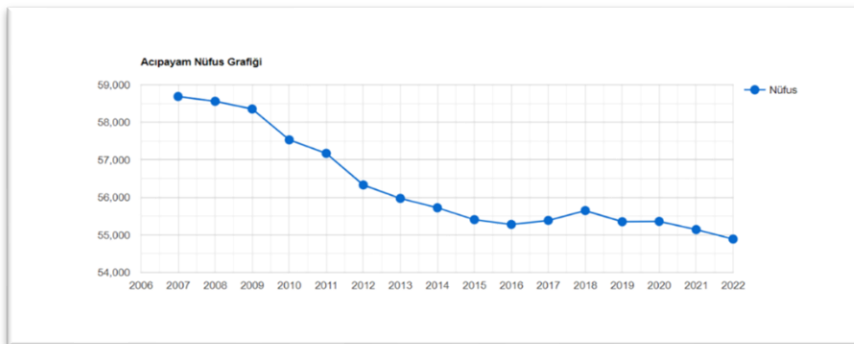
yazları sıcak ve kurak; kışları soğuk ve yağışlı, bazen de ılıman bir iklim tipine sahiptir. Güneye inildikçe Gireniz Vadisi boyunca Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir (Anonim, 2022^b).

Acıpayam Ovası, rakım olarak yüksek olmasına karşın Akdeniz iklimin ılımanlaştırıcı etkisi sayesinde yüksek sıcaklıklara ihtiyaç duymayan toprak mahsullerinin yetiştirilmesine oldukça elverişlidir. Kavunu ve diğer bostan ürünleri başta olmak üzere pek çok ürün yetiştirilebilmektedir ya da kendiliğinden doğada yetişebilmektedir. Ova, kumlu toprak yapısıyla dikkat çekerken yeraltı sularının bolluğu sebebiyle sulama, sondaj suyu ile sağlanmaktadır. Bu özellikleriyle birlikte Denizli'deki en önemli tarım arazileri arasında yer almaktadır (Anonim, 2022^b).

Acıpayam nüfusu TÜİK verilerine göre 2022 senesinde 54.888 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu nüfusun, 27.301'ini (%49,74) kadınlar, 27.587'sini (%50,26) ise erkekler oluşturmaktadır. 2007 senesinden bu yana bakıldığında, 2017 ve 2018 senesindeki en yüksek nüfus artışı hariç, daimî olarak nüfusta azalmalar görülmektedir (Şekil 2.2 ve Şekil 2.3). İlçenin çevre il ve ilçelere göç vermesi, nüfusun giderek azalmasındaki en etkili sebep olarak belirlenmiştir (Anonim, 2023).

Şekil 2.2: Senelere göre Acıpayam nüfus artış hızı grafiği (URL 10)

Şekil 2.3: Senelere göre Acıpayam nüfus grafiği (URL 11)

Acıpayam'a ait mahallelerin 31 Aralık 2021 tarihli TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) sonuçları, rakımları ve Acıpayam merkeze olan uzaklıkları Tablo 2.2'de sunulmuştur.

Tablo 2.2: Acıpayam ilçesinde yer alan mahaller, nüfus bilgileri, rakım ve Acıpayam merkeze olan uzaklıkları

Mahalle İsmi	Nüfus Bilgileri			Rakım	Acıpayam'a Uzaklığı
	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	Bayan Nüfus		
Akalan Mahallesi	2083	1028	1055	956	7,6 km
Akşar Mahallesi	451	232	219	820	29,3 km
Alaattin Mahallesi	2214	1130	1084	898	6,9 km
Alcı Mahallesi	1071	549	522	745	40,4 km
Aliveren Mahallesi	511	275	236	1377	32,5 km
Apa Mahallesi	686	347	339	876	13,6 km
Aşağı Mahalle	6845	3429	3416	953	0
Bademli Mahallesi	162	90	72	1045	22,2 km
Bedirbey Mahallesi	175	99	76	860	12 km
Benlik Mahallesi	469	238	231	1050	40,2 km
Boğazdere Mahallesi	233	116	117	840	30,9 km
Corum Mahallesi	112	53	59	884	13,9 km
Çakır Mahallesi	729	354	375	855	18,2 km
Çamlık Mahallesi	3469	1720	1749	953	0
Çiftlik Mahallesi	325	174	151	750	40,8 km
Çubukçular Mahallesi	30	18	12	1188	16,3 km
Darıveren Mahallesi	1275	628	647	940	20,9 km
Dedebağı Mahallesi	1772	898	874	930	18,7 km
Dodurga Mahallesi	1358	699	659	998	21,6 km
Eskiköy Mahallesi	860	441	419	1172	31,8 km
Gedikli Mahallesi	196	100	96	853	6 km
Gölcük Mahallesi	702	369	333	775	37 km
Gümüş Mahallesi	456	237	219	954	21,6 km
Güney Mahallesi	777	402	375	964	30,6 km
Hacıkurtlar Mahallesi	147	78	69	1183	36,1 km
Hisar Mahallesi	685	348	337	1063	49,4 km
Karahüyük Mahallesi	474	222	252	874	17,4 km
Karaismailler Mahallesi	611	319	292	849	47 km
Kelekçi Mahallesi	1320	664	656	790	23,4 km
Kırca Mahallesi	254	118	136	877	6,8 km

Tablo 2.2 (Devam)

Köke Mahallesi	274	125	149	865	10,7 km
Kumafşarı Mahallesi	1015	517	498	883	19,4 km
Kurtlar Mahallesi	260	128	132	1017	25,5 km
Kuyucak Mahallesi	1461	734	727	982	23,9 km
Kuzören Mahallesi	330	164	166	1194	26 km
Mevlütler Mahallesi	176	92	84	1269	8,9 km
Oğuz Mahallesi	603	306	297	890	4 km
Olukbaşı Mahallesi	486	250	236	1024	34,4 km
Ovayurt Mahallesi	133	70	63	869	13,1 km
Ören Mahallesi	341	167	174	1070	25,8 km
Pınarbaşı Mahallesi	263	131	132	1200	29,2 km
Pınaryazı Mahallesi	648	330	318	926	3,7 km
Sandalcık Mahallesi	229	122	107	649	59,1 km
Sırçalık Mahallesi	79	36	43	1000	18,1 km
Suçatı Mahallesi	489	269	220	657	57,8 km
Ucarı Mahallesi	368	191	177	900	8,9 km
Yassıhüyük Mahallesi	1154	583	571	869	12,1 km
Yazır Mahallesi	1389	689	700	994	21,2 km
Yeni Mahalle	4038	1964	2074	864	0
Yeniköy Mahallesi	255	123	132	871	9,9 km
Yeşildere Mahallesi	1003	510	493	903	15,1 km
Yeşilyuva Mahallesi	3783	1863	1920	1083	24,8 km
Yolçatı Mahallesi	349	174	175	611	57,2
Yukarı Mahalle	4237	2169	2068	953	0
Yumrutaş Mahallesi	727	365	362	881	15,1 km

2.2 Literatür Çalışmaları

Yaptığımız literatür taraması neticesinde dünyada, ülkemizde ve bölgemizde benzer konu içeriğine sahip çalışmalar bulunmuştur. Bu çalışmalar arasından Ege Bölgesi'nde yapılan halk ilacı kullanım alanını da içeren etnobotanik çalışmalardan bazıları kronolojik olarak aşağıda özetlenmiştir.

Gez ve Şimşek (1999) tarafından yapılan, “Babadağ’ın Tıbbi Bitkileri” isimli çalışma neticesinde tespit edilen 27 bitkiden 20’sinin tıbbi yönden önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çelik ve diğerleri (1999) tarafından yapılan “Denizli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri” isimli çalışmada 126 bitki belirlenmiş olup, bu bitkilerden 92 tanesinin tedavi amacıyla kullanıldığı saptanmıştır.

Yücel ve Tülükoğlu (2000) tarafından Gediz (Kütahya) çevresinde “Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler” isimli bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda 6 familyaya ait 9 türün 11 farklı kullanımı belirlenmiştir. Tespit edilen bitkilerin solunum sistemi hastalıklarında (sinüzit, öksürük, soğuk algınlığı), sindirim sistemi hastalıklarında (midede şişkinlik, karın ağrısı, iltihaplanmalar), dolaşım sistemi hastalıklarında (damar tıkanıklığı), diyabet, sıtma ve teskin edici olarak kullanıldıkları saptanmıştır.

Ertuğ (2004) tarafından Bodrum (Muğla) ilçesinde yapılan “Bodrum Yöresinin Yenen Yabani Bitkileri (Muğla, Türkiye)” isimli araştırma neticesinde toplam 116 bitkinin tıbbi kullanım alanı olduğu belirlenmiştir. Yabani tıbbi bitkilerden belirlenen 47 familya içerisinde en yüksek temsil oranı 17 tür ile Lamiaceae’ye aittir. Bu familyayı 11 türle Asteraceae, 3'er türle Cupressaceae, Liliaceae ve Rosaceae familyaları izlemektedir.

Ertuğ ve arkadaşları (2004) tarafından 2002-2003 senelerinde Buldan (Denizli) ilçesinde yapılan “Buldun (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması 2003” isimli çalışmada 14 yerleşim yerinden 128 kişiyle görüşülmüştür. Toplam 450 bitki örneği değerlendirilmesi neticesinde 108 tanesinin tıbbi amaçlı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bıçakçı (2004) tarafından Bergama (İzmir) ilçesinde yapılan “Bergama İlçesi'nin Etnobotaniği” isimli yüksek lisans tezi kapsamında yapılan çalışmada 31 familyaya ait 55 takson incelenmiştir. İncelenen taksonlardan 48 tanesinin tıbbi amaçlı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Tıbbi ve baharat kullanımında en çok *Urtica dioica*, *Cichorium intybus*, *Mentha aquatica*, *Origanum onites*, *Rosmanirus officinalis* ve *Melissa officinalis* türlerinin kullanıldığı görülmüştür.

Kahraman ve Tatlı (2004) tarafından Umurbaba Dağı (Uşak-Eşme) ve yakın çevresinde yapılan “Umurbaba Dağı (Eşme-Uşak) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri” isimli çalışmada doğal olarak yetişen ve

kültürü yapılan 45 bitki türünün mahalli adları ile tıbbi, gıda ve diğer etnobotanik amaçlı kullanılışları verilmiştir.

Kazan (2007) tarafından Ortaca (Muğla) ilçesinde “Ortaca (Muğla) İlçesi’nin Etnobotaniği” isimli yüksek lisans tezi kapsamında yapılan çalışmada 45 familyaya ait 80 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 52’sinin tıbbi olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Vural (2008) tarafından Honaz Dağı (Denizli) bölgesinde 2006-2008 seneleri arasında yapılan “Honaz Dağı ve Çevresindeki Bazı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 19 yerleşim yerinden 81 kişiyle görüşülmüştür. Araştırma sonucunda toplam 184 bitki örneği değerlendirilmiş olup, bunlardan 107 tanesinin tıbbi amaçlı kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada etnobotanik önemi olan takson sayısı bakımından en zengin familya Fabaceae olduğu belirtilmiştir. Etnobotanik kullanım sayısı bakımından en zengin familya ise Rosaceae olarak tespit edilmiştir.

Uysal (2008) tarafından yapılan “Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği” isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında 72 familyaya ait 154 bitki türü incelenmiştir. Halk tarafından bitkilerin yüksek oranda tıbbi ve gıda amaçlı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Tespit edilen 154 bitki türünden 126’sının tıbbi olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Satıl ve arkadaşları (2008) tarafından 2005-2007 seneleri arasında Madra Dağı ve çevresinde (Balıkesir/İzmir) yapılan “Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma” isimli araştırmada 19 yerleşim yeri ve bu yerleşim alanlarında kurulan 3 pazar yeri çalışmıştır. Araştırma sonucunda 45 kişi ile görüşme yapılmıştır. Çalışma sonucunda farklı familyalara ait 115 takson tespit edilmiş olup, bu taksonlardan 46 tanesinin ilaç olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Sarı ve arkadaşları (2008) tarafından Ege ve Güney Marmara Bölgeleri’ni kapsayan ve 2002-2005 yılları arasında yapılan “Batı Anadolu’da Halk İlacı Olarak Kullanılan Asteraceae Türleri” isimli çalışmada söz konusu familyaya ait 20 taksonun toplam 53 farklı kullanım şeklinin olduğu rapor edilmiştir. Çalışma sonucunda en fazla rapor edilen üç takson sırası ile *Matricaria chamomilla*, *Helichrysum stoechas* subsp. *barrelieri*, *Achillea millefolium* olmuştur. Bazı bitkiler tek başına kullanılırken,

bazılarının diğerk bitki türleri ile veya şeker, bal gibi gıda katkı maddeleri ile karıştırılarak tüketildiğı tespit edilmiştir.

Sarı ve arkadaşları (2010) tarafından “Ege ve Güney Marmara Bölgelerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler” isimli çalışmada dört yıl süre boyunca Afyon, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Denizli, İzmir, Manisa, Muğla, Uşak ve Yalova illerinde araştırmalar yürütülmüştür. Çalışma sonucunda toplam 265 kişi ile görüşülmüş ve halk ilacı olarak kullanılan bitkiler ile ilgili 608 kayıtlı bilgi toplanmıştır. En fazla bilgi 158 kayıt ile İzmir ilinden toplanırken, onu 128 kayıt ile Muğla izlemiştir. Toplanan örneklerden 65 familyaya ait, 168 tür tespit edilmiştir. Bunun yanında tür düzeyinde belirlenmeyen, ancak cins düzeyinde tespit edilen bitkilere ait bilgilere de yer verilmiştir.

Deniz ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan “Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri” isimli çalışma neticesinde 36 familya ve 88 cinse ait 95 takson tespit edilmiştir. Tespit edilen taksonlardan 71’i tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Gürdal (2010) tarafından Marmaris (Muğla) ilçesinde yapılan “Marmaris (Muğla) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 6 belde ve 13 köyde arazi çalışmaları yürütülmüştür. Toplam 205 adet bitki toplanmış olup, 95 takson saptanmıştır. Bu taksonlardan 65 adedinin tıbbi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sargın ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan “Alaşehir (Manisa) Yöresindeki Aktarlarda Satılan Tıbbi Bitkiler ve Kullanım Özellikleri” adlı çalışmada 5 aktar dükkanından örnekleme yapılmış olup, 29 familyaya ait 52 takson tespit edilmiştir. En fazla kullanımı olan türlerin bulunduğu familyaların Lamiaceae, Fabaceae ve Zingiberidaceae olduğu görülmüştür. Aktarlarda satışı en fazla olan türlerin ise bilyalı kekik (*Origanum onites*), civanperçemi (*Achillea millefolium*) ve keten (*Linum usitatissimum*) olduğu tespit edilmiştir.

Sargın (2013) tarafından “Alaşehir ve Çevresinde (Manisa) Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları” isimli doktora tezi kapsamında yapılan çalışmada 7 belde ve 62 köy gezilmiştir. Alanda yürütülen arazi çalışmaları sonucunda 1200 bitki örneğı toplanmış ve bunlarla ilgili yaklaşık 1500 adet fotoğraf çekilmiştir. Yörede

yürütülen etnobotanik çalışmalar sonucunda; 69 familya ve 201 cinse ait tür ve türaltı seviyede 241 bitki taksonunun yöre halkı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen taksonlardan 210 adedinin halk ilacı olarak kullanıldıkları belirlenmiştir.

Sargın ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan “Alaşehir (Manisa) ve Çevresinde Yetişen Bazı Geofitlerin Etnobotanik Açısından İncelenmesi” isimli çalışma neticesinde 8 familyaya ait 60 geofit taksonu tespit edilmiş olup, bu taksonlardan 21 tanesinin tıbbi olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Bulut ve Tuzlacı (2013) tarafından yapılan “An Ethnobotanical Study of Medicinal Plants in Turgutlu (Manisa-Turkey)” isimli çalışma kapsamında 44 familyaya ait 68 yabani ve 8 kültür olmak üzere 76 şifalı bitki taksonu tespit edilmiştir.

Akyol ve Altan (2013) tarafından Maldan (Manisa) Köyü’nde yapılan “Ethnobotanical Studies in The Maldan Village (Province Manisa, Turkey)” isimli araştırmada 70 familyaya ait 276 cins ve 468 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 68’i tıbbi, gıda maddesi, yem, boya ve çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.

Durmuşkahya ve Öztürk (2013) tarafından Manisa ilinde yapılan “Ethnobotanical Survey of Medicinal Plants Used for the Treatment of Diabetes in Manisa, Turkey” isimli çalışmada diyabet hastalığında kullanılan bitkiler araştırılmış olup, 121 adet tıbbi bitki satıcısı ve diyabet hastası ile görüşme yapılmıştır. Bu çalışmanın neticesinde 15 familyaya ait toplam 27 bitki taksonunun diyabet tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir. En önemli antidiyabetik bitkilerin *Zizyphus jujuba* (hünnap), *Origanum onites* (bilyalı kekik), *Cerasus mahaleb* (mahaleb) ve *Trigonella foenum-graecum* (çemen otu) olduğu belirtilmiştir.

Arı (2014) tarafından 2012-2014 seneleri arasında Afyonkarahisar ve civarında yapılan “Afyonkarahisar ve Civarında Halk Tarafından Kullanılan Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri” isimli doktora tezi kapsamında 31 yerleşim alanında 5 ilçe, 8 kasaba, 15 köy ve 3 merkez mahalle ile 46 adet kaynak kişiyle görüşülmüştür. Alandan toplanan 178 bitkiden 39 familyaya ait 130 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 84’ünün tıbbi olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Uzun ve Palabaş Uzun (2014) tarafından yapılan “Etnobotanik Çalışmalarında İzlenecek Yöntemler ve Uygulanacak Kurallar” adlı kapsamlı çalışma neticesinde;

- Kütahya ilinde gerçekleştirilen etnobotanik çalışma neticesinde 57 bitkinin halk ilacı olarak değişik şekillerde kullanıldığı ortaya konmuştur.
- Muğla ilinde gerçekleştirilen etnobotanik çalışma neticesinde halkın, çoğunluğunun tıbbi amaçlı olmakla birlikte çeşitli amaçlarla yararlandığı 11 bitki türü saptanmıştır.
- Afyon (Kumalar Dağı) ilinde gerçekleştirilen etnobotanik çalışma neticesinde 70 bitki türü saptanmış olup, bu türlerden 44'ünün tıbbi bitki olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Denizli ilinde gerçekleştirilen etnobotanik çalışma neticesinde 126 bitki belirlenmiş ve bu bitkilerden 92 tanesinin tedavi amaçlı olarak kullanıldığı saptanmıştır.

Sargın ve arkadaşları (2015) tarafından Sarıgöl (Manisa) ilçesinde yapılan “Ethnomedicinal Plants of Sarıgöl District (Manisa) Turkey” isimli çalışmada 55 familya ait, 141 tür tıbbi kullanım açısından incelenmiştir.

Bulut ve arkadaşları (2017) tarafından Acıpayam (Denizli) ilçesinde yapılan “An Ethnobotanical Study of Medicinal Plants in Acıpayam (Denizli-Turkey)” isimli araştırma kapsamında ilgili bölgede 38 familyaya ait halk hekimliğinde kullanılan 91 takson tespit edilmiştir.

Aynı yıl Bulut ve arkadaşları (2017) tarafından Uşak ilinde “The Preliminary Ethnobotanical Study Of Medicinal Plants İn Uşak (Turkey)” isimli çalışmada daha yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda 25 familyaya ait 38 tıbbi bitki türü kaydedilmiştir. En yaygın tıbbi bitki familyaları Lamiaceae (%15) ve Rosaceae (%10) olarak belirtilmiştir.

Cesur ve Yüksel (2018) tarafından İzmir İli Kiraz, Beyağaç ve Ödemiş ilçelerinde yapılan “İzmir İli Kiraz, Beydağ ve Ödemiş İlçeleri Tıbbi Bitkileri” isimli çalışmada bölgeye ait tıbbi bitkiler araştırılmıştır. Bu çalışmada 44 familya ait toplam 98 tıbbi ve aromatik amaçlı kullanım tespit edilmiştir.

Kıncal (2018) tarafından Ula (Muğla) ilçesinde yapılan “Ula (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği” isimli yüksek lisans tezi kapsamında yapılan çalışmada 123 takson incelenmiş olup, bu taksonlardan 71'nin tıbbi amaçlı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Akan ve arkadaşları (2018) tarafından Ortaca (Muğla) ilçesinde yapılan “Ortaca (Muğla) Yöresinde Halk Arasında Kullanılan Bazı Bitkiler” isimli çalışma neticesinde, ilgili alanda doğal olarak yetişen 28 familyaya ait 38 taksonun halk tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen taksonlardan 23’ünün tıbbi amaçla kullanıldığı belirlenmiştir.

Akbulut ve arkadaşları (2019) tarafından Kale ve Acıpayam (Denizli) ilçelerinde yapılan “Traditional Uses of Some Wild Plants in Kale and Acıpayam Provinces in Denizli” isimli çalışmada, 60 kişi ile yapılan anketler sonucunda 29 familyaya ait 48 bitki taksonu teşhis edilmiştir. Yörede geleneksel kullanımı olan bitkilerin daha çok mide ve solunum yolu rahatsızlıkları tedavisinde ve ağrı kesici olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Zurnacı (2019) tarafından Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril ve Bozkurt (Denizli) ilçelerinde yapılan “Denizli İlinin Bazı İlçelerinin Etnobotanik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma” konulu yüksek lisans tezi kapsamında 70 familyaya ait, 170 cins ve 217 takson tespit edilmiş olup, bu taksonlardan 2 tanesi endemik olarak kayıt altına alınmıştır. Tespit edilen taksonlardan 106 tanesinin tedavi amaçlı olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Erik (2019) tarafından Afyonkarahisar ilinde yapılan “Afyonkarahisar İlinde Etnobotanik Bir Çalışma” isimli yüksek lisans tezi kapsamında çalışma alanında 43 familyaya ait 102 taksonun etnobotanik olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 88’nin tıbbi olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Batkan (2019) tarafından Çardak (Denizli) ilçesinde yapılan “Çardak (Denizli) Yöresinde Etnobotanik Bir Çalışma” isimli yüksek lisans tezi kapsamında çalışma alanında 89 tür ve bu türlere ait 125 farklı kullanım tespit edilmiştir. Bu türlerden 38 tanesinin tedavi amaçlı olarak kullanıldığı ortaya konulmuştur.

Yılmaz (2019) tarafından Datça (Muğla) ilçesinde yapılan “Datça Yarımadası (Muğla)’nın Etnobotanik Özellikleri” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 41 familyaya ait 86 taksonun yörede değişik şekillerde kullanıldığı belirlenmiştir. Tespit edilen türlerin 44’ünün tıbbi amaçlar için kullanıldığı saptanmıştır.

Şahin (2019) tarafından Kemalpaşa (İzmir) ilçesinde yapılan “Kemalpaşa (İzmir) Kırsalında Etnobotanik” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 45 familyaya ait 87 bitki

taksonunun etnobotanik kullanımı tespit edilmiştir ve bunların çoğunun ilaç ve yiyecek amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir.

Koyu (2020) tarafından yapılan “Türkiye’nin Etnobotanik Veritabanı” isimli doktora tezi kapsamında, bitkilerin kullanım amaçlarına göre dağılımları incelendiğinde en çok taksonun sırasıyla; insan sağlığı (1902 takson), gıda (1404 takson), yem (663 takson), boya (279 takson), süsleme-süs bitkisi (233 takson) ve hayvan sağlığı (192 takson) için kullanıldığı tespit edilmiştir. Bitkilerin tıbbi olarak en çok yara iyileştirici, şeker hastalığı, hemoroid ve soğuk algınlığına karşı kullanıldığı belirtilmiştir.

Gürdal ve Tunç (2020) tarafından Fethiye (Muğla) ilçesinde yapılan “Fethiye (Muğla, Türkiye) Cuma Pazarında Satılan Tıbbi Bitkiler Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışma kapsamında tıbbi amaçla satılan 11 familyaya ait 4’ü endemik (*Achillea teretifolia*, *Ballota pseudodictamnus* subsp. *lycia*, *Nepeta cadmea*, *Sideritis pisdica*) 22 bitki tespit edilmiştir. Lamiaceae 10 taksonu ile en fazla taksona sahip familya olarak not edilmiştir. Bitkilerin en fazla toprak üstü kısmı kullanılırken, hazırlanış yöntemleri ise infüzyon, zeytinyağında maserasyon ve dekoksasyon olarak belirlenmiştir. Tespit edilen bitkilerin tıbbi amaçlarına bakıldığında en çok solunum yolu rahatsızlıkları için kullanıldığı görülmüştür.

Tanrıkulu (2021) tarafından yapılan “Ege Yöresinde Yetişen Bazı Tıbbi Bitkilerin Kadim Tıpta, Halk Tıbbında ve Bugünkü Araştırmalardaki Yerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi kapsamında Ege bölgesinde yetişen 25 tıbbi bitkinin belirlenen kadim eserlerdeki kullanım geçmişleri ve amaçları temel alınarak, bu geçmiş ve amaçların halk tıbbındaki kullanımı ve günümüz bilimsel çalışmalarında ne kadarının bir karşılık bulunduğu tespiti, analizi ve ilaç geliştirme çalışmalarındaki önemini belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, belirlenen 25 tıbbi bitkinin %84’lük bir oranla halk tıbbı ve günümüz bilimsel çalışmalarında kabul gördüğü ortaya çıkmıştır.

Kıncal ve arkadaşları (2021) tarafından 2016-2018 seneleri arasında Ula (Muğla) ilçesinde yapılan “Ethnobotanical Features of Ula (Muğla/Turkey) District” isimli çalışmada 53 familyaya ait 123 bitki türü kaydedilmiştir. Bu bitkilerden 71 bitki türünün tıbbi amaçlı kullanımları saptanmıştır.

Özer (2021) tarafından yapılan “Türkiye’nin Psikoaktif Doğal Bitki Çeşitliliğinin Etnobotanik ve Korolojik Açından Araştırılması” isimli yüksek lisans tezi kapsamında psikoaktif özellik taşıyan; 30 familya ve 60 cins içerisinde yer alan toplam 97 vasküler bitki taksonu (89 tür, 3 alttür ve 5 varyete) saptanmıştır. Belirlenen taksonlar etnobotanik ve korolojik özellikleri açısından da değerlendirilmiştir.

2.3 Arazi Çalışmaları

Arazi çalışmaları sırasında öncelikle ilçe ve köy halkıyla görüşmeler yapılmıştır. Yapılan bu görüşmeler esnasında tez çalışmasının araştırma materyali olan Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağlı mahallelerin tamamında bulunan, halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin yöresel ve Türkçe isimleri, çiçeklenme zamanları, kullanım amacı ve şekilleri konusunda yöre halkına çeşitli sorular sorularak ön bilgi toplanmıştır (Şekil 2.4).

Görüşmeler sırasında yöre halkına sorulan anket soruları aşağıda verilmiştir.

1. Bitkilerin tıbbi kullanım amacı /amaçları nedir?
2. Tıbbi Kullanım Şekilleri;
  - a. Çay Şeklinde:
    - i. Çayı nasıl hazırlıyorsunuz?
    - ii. Hazırlanan çayı içerek mi kullanıyorsunuz yoksa gargara/banyo/ buhar şeklinde mi?
  - b. Lapa Şeklinde:
    - i. Lapayı nasıl hazırlıyorsunuz?
  - c. Tentür Şeklinde:
    - i. Tentürü nasıl hazırlıyorsunuz?
  - d. Macun (Yakı) Şeklinde:
    - i. Macunu nasıl hazırlıyorsunuz?
  - e. Bitki yağı şeklinde:
    - i. Yağı nasıl hazırlıyorsunuz?
  - f. Şurup:
  - g. Diğer:
3. Bitkilerin tıbbi amaçla kullanılan kısmı / kısımları nelerdir?
4. Tıbbi amaçla kullanılan bitkiler hangi mevsimde toplanarak kullanılır?

5. Bitkiyi nasıl temin ediyorsunuz?
  - a. Doğadan toplama
  - b. Yetiştirme (Hangi aylarda ekimini/dikimini yapıyorsunuz?)
6. Ticaretini yapıyor musunuz?
7. Bitkiyi nasıl muhafaza ediyorsunuz?
  - a. Taze ise nasıl saklıyorsunuz?
  - b. Kuru ise nasıl kurutuyorsunuz?

Şekil 2.4: Yöre halkı ile yapılan görüşmeler

Aldığımız bu ön bilgiler neticesinde yapılan arazi çalışmalarında çiçeklenme mevsimlerinde bitki teşhisinde kullanılacak bitki kısımları toplanmış, fotoğraflanmış ve arazi defterine not edilmiştir. Bu esnada bitki örneklerinin yayılış gösterdiği alanın detaylı coğrafik bilgilerini kayıt altına almak amacıyla GPS (Global Positioning System) kullanılmıştır. Bitkiler araziden toplanırken otsu örnekler için çelik zıpkın, kürek ve çapa; dikenli, çalı ve odunsu örnekler için ise bağ makası kullanılmıştır. Yumru, soğan veya rizom içeren bitkiler için daha dikkatli davranılmış ve özellikle bu kısımlar için zıpkın kullanmaya özen gösterilmiştir. Toplanan bu bitkiler, laboratuvara getirilmeden ve preslenmeden önce yöre halkı tarafından teyit edilmiştir (Şekil 2.5).

Şekil 2.5: Bitki toplama ve toplanan numunelerin yöre halkı tarafından teyit edilmesi

Araziden toplanan bu numuneler, tahtadan yapılmış preslerde kurutma kağıtları ile kurutularak morfolojik özelliklerinde bozulma riskinin engellenmesi hedeflenmiştir. Pres işlemi esnasında her bitki numaralandırılmış; başlangıçta her gün, sonraki günlerde ise gün aşırı kurutma kağıtları değiştirilerek bitkilerin bozulmadan kurutulması sağlanmıştır (Şekil 2.6). Tamamen kurutulan bu bitkiler, uygun saklama kutuları eşliğinde muhafaza edilmek üzere laboratuvara getirilmiştir.

Şekil 2.6: Presleme yöntemi ile bitkilerin kurutulması

2.4 Laboratuvar alışmaları

Arazi alışması tamamlanan bitki numuneleri, teşhis işlemlerinin yapılması için laboratuvar ortamına getirilmiştir. Herbarium kurallarına tâbi kalınarak kurutma işlemleri tamamlanan bitkiler ilk olarak Türkiye Florası'ndan (Davis, 1965-1985; Davis ve diğ., 1988; Güner ve diğ., 2000), daha sonra da ihtiyaç duyulan diğer kaynaklardan yararlanılarak teşhis edilmiştir (şekil 2.7). Bitkilerin familia, cins, takson ve Türkçe isimleri Türkiye Bitki Listesi'ne (Güner ve ark., 2012) göre belirlenmiş; yöresel isimleri, tespit edilen mahalleler, tıbbi kullanım amaçları, tıbbi amaçla kullanılan kısımları, hazırlanış şekilleri not edilmiş; Türkiye Florası'na (Davis, 1965-1985; Davis ve diğ., 1988; Güner ve diğ., 2000) göre endemizm durumu, eğer endemik ise endemizm statüsü ve fitocoğrafik bölgeleri eklenmiştir. Tüm aşamaları tamamlanmış olan bitkiler kayıt altına alınmak suretiyle Pamukkale Üniversitesi Herbariumu (PAMUH)'nda muhafaza edilmiştir.

şekil 2.7: Bitki teşhis aşaması

3. BULGULAR

3.1 ACANTHACEAE (AYİPENÇESİGİLLER)

3.1.1 *Acanthus* L. (Ayıpençesi)

3.1.1.1 *Acanthus spinosus* L.

Türkçe Adı: Sivri Ayıpençesi

Yöresel Adı: Kara diken

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Astıma iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.2 ALTINGIACEAE (GÜNLÜKAĞACIGİLLER)

3.2.1 *Liquidambar* L. (Günlükağacı)

3.2.1.1 *Liquidambar orientalis* Mill.

Türkçe Adı: Günlük Ağacı

Yöresel Adı: Günlük Ağacı

Tespit Edilen Mahalleler: Mevlütler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik ülser tedavisi için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Sakız, Uçucu yağ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.3 AMARANTHACEACE (HOROZİBİĞİGİLLER)

3.3.1 *Atriplex* L. (Unluca)

3.3.1.1 *Atriplex rosea* L.

Türkçe Adı: Gülunluca

Yöresel Adı: Deve Gülü

Tespit Edilen Mahalleler: Akşar, Çiftlik, Güney

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Cildin arındırılması için yıkama sularına eklenmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.3.2 **Beta L. (Pancar)**

3.3.2.1 **Beta vulgaris L. var. vulgaris**

Türkçe Adı: Yaban Pancarı

Yöresel Adı: Pazı

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Mevlütler, Pınaryazı, Yassihüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistemi rahatlatmaktadır.
2. Kronik saç derisi dökülmelerinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.3.3 **Chenopodium L. (Sirken)**

3.3.3.1 **Chenopodium album L. subsp. album var. album**

Türkçe Adı: Aksirken

Yöresel Adı: Sirken

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Bedirbey, Çakır, Eskiköy, Kelekçi,
Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Kan glukoz dengesini sağlamaktadır.
2. Kardiyovasküler hastalıklarda vazodilatör (damar genişletici) etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Demleme, ezilme, ısıtma, kaynatma, rendeleme

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.3.3.2 *Chenopodium murale* L.

Türkçe Adı: Salmanca

Yöresel Adı: Sirken

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Hisar, Karaismailler, Kelekçi,
Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Kan temizleyici olarak kullanılmaktadır.
2. Konstipasyon durumlarında kullanılmaktadır.
3. Romatizmal hastalıklarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, tohum

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.4 AMARYLLIDACEAE (NERGİSGİLLER)

3.4.1 *Allium* L. (Soğan)

3.4.1.1 *Allium ampeloprasum* L.

Türkçe Adı: Pırasa

Yöresel Adı: Pırasa, Pıransa

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Gölcük, Oğuz, Yassıhüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antikanser etkisi bulunmaktadır.

2. İntestinal sistemde florayı korumaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, lapa, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.4.1.2 *Allium cepa* L.

Türkçe Adı: Soğan

Yöresel Adı: Soğan, Sovan

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Gedikli, Gölcük, Gümüş, Oğuz, Ören, Sırçalık, Yassihüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antibiyotik etkisi bulunmaktadır.
2. Arı sokmasında kullanılmaktadır.
3. Eklem burkulmalarında kullanılmaktadır.
4. Gribal enfeksiyonlarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
5. İnflamasyon durumlarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, lapa, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.4.1.3 *Allium sativum* L.

Türkçe Adı: Sarımsak

Yöresel Adı: Samsak, Sarmısak, Sarımsak

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Oğuz, Sırçalık, Yassihüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akrep sokmalarında tedavi edici olarak kullanılmaktadır.

2. Akut hipertansiyon vakalarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

3. Osteoartrit (Kireçlenme) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, lapa, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi Bilinmeyen

3.5 ANACARDIACEAE (MENENGİÇGİLLER)

3.5.1 *Pistacia* L. (Menengiç)

3.5.1.1 *Pistacia palaestina* Boiss.

Türkçe Adı: Çöğre

Yöresel Adı: Menengiç, Mellengeç, Menengeç

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Oğuz, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Dispne (Nefes darlığı) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Gastrik rahatlama da kullanılmaktadır.
3. Romatizmal ağrılarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.5.2 **Rhus L. (Sumak)**

3.5.2.1 **Rhus coriaria L.**

Türkçe Adı: Sumak

Yöresel Adı: Somak

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Oğuz, Yeşildere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antipiretik (Ateş düşürücü) etkisi bulunmaktadır.
2. Gastrik spazmlara iyi gelmektedir.
3. İnflamasyonu tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
4. Öksürük kesici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Baharat, çiğ tüketim, kaynatma

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.5.3 **Torilis Adans. (Dercikotu)**

3.5.3.1 **Torilis arvensis (Huds.) Link subsp. neglecta (Spreng.) Thell.**

Türkçe Adı: Şeytanhavucu

Yöresel Adı: Havuç maydanozu

Tespit Edilen Mahalleler: Dedebağı, Kelekçi, Köke

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik spazmlarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6 APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)

3.6.1 Anethum L. (Dereotu)

3.6.1.1 Anethum graveolens L.

Türkçe Adı: Dere otu

Yöresel Adı: Dere otu

Tespit Edilen Mahalleler: Aşağı Mahalle, Avşar, Bedirbey, Ovayurt

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etki bulunmaktadır.
2. Gastrointestinal sistemi rahatlatmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6.2 Apium L. (Kereviz)

3.6.2.1 Apium graveolens L.

Türkçe Adı: Kereviz

Yöresel Adı: Kereviz

Tespit Edilen Mahalleler: Boğazdere, Darıveren, Karahüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İmmün sistemi kuvvetlendirmektedir.
2. Kan temizleme özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6.3 *Bupleurum* L. (Şeytanayağı)

3.6.3.1 *Bupleurum croceum* Fenzl.

Türkçe Adı: Çiğdem Şeytanı

Yöresel Adı: Kaldırek, Kıyışak

Tespit Edilen Mahalleler: Eskiköy, Hacıkurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hepatik hastalıklarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Romatoid artrit (Eklem romatizması) tedavisinde etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.6.4 *Coriandrum* L. (Kişniş)

3.6.4.1.1 *Coriandrum sativum* L.

Türkçe Adı: Kişniş

Yöresel Adı: Yumurcak

Tespit Edilen Mahalleler: Çamlık, Karahüyük, Kuyucak, Kırca, Sırçalık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antienflamatuvar ve antibakteriyel etkisi bulunmaktadır.
2. Dispepsiye (Hazımsızlık) iyi gelmektedir.
3. Vazodilatör (Damar genişletici) etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Baharat, uçucu yağ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6.5 *Echinophora* L. (Çördük)

3.6.5.1 *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin

Türkçe Adı: Sarıçördük

Yöresel Adı: Tarhana Otu, Çörtük Otu

Tespit Edilen Mahalleler: Dodurga, Gümüş, Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik hastalıklarda kullanılmaktadır.
2. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisinde etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.6.6 *Foeniculum* Mill. (Rezene)

3.6.6.1 *Foeniculum vulgare* Mill.

Türkçe Adı: Rezene

Yöresel Adı: Rezene, Sıra

Tespit Edilen Mahalleler: Hisar, Karaismailler, Pınaryazı, Suçatı,
Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

2. Laktasyonu arttırmaktadır.
3. Sedatif etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6.7 Nerium L. (Zakkum)

3.6.7.1 Nerium oleander L.

Türkçe Adı: Zakkum

Yöresel Adı: Zakkum

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Aliveren, Sandalcık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Arı sokmalarında kullanılmaktadır.
2. Diüretik etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.6.8 Opopanax W.D.J.Koch (Kaymacık)

3.6.8.1 Opopanax hispidus (Friv.) Griseb

Türkçe Adı: Kaymacık

Yöresel Adı: Çakşır otu, Sarıot

Tespit Edilen Mahalleler: Mevlütler, Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Kadınlarda infertilite tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, harici kullanım, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6.9 *Petroselinum* Hill. (Maydanoz)

3.6.9.1 *Petroselinum crispum* (Mill.) A. W. Hill.

Türkçe Adı: Maydanoz

Yöresel Adı: Maydanoz, Maydonoz

Tespit Edilen Mahalleler: Corum, Dedebağı, Gedikli, Hacıkurtlar,
Kumaşarı, Kurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Gastrik spazmların tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6.10 *Pimpinella* L. (Anason)

3.6.10.1 *Pimpinella anisum* L.

Türkçe Adı: Anason

Yöresel Adı: Anason

Tespit Edilen Mahalleler: Güney, Sırçalık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Emezis (Bulantı ve kusma) etkisi bulunmaktadır.
2. Gastrointestinal sistem gazları için çözüm oluşturmaktadır.
3. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.6.11 Scandix L. (Kışkiş)

3.6.11.1 Scandix stellata Banks & Sol.

Türkçe Adı: Dağkışkişi

Yöresel Adı: Kışkiş, Kışkincik

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik, Hisar, Karaismailler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Andioksidan etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Baharat, Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.7 ARACEAE (YILANYASTIĞIGİLLER)

3.7.1 Arum L. (Yıllanyastığı)

3.7.1.1 Arum elongatum Steven.

Türkçe Adı: Yıllancüçüğü

Yöresel Adı: Yılan Bıçağı

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Eskiköy, Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ayak çatlaklarına sürülmektedir.
2. Cilde sürülürse cildi parlatıcı etkisi bulunmaktadır.
3. Diyareye iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.7.2 Dracunculus Mill. (Yıllanbıçağı)

3.7.2.1 Dracunculus vulgaris Schott.

Türkçe Adı: Yıllanbıçağı

Yöresel Adı: İlan Bıçağı, Yılan Bıçağı

Tespit Edilen Mahalleler: Kırca, Sırçalık, Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antipiretik (Ateş düşürücü) etkisi bulunmaktadır.
2. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yumru, Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Kavurma, yakı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.8 ARALIACEAE (SARMAŞIKGİLLER)

3.8.1 Hedera L. (Sarmaşık)

3.8.1.1 Hedera helix L.

Türkçe Adı: Sarmaşık

Yöresel Adı: Sarmaşık

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Dermatolojik rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.
2. Mukus (Balgam) atımında etkisi bulunmaktadır.
3. Romatizmal ağrılarda kullanılmaktadır.
4. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay, krem, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi

Bilinmeyen

3.9 ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER)

3.9.1 *Asparagus L.* (Kuşkonmaz)

3.9.1.1 *Asparagus acutifolius L.*

Türkçe Adı: Tilkişen

Yöresel Adı: Kuşkonmaz

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Corum, Kurtlar, Pınarbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Osteoporoz riskini azaltmaktadır.
2. Tokluk hissi vermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.9.2 *Muscari Mill.* (Müşkürüm)

3.9.2.1 *Muscari weissii Freyn* (Şekil 3.1)

Türkçe Adı: Pembe sümbül

Yöresel Adı: Köpek sümbülü, Köpek soğanı

Tespit Edilen Mahalleler: Akşar, Benlik, Çiftlik, Eskiköy, Olukbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Romatizmal ağrılarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.10: *Muscari weissii* Freyn

3.9.3 Ornithogalum L. (Akyıldız)

3.9.3.1 Ornithogalum armeniacum Baker

Türkçe Adı: Soryaz

Yöresel Adı: Tükrük otu

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Aşağı Mahalle, Gedikli, Ovayurt

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akne tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Soğan (yumru)

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.9.3.2 *Ornithogalum nutans* L.

Türkçe Adı: Tükrük Otu

Yöresel Adı: Arap Soğanı

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Çamlık, Ovayurt, Ucarı, Yassihüyük, Yeniköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akne inflamasyonunu yok etmektedir.
2. Emezis (Bulantı ve kusma) etkisiyle vücudun direncini arttırmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Soğan (yumru), Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.9.3.2.1 *Ornithogalum umbellatum* L.

Türkçe Adı: Sunbala

Yöresel Adı: Tükrük Otu

Tespit Edilen Mahalleler: Aliveren, Benlik, Boğazdere, Çubukçular

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Tuzlayarak akrep sokmasında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Soğan (yumru), Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.9.4 *Ruscus* L. (Tavşanmemesi)

3.9.4.1 *Ruscus aculeatus* L.

Türkçe Adı: Tavşanmemesi

Yöresel Adı: Tavşan Taşağı

Tespit Edilen Mahalleler: Bedirbey, Çamlık, Köke, Kuyucak

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özelliği bulunmaktadır.
2. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
3. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisine yardımcı olmaktadır.
4. Vazodilatasyon (Damar genişletici) etkisi ile kanama durdurucu olarak kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10 ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)

3.10.1 Achillea L. (Civanperçemi)

3.10.1.1 Achillea millefolium L. subsp. millefolium

Türkçe Adı: Civanperçemi

Yöresel Adı: Civanperçemi

Tespit Edilen Mahalleler: Pınaryazı, Yeniköy, Yeşildere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Anksiyeteye iyi gelmektedir.
2. Mens ağrılarını hafifletmektedir.
3. Solunum sistemi hastalıklarında tercih edilmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.2 *Anthemis* L. (Papatya)

3.10.2.1 *Anthemis aciphylla* Boiss. var. *aciphylla*

Türkçe Adı: İğne Papatyası

Yöresel Adı: Papatya

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik

Endemizm Statüsü: En az endişe verici (Least Concern-LC)

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.3 *Artemisia* L. (Yavşan)

3.10.3.1 *Artemisia absinthium* L.

Türkçe Adı: Acı pelin

Yöresel Adı: Karanfil otu

Tespit Edilen Mahalleler: Çubukçular, Ören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Anoreksi ve dispepsi (hazımsızlık) durumlarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
3. Koledok kanallarının açılmasını sağlamaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, öz suyu, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.3.2 Artemisia annua L.

Türkçe Adı: Kâbe Süpürgesi

Yöresel Adı: Kafire, Kefere

Tespit Edilen Mahalleler: Akşar, Boğazdere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ağrı ve şişliklerin tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Antipiretik (Ateş düşürücü) ve antiseptik özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, harici kullanım, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.4 Bellis L. (Koyungözü)

3.10.4.1 Bellis annua L.

Türkçe Adı: Akbubeçlik

Yöresel Adı: Papatya, Çayır otu

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Bademli, Benlik, Dodurga,
Gölcük, Kelekçi, Oğuz, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Mevsimsel grip tedavisinde etkili olmaktadır.
2. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.5 *Carduus* L. (Eşekdikeni)

3.10.5.1 *Carduus pycnocephalus* L. subsp. *pycnocephalus*

Türkçe Adı: Soymaç

Yöresel Adı: Eşekdikeni

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akut ve kronik hepatik hastalıklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.6 *Centaurea* L. (Peygamberçiçeği)

3.10.6.1 *Centaurea solstitialis* L. subsp. *solstitialis*

Türkçe Adı: Çakırdikeni

Yöresel Adı: Sarı diken, Zerdali diken

Tespit Edilen Mahalleler: Çakır, Gümüş, Kumafşarı, Kurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Eşey hücrelerinin sayısını arttırmaktadır.
2. Gastrik rahatlamaı sağlamaktadır.
3. İmmun sistemi güçlendirmektedir.
4. Kan glukoz düzeylerini dengelemektedir.
5. Lenf sistemini arındırmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Çiçek, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.6.2 *Centaurea urvillei* DC. subsp. *urvillei*

Türkçe Adı: Alakötürüm

Yöresel Adı: Çoban Kalgıtan, Çoban Kalkıtan

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Darıveren, Dedebağı, Dodurga, Hisar, Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Analjezik etkisi bulunmaktadır.
2. Gastrointestinal sistemi rahatlatmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.7 *Cnicus* L. (Topdiken)

3.10.7.1 *Cnicus Benedictus* L.

Türkçe Adı: Topdiken

Yöresel Adı: Bodurot, Karadiken

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Kuyucak, Ucarı, Yeni Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyabet tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.
3. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.8 *Cota* J.Gay ex Guss. (Babuçça)

3.10.8.1 *Cota altissima* (L.) J.Gay (Şekil 3.2)

Türkçe Adı: Kpekpatatyası

Yöresel Adı: BubeŐe, Kır papatyası, Papatya

Tespit Edilen Mahalleler: Hisar, Sandalcık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik spazmlarda kullanılmaktadır.
2. İNFLUENZANIN tedavisinde etken olarak kullanılmaktadır.
3. Konstipasyon tedavisinde kullanılmaktadır.
4. ksrge iyi gelmektedir.
5. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, iek

Hazırlanış Şekli: ay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.2: *Cota altissima* (L.) J.Gay

3.10.9 Cyanus Mill. (Gökbaş)

3.10.9.1 Cyanus depressus (M.Bieb.) Soják

Türkçe Adı: Gökbaş

Yöresel Adı: Mavi Kantaron

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Aliveren, Eskiköy, Hacıkurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.
3. Mevsimsel gribal enfeksiyonlarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
4. Psikiyatri vakalarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, yağ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.10 Helianthus L. (Ayçiçeği)

3.10.10.1 Helianthus tuberosus L.

Türkçe Adı: Yerelması

Yöresel Adı: Yer elması

Tespit Edilen Mahalleler: Aşağı Mahalle, Pınaryazı, Yeşildere,
Yukarı Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Cildi güzelleştirmek amacıyla tüketilmektedir.
2. Laksatif (müshil) etkisi bulunmaktadır.
3. Laktasyonu arttırmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.11 Helichrysum Mill. (Ölmezçiçek)

3.10.11.1 Helichrysum orientale (L.) Gaertn.

Türkçe Adı: Sarısolmaz

Yöresel Adı: Altın otu

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Pınarbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrit ve ülser hastalıklarında tedavi edici olarak kullanılmaktadır.
2. Ürolitiaziste (Böbrek taşı) tedavi edici özellik göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.12 Lactuca L. (Marul)

3.10.12.1 Lactuca serriola L.

Türkçe Adı: Eşekhelvası

Yöresel Adı: Halvecik, Karakavuk, Sütlüdüken

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Benlik, Eskiköy, Kelekçi,
Yeşilyuva, Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyabet tedavisine yardımcı olmaktadır.

2. Hepatik ve gastrik hastalıklarda kullanılmaktadır.
3. İntestinal sistemdeki parazit tedavisinde etkisi bulunmaktadır.
4. + Pekmez + Sirke ile iştah açmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.13 **Onopordum L. (Kangal)**

3.10.13.1 **Onopordum sibthorpiatum Boiss. & Heldr.**

Türkçe Adı: Uslukenker

Yöresel Adı: Kenker Dikeni

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Kelekçi, Yeni Mahalle, Yeniköy, Yuları Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diş hastalıklarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Hepatik rahatsızlıkları tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
3. İştah açıcı etki göstermektedir.
4. Vasküler hastalıklarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.14 **Picnomon Adans. (Kılçıkdişen)**

3.10.14.1 **Picnomon acarna (L.) Cass.**

Türkçe Adı: Kılçıkdişen

Yöresel Adı: Çakırdiken

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Benlik, Çiftlik, Darveren, Olukbaşı, Sandalcık, Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Yara iyileştirici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.15 Scolymus Tourn. ex L. (Akçakız)

3.10.15.1 Scolymus hispanicus L. subsp. hispanicus

Türkçe Adı: Şevketi bostan

Yöresel Adı: Şevketi bostan

Tespit Edilen Mahalleler: Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Konstipasyonda ve gastrointestinal sistem gazlarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.16 Scorzonera L. (Tekesakalı)

3.10.16.1 Scorzonera cana (C.A.Mey.) Griseb. var. cana

Türkçe Adı: Tekesakalı

Yöresel Adı: Tekesakalı

Tespit Edilen Mahalleler: Köke, Kumaşarı, Kurtlar, Pınarbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Mukus (Balgam) atımında etkili olmaktadır.
3. Bronşit ve öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.
4. Gastrik rahatlamaı sağlamaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.17 Silybum Adans. (Devedikeni)

3.10.17.1 Silybum marianum L. subsp. marianum (Şekil 3.3)

Türkçe Adı: Devedikeni

Yöresel Adı: Devedikeni

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Kilo vermeye yardımcı olmaktadır.
3. Laktasyonu arttırmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.3: *Silybum marianum* L. subsp. *marianum*

3.10.18 **Sonchus** L. (Eşekgevreği)

3.10.18.1 **Sonchus oleraceus** L.

Türkçe Adı: Kuzugevreği

Yöresel Adı: Karakavuk

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik, Boğazdere, Çiftlik, Hacıkurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Onkolojik tedavilerde kullanılmaktadır.
2. Açık yara ve aknelere lapa halinde uygulanmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Lapa, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.10.19 Taraxacum F.H.Wigg. (Karahindiba)

3.10.19.1 Taraxacum aleppicum Dahlst.

Türkçe Adı: Halephindibası

Yöresel Adı: Karahindiba

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Ovayurt, Ören, Yeşildere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abdominal spazmlara iyi gelmektedir.
2. Gastrointestinal sistemi rahatlatmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.10.20 Tragopogon L. (Yemlik)

3.10.20.1 Tragopogon latifolius var. latifolius Boiss.

Türkçe Adı: Iskınik

Yöresel Adı: Hayvan kuyruğu

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Hisar, Sandalcık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abdominal ağrıyı hafifletmektedir.
2. Gastrointestinal sistemi rahatlatmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Tomurcuk

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.11 BERBERIDACEAE (KARAMUKGİLLER)

3.11.1 Berberis L. (Karamuk)

3.11.1.1 Berberis crataegina DC. (Şekil 3.4)

Türkçe Adı: Karamuk

Yöresel Adı: Dikenli Karamık, Karamık, Karamuk

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik, Hisar, Karaismailler, Kelekçi, Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Diyabete karşı tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
3. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.
4. Hemoroide iyi gelmektedir.
5. İmmun sistemi güçlendirmektedir.
6. İnfertilite tedavisinde kullanılmaktadır.
7. Kadın hastalıklarını tedavide tercih edilmektedir.
8. Kardiyovasküler sistemde vazodilatör (damar genişletici) etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.4: *Berberis crataegina* DC.

3.11.2 *Leontice* L. (Aslankulağı)

3.11.2.1 *Leontice leontopetalum* L.

Türkçe Adı: Kırbaş

Yöresel Adı: Ovatopu

Tespit Edilen Mahalleler: Ovayurt, Ucarı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İntestinal sistemi rahatlatıcı etkisi bulunmaktadır.
2. Meme ve prostat kanserlerinde de tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.12 BETULACEAE (HUŞGİLLER)

3.12.1 *Alnus* Mill. (Kızılağaç)

3.12.1.1 *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. subsp. **glutinosa**

Türkçe Adı: Kızılağaç

Yöresel Adı: Boya ağacı

Tespit Edilen Mahalleler: Corum, Darıveren

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.13 BORAGINACEAE (HODANGİLLER)

3.13.1 *Alkanna* Tausch. (Havacivaotu)

3.13.1.1 *Alkanna tubulosa* Boiss.

Türkçe Adı: Ege havacivası

Yöresel Adı: Havaci otu

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Yanık ve atopik dermatit (egzama, temre) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Krem (+Tereyağı), çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.13.2 *Anchusa L.* (Sığırdili)

3.13.2.1 *Anchusa azurea* Mill. var. *azurea*

Türkçe Adı: Sığır dili

Yöresel Adı: Sığır dili

Tespit Edilen Mahalleler: Dodurga, Gümüş, Pınarbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Hidrozda (Terleme) tedavi etkisi bulunmaktadır.
3. Öküsürüğe iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.13.2.2 *Anchusa hybrida* Ten.

Türkçe Adı: Tatlıbaba

Yöresel Adı: Balcık, Buzağıdili

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik, Karaismailler, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hepatik detoksifikasyonu sağlamaktadır.
2. Mukus (Balgam) atımını kolaylaştırmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.13.3 Buglossoides Moench (Tarlataşkeseni)

3.13.3.1 Buglossoides arvensis (L.) I.M.Johnst. subsp. sibthorpiana (Griseb.) (Şekil 3.5)

Türkçe Adı: Tarlataşkeseni

Yöresel Adı: Ekinotu

Tespit Edilen Mahalleler: Karaismailler, Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Adet söktürücü olarak kullanılmaktadır.
2. Gastrointestinal sistemdeki gaz sancularına iyi gelmektedir.
3. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.5: *Buglossoides arvensis* (L.) I.M.Johnst. subsp. *sibthorpiana* (Griseb.)

3.14 BRASSICACEAE (TURPGİLLER)

3.14.1 Brassica L. (Lahana)

3.14.1.1 Brassica rapa L.

Türkçe Adı: Şalgam

Yöresel Adı: Şalgam

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Kuyucak

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antioksidan etkisi bulunmaktadır.
2. Solunum sistemini temizleme özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.2 Capsella Medik. (Çobançantası)

3.14.2.1 Capsella bursa-pastoris (L.) Medik.

Türkçe Adı: Çobançantası

Yöresel Adı: Çoban Sepeti, Keklik Ayağı, Kıvırcık

Tespit Edilen Mahalleler: Eskiköy, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Laksatif (müshil) etkisi bulunmaktadır.
2. Romatoid artrit (Eklem romatizması) tedavisinde etki göstermektedir.
3. Tansiyon dengeleyici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.3 *Eruca* Mill. (Roka)

3.14.3.1 *Eruca vesicaria* (L.) Cav.

Türkçe Adı: Roka

Yöresel Adı: Roka

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Afrodisyak etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Uçucu yağ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.4 *Lepidium* L. (Tere)

3.14.4.1 *Lepidium draba* L.

Türkçe Adı: Diğnik

Yöresel Adı: Diğrik

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Şişkinliğe iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.5 *Nasturtium* R.Br. (Suteresi)

3.14.5.1 *Nasturtium officinale* R. Br.

Türkçe Adı: Su Teresi

Yöresel Adı: Gerdime, Kayazak, Su Teresi

Tespit Edilen Mahalleler: Çubukçular, Yukarı Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistem gazları konusunda etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, yakı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.6 *Neslia* Desv. (Tophardal)

3.14.6.1 *Neslia paniculata* (L.) Desv. subsp. *thracica* (Velen.) **Bornm.**

Türkçe Adı: Göçmen Hardalı

Yöresel Adı: Ekinotu

Tespit Edilen Mahalleler: Karaismailler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik rahatlamaı sağlamaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.7 *Raphanus L.* (Turp)

3.14.7.1 *Raphanus raphanistrum L.*

Türkçe Adı: Eşek Turpu

Yöresel Adı: Turp otu

Tespit Edilen Mahalleler: Bedirbey, Dedebağı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antimikrobiyal etkisi bulunmaktadır.
2. Romatizmal ağrıların tedavilerinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.8 *Sinapis L.* (Hardal)

3.14.8.1 *Sinapis arvensis L.*

Türkçe Adı: Hardal

Yöresel Adı: Hardal

Tespit Edilen Mahalleler: Hisar, Karaismailler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Dispepsi (Hazımsızlık) durumlarında gastrik rahatlamayı sağlamaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, baharat

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.14.9 *Sisymbrium* L. (Bülbülotu)

3.14.9.1 *Sisymbrium orientale* L.

Türkçe Adı: Tarla bülbülotu

Yöresel Adı: Kedi Tırnağı

Tespit Edilen Mahalleler: Karaismailler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Mukus (Balgam) atılımında etki göstermektedir.
2. Astım tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.15 CAPPARACEAE (KEBEREGİLLER)

3.15.1 *Capparis* L. (Kebere)

3.15.1.1 *Capparis spinosa* L.

Türkçe Adı: Kebere

Yöresel Adı: Gebre, Kepre

Tespit Edilen Mahalleler: Mevlütler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Analjezik etkisi bulunmaktadır.
2. Antidiyaretik etkisi bulunmaktadır.
3. Antiinflamatuvar etkisi bulunmaktadır.
4. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
5. Hipoglisemi tedavisinde kullanılmaktadır.
6. Mukus (Balgam) atıcı etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.16 CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER)

3.16.1 *Silene* L. (Nakıl)

3.16.1.1 *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. **vulgaris**

Türkçe Adı: Ecibücü

Yöresel Adı: Bayram Çiçeği, Kıyışak

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Hisar, Kelekçi, Suçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Emezis (Bulantı ve kusma) durumlarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Panzehir olarak kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.16.2 *Spergularia* (Pers.) J.Presl & C.Presl (Remilotu)

3.16.2.1 *Spergularia media* (L.) C.Presl

Türkçe Adı: Kuş remilotu

Yöresel Adı: Kuş yüreği

Tespit Edilen Mahalleler: Bademli, Dodurga, Gümüş, Kumafşarı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İştah kesici olarak kullanılmaktadır.
2. Dermotolajik alanda etkisi bulunmaktadır.
3. İnflamasyon durumlarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Bademli, Dodurga, Gümüş, Kumafşarı

Hazırlanış Şekli: Yaprak

Endemizm Durumu: Çiğ tüketim

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.17 CISTACEAE (LADENGİLLER)

3.17.1 *Cistus* L. (Laden)

3.17.1.1 *Cistus creticus* Lam.

Türkçe Adı: Laden

Yöresel Adı: Karan, Pamukluk

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Karahüyük, Kurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akrep sokmalarında kullanılmaktadır.
2. Osteoartrit (Kireçlenme) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, yakı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.17.1.2 *Cistus laurifolius* L.

Türkçe Adı: Karağan

Yöresel Adı: İğdin

Tespit Edilen Mahalleler: Darıveren, Dedebağı, Köke, Yeniköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Atopik dermatit (egzama, temre) tedavilerinde kullanılmaktadır.
2. Kan glukoz seviyesini regüle etmede kullanılmaktadır.
3. Romatizmal ağrılarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.18 CONVULVACEAE (TARLASARMAŞIĞIGİLLER)

3.18.1 *Convolvulus* L. (Tarlasarmaşığı)

3.18.1.1 *Convolvulus arvensis* L.

Türkçe Adı: Tarla sarmaşığı

Yöresel Adı: Bağırgan Otu

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Eklem burkulmalarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.18.1.2 *Convolvulus galaticus* Rost. ex Choisy

Türkçe Adı: Boz Sarmaşık

Yöresel Adı: Bağırgan

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Koagülasyon (Pıhtılaşma) etkisi bulunmaktadır.
3. Yaralar üzerinde iyileştirici etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.19 CUCURBITACEAE (KABAKGİLLER)

3.19.1 *Citrullus* H.Schrad. (Karpuz)

3.19.1.1 *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Naksi.

Türkçe Adı: Karpuz

Yöresel Adı: Karpuz

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Corum, Gedikli, Kurtlar, Ucarı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antipiretik (Ateş düşürücü) etkisi bulunmaktadır.
2. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
3. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.19.2 Cucumis L. (Hıyar)

3.19.2.1 Cucumis melo L.

Türkçe Adı: Kavun

Yöresel Adı: Kelek

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Corum, Gedikli, Kurtlar, Ucarı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisinde etki göstermektedir.
3. Cildi güzelleştirmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.19.2.2 Cucumis sativus L.

Türkçe Adı: Hıyar

Yöresel Adı: Hıyar, Salatalık, Saltalık

Tespit Edilen Mahalleler: Çamlık, Ören, Yeniköy, Yeni Mahalle,
Yeşildere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Cildi tazeleme ve temizleme etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.19.3 Cucurbita L. (Kabak)

3.19.3.1 Cucurbita moschata Duschesne

Türkçe Adı: Bal kabağı

Yöresel Adı: Bal Gabağı, Bal Kabağı

Tespit Edilen Mahalleler: Aliveren, Hacıkurtlar, Kuzuören, Yukarı Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İntestinal sistem hastalıklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.19.3.2 Cucurbita pepo L.

Türkçe Adı: Bal kabağı

Yöresel Adı: Bal Gabağı, Bal Kabağı

Tespit Edilen Mahalleler: Darıveren, Karahüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akut konstipasyon tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Diüretik etkisi vardır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.19.4 Ecballium A.Rich. (Eşekhiyarı)

3.19.4.1 Ecballium elaterium (L.) A. Rich.

Türkçe Adı: Eşek Hıyarı

Yöresel Adı: Acı Kavun, Cırtlak, Ebucehil Keleği, Eşek Hıyarı, Şeytan Keleği

Tespit Edilen Mahalleler: Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Sinüzit, sarılık, sıtma hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, meyve sütü

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.20 CUPRESSACEAE (SERVİGİLLER)

3.20.1 Cupressus L. (Servi)

3.20.1.1 Cupressus sempervirens L.

Türkçe Adı: Servi

Yöresel Adı: Kara servi

Tespit Edilen Mahalleler: Gedikli, Kuyucak

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Prostat tedavinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Kozalak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.20.2 *Juniperus L.* (Ardıç)

3.20.2.1 *Juniperus drupacea* Labill.

Türkçe Adı: Andız

Yöresel Adı: Andız

Tespit Edilen Mahalleler: Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Atopik dermatitte (egzama, temre) kullanılmaktadır.
2. Mukus (Balgam) atımında etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Pekmez (Andız Katranı)

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.20.2.2 *Juniperus excelsa* M. Bieb. subsp. *excelsa*

Türkçe Adı: Boz Ardıç

Yöresel Adı: Boz Ardıç, Kara Ardıç

Tespit Edilen Mahalleler: Boğazdere, Çamlık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyabet tedavisinde kullanılmaktadır.

2. Gastrik spazmda etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.20.2.3 *Juniperus foetidissima* Willd.

Türkçe Adı: Kokarardıç

Yöresel Adı: Kokar ardıç

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Kardiyovasküler hastalıklarda vazodilatör (damar genişletici) olarak kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.20.2.4 *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* var. *oxycedrus* (Şekil 3.6)

Türkçe Adı: Katran Ardıcı

Yöresel Adı: Dikenli Ardıç, Kızılca Ardıç

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistemin genelindeki inflamasyon ve gaz rahatsızlıklarına tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Hematopoez (kan yapıcı) özelliği bulunmaktadır.
3. İştah açmaktadır.
4. Mens döngüsü ağrılarını hafifletmektedir.

5. Sedatif etkisi bulunmaktadır.
6. Vazodilatör (Damar genişletici) etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.6: *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* var. *oxycedrus*

3.21 CYPERACEAE (HASIROTUGİLLER)

3.21.1 Cyperus L. (Hasırotu)

3.21.1.1 *Cyperus fuscus* L.

Türkçe Adı: Maydanozbağı

Yöresel Adı: Topalak

Tespit Edilen Mahalleler: Dedebağı, Köke

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yumru

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.22 EBENACEAE (ABANOZGİLLER)

3.22.1 Diospyros L. (Trabzonhurması)

3.22.1.1 Diospyros kaki Thunb.

Türkçe Adı: Trabzon Hurması

Yöresel Adı: Cennet Elması

Tespit Edilen Mahalleler: Bedirbey, Yumrutaş, Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ağacının gövde kabuğu hemoraji (kanama) anında kullanılmaktadır.
2. Meyvesi konstipasyon ve hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, kurutularak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.23 ELAEAGNACEAE (İĞDEGİLLER)

3.23.1 Elaeagnus L. (İğde)

3.23.1.1 *Elaeagnus angustifolia* L. var. *angustifolia*

Türkçe Adı: İğde

Yöresel Adı: İğde

Tespit Edilen Mahalleler: Çubukçular, Mevlütler, Kuyucak

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ürolitiazis (Böbrek taşı) ve diyare tedavilerinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.24 EQUSETACEAE (ATKUYRUĞUGİLLER)

3.24.1 *Equisetum* L. (Atkuyruğu)

3.24.1.1 *Equisetum giganteum* L.

Türkçe Adı: Kırkkilit Otu

Yöresel Adı: Eklice ot

Tespit Edilen Mahalleler: Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hamile kalmak için karın üzerine sarılmaktadır.
2. Romatizmal ağrılar için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Kurutularak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.25 ERICACEAE (FUNDAGİLLER)

3.25.1 Arbutus L. (Kocayemiş)

3.25.1.1 Arbutus unedo L.

Türkçe Adı: Kocayemiş

Yöresel Adı: Sandal

Tespit Edilen Mahalleler: Çiftlik, Gölçük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Sistit (idrar yolları enfeksiyonu) durumlarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.26 EUPHORBIACEAE (SÜTLEĞENGİLLER)

3.26.1 Euphorbia L. (Sütleğen)

3.26.1.1 Euphorbia rigida M.Bieb. (Şekil 3.7)

Türkçe Adı: Sütleğen

Yöresel Adı: Sütleyen

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Kuzuören, Yeşilyuva, Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Cildi temizleme etkisi bulunmaktadır.

2. Kılıç/Bıçak yaralanmalarında kanın koagülasyonunu (pıhtılaşma) sağlamaktadır.
3. Konstipasyona iyi gelmektedir.
4. Verruca (siğil) tedavisinde kullanılmaktadır.
5. Zehirli olduğu için dikkatli kullanım gerektirmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Süt

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.7: *Euphorbia rigida* M.Bieb.

3.27 FABACEAE (BAKLAGİLLER)

3.27.1 Astragalus L. (Geven)

3.27.1.1 Astragalus angustifolius Lam. subsp. angustifolius

Türkçe Adı: Keçi geveni

Yöresel Adı: Geven

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Plevral efüzyonda (akciğerlerin su toplaması) ve vasküler sistemin düzeninde etkili tedavi sunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Çiçek**Hazırlanış Şekli:** Çay, baharat**Endemizm Durumu:** Endemik değil**Fitocoğrafik Bölge:** Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi Bilinmeyen**3.27.1.2 Astragalus prusianus Boiss.****Türkçe Adı:** Gemlik Geveni**Yöresel Adı:** Geven**Tespit Edilen Mahalleler:** Akşar, Aşağı Mahalle, Bademli, Gümüş, Köke, Kumafşarı, Suçatı, Yeni Mahalle, Yukarı Mahalle**Tıbbi Kullanım Amaçları:**

1. Ürolitiazis (Böbrek taşı) ve kolelitiazis (safra kesesi taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Çiçek**Hazırlanış Şekli:** Çay**Endemizm Durumu:** Endemik değil**Fitocoğrafik Bölge:** Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi**3.27.2 Ceratonia L. (Keçiboynuzu)****3.27.2.1 Ceratonia siliqua L.****Türkçe Adı:** Keçiboynuzu**Yöresel Adı:** Keçiboynuzu**Tespit Edilen Mahalleler:** Aşağı Mahalle, Çiftlik, Hacıkurtlar, Kumafşarı**Tıbbi Kullanım Amaçları:**

1. Ateroskleroz (damar tıkanıklığı) oluşumunu engellemektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pekmez

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.27.3 Cicer L. (Nohut)

3.27.3.1 Cicer arietinum L.

Türkçe Adı: Nohut

Yöresel Adı: Nohut

Tespit Edilen Mahalleler: Ovayurt, Ören, Pınarbaşı, Yeni Mahalle, Yeşildere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Saç dökülmesine karşı etkili bir tedavi sunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.27.4 Colutea L. (Patlangaç)

3.27.4.1 Colutea cilicia Boiss. & Balansa.

Türkçe Adı: Patlangaç

Yöresel Adı: Patlangeç

Tespit Edilen Mahalleler: Eskiköy, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İnflamasyonda etkisi bulunmaktadır.

2. Yara tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek, çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.27.4.2 *Colutea melanocalyx* Boiss.& Heldr. subsp. **davisiana** (Browicz)

Türkçe Adı: Keçi Gevişi

Yöresel Adı: Patlangeç Ağacı

Tespit Edilen Mahalleler: Kırca, Kuyucak

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Bronşit için tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

2. İntestinal sistem hastalıklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek, çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.27.5 *Glycyrrhiza* L. (Meyan)

3.27.5.1 *Glycyrrhiza glabra* L. var. **glandulifera** (Waldst. & Kit.)

Türkçe Adı: Meyan

Yöresel Adı: Meyan, Piyan

Tespit Edilen Mahalleler: Suçatı, Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hipertansiyon hastalarına faydası bulunmaktadır.

2. Öksürüğe iyi gelmektedir.

3. Zayıflamaya yardımcı olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.27.6 *Lathyrus* L. (Mürdümük)

3.27.6.1 *Lathyrus aphaca* L. var. *affinis* (Guss.) Arc.

Türkçe Adı: Sarı burçak

Yöresel Adı: Burçak

Tespit Edilen Mahalleler: Karahüyük, Ucarı, Yeşildere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.27.7 *Lens* Mill. (Mercimek)

3.27.7.1 *Lens culinaris* Medik.

Türkçe Adı: Mercimek

Yöresel Adı: Karaşimşek, Mercimek

Tespit Edilen Mahalleler: Bedirbey, Dodurga

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gebelerde folik asit takviyesi için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.27.8 *Medicago* L. (Karayonca)

3.27.8.1 *Medicago disciformis* DC. (Şekil 3.8)

Türkçe Adı: Yassıyonca

Yöresel Adı: Dilcen

Tespit Edilen Mahalleler: Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.8: *Medicago disciformis* DC.

3.27.9 Phaseolus L. (Fasülye)

3.27.9.1 Phaseolus vulgaris L.

Türkçe Adı: Fasülye

Yöresel Adı: Fasilya, Fasülye

Tespit Edilen Mahalleler: Akşar, Çubukçular, Sandalcık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistemi rahatlatmaktadır.
2. Osteoartrit (Kireçlenme) ve romatoid artrit (eklem romatizması) rahatsızlıklarında etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.27.10 Trifolium L. (Yonca)

3.27.10.1 Trifolium phleoides Pourr. & Willd.

Türkçe Adı: Çayır yoncası

Yöresel Adı: Kır yoncası

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Mukus (Balgam) atımında etki göstermektedir.
3. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.27.11 Trigonella L. (Çemenotu)

3.27.11.1 Trigonella foenum-graecum L.

Türkçe Adı: Çemen otu

Yöresel Adı: Buyotu

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Apa

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistemi rahatlatmaktadır.
2. Öksürüğü kesmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.27.12 Vicia L. (Fiğ)

3.27.12.1 Vicia faba L.

Türkçe Adı: Bakla

Yöresel Adı: Bakla

Tespit Edilen Mahalleler: Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antidiyabetik etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.28 FAGACEAE (KAYINGİLLER)

3.28.1 Quercus L. (Meşe)

3.28.1.1 Quercus coccifera L. (Şekil 3.9)

Türkçe Adı: Kermes Meşesi

Yöresel Adı: Palamut, Pinar, Piynar

Tespit Edilen Mahalleler: Çakır, Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoraji (Kanama) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Kan glukoz seviyelerini regüle etmektedir.
3. Kronik diyarede etki göstermektedir.
4. Yanık tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök

Hazırlanış Şekli: Çay, yakı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.9: *Quercus coccifera* L.

3.28.1.2 *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *infectoria*

Türkçe Adı: Mazı Meşesi

Yöresel Adı: Meşe

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Aliveren, Kumafşarı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hepatik hastalıklarda kullanılmaktadır.
2. Pişik ve açık yaraların tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Palamut (Meyve), Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.28.1.3 *Quercus pubescens* Willd. subsp. *pubescens*

Türkçe Adı: Tüylü Meşe

Yöresel Adı: Meşe

Tespit Edilen Mahalleler: Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoraji (Kanama) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Kan glukoz seviyelerini regüle etmektedir.
3. Kronik diyarede etki göstermektedir.
4. Yanık tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Palamut (Meyve), Tohum

Hazırlanış Şekli: Yakı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.28.2 *Castanea* Mill. (Kestane)

3.28.2.1 *Castanea sativa* Mill.

Türkçe Adı: Kestane

Yöresel Adı: Kestane, Kestene

Tespit Edilen Mahalleler: Sandalcık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Glisemik indeksi düşük olduğundan tokluk hissi vermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.29 GERANIACEAE (TURNAGAGASIGİLLER)

3.29.1 *Erodium* L'Her. ex Aiton. (Dönbaba)

3.29.1.1 *Erodium ciconium* (L.) L'Her.

Türkçe Adı: Kocakarığnesi

Yöresel Adı: İğnelik Otu

Tespit Edilen Mahalleler: Eskiköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özellik göstermektedir.
2. Diüretik özelliği bulunmaktadır.
3. Vazodilatör (Damar genişletici) etkisi ile kanama durdurucu olarak kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek, çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.29.1.2 *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. subsp. *cicutarium*

Türkçe Adı: İğnelik

Yöresel Adı: İğnelik

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Eskiköy, Kelekçi, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.30 HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)

3.30.1 *Hypericum* L. (Kantaron)

3.30.1.1 *Hypericum atomarium* Boiss.

Türkçe Adı: Serkil

Yöresel Adı: Kantaron otu

Tespit Edilen Mahalleler: Çamlık, Kurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Dermatitlerde kurutucu özelliği bulunmaktadır.
2. Gastrik spazmda kullanılmaktadır.

3. Romatizmal ağrılarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Yağ (Şekil 3.10)

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.10: Kantaron yağı

3.30.1.2 *Hypericum perforatum* L. subsp. *veronense* (Schrank) H.Linb.

Türkçe Adı: Sarı kantaron

Yöresel Adı: Kantoron

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Akşar, Aliveren, Aşağı Mahalle, Köke, Pınarbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik spazmda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.31 JUGLANDACEAE (CEVİZGİLLER)

3.31.1 Juglans L. (Ceviz)

3.31.1.1 Juglans regia L.

Türkçe Adı: Ceviz

Yöresel Adı: Ceviz

Tespit Edilen Mahalleler: Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antipiretik (Ateş düşürücü) etkisi bulunmaktadır.
2. Beyin gelişimini desteklemektedir.
3. Saç sağlığı için kullanılmaktadır.
4. Vücutta oluşan çatlakların kapanmasına yardımcı olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.32 LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)

3.32.1 Ajuga L. (Mayasilotu)

3.32.1.1 Ajuga chamaepitys L. subsp. palaestina (Boiss.) Bornm.

Türkçe Adı: Dallımayasıl

Yöresel Adı: Mayasıl

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Sırçalık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek**Hazırlanış Şekli:** Çay, lapa**Endemizm Durumu:** Endemik değil**Fitocoğrafik Bölge:** Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi**3.32.2 Lavandula L. (Lavanta)****3.32.2.1 Lavandula stoechas L. subsp. stoechas****Türkçe Adı:** Karabaş otu**Yöresel Adı:** Karabaş otu**Tespit Edilen Mahalleler:** Olukbaşı, Yeniköy**Tıbbi Kullanım Amaçları:**

1. İnfluenza tedavisinde etki göstermektedir.
2. Mukus (balgam) atıcı olarak kullanılmaktadır.
3. Yaraların iyileşmesinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Çiçek**Hazırlanış Şekli:** Çay, Özsuyu (Şekil 3.11)**Endemizm Durumu:** Endemik değil**Fitocoğrafik Bölge:** Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.11: Lavanta suyu

3.32.3 Melissa L. (Oğulotu)

3.32.3.1 Melissa officinalis L. subsp. officinalis

Türkçe Adı: Oğulotu

Yöresel Adı: Limon çiçeği

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Gastrik rahatsızlıklarda etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.4 *Mentha L. (Nane)*

3.32.4.1 *Mentha longifolia (L.) L. subsp. typhoides (Briq.) Harley*

Türkçe Adı: Dere nanesi

Yöresel Adı: Narpız

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Alaattin, Apa, Benlik, Çakır, Karaismailler, Pınaryazı, Suçatı, Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antimikrobiyal ve antioksidan özellikleri bulunmaktadır.
2. Gastrik hastalıkların tedavisinde yatıştırıcı olarak görev almaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Uçucu yağ

Hazırlanış Şekli: Baharat, çiğ tüketim, öz suyu, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölge veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.32.4.2 *Mentha pulegium L.*

Türkçe Adı: Yarpuz

Yöresel Adı: Narpız

Tespit Edilen Mahalleler: Çakır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Dispne (Nefes darlığı) tedavisinde etkili olmaktadır.
2. Gastrik rahatsızlıklarda kullanılmaktadır.
3. Mevsimsel gribal enfeksiyonlarda kullanılmaktadır.
4. Öksürüğe iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Baharat, Buhar, Çay, Çiğ Tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.32.4.3 *Mentha spicata* L. subsp. *condensata* (Briq.) Greuter & Burdet

Türkçe Adı: Kıvırcık Nane

Yöresel Adı: Dağ Nanesi, Dağ Nanası

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
2. Emezis (Bulantı ve kusma) hallerinin tedavisinde yardımcı olmaktadır.
3. Gastrik spazmların azalmasında etkili olmaktadır.
4. Gövdesi vücuttaki çürüklerin tedavisinde lapa şeklinde kullanılmaktadır.
5. Mevsimsel gribal enfeksiyonlarda bütüncül tedavi edici özelliği göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, lapa, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.4.4 *Mentha spicata* L. subsp. *spicata*

Türkçe Adı: Eşek nanesi

Yöresel Adı: Nana, Nane

Tespit Edilen Mahalleler: Dodurga, Sandalcık, Yolçatı, Yukarı Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ateroskleroz (damar tıkanıklığı) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.5 Ocimum L. (Fesleğen)

3.32.5.1 Ocimum basilicum L.

Türkçe Adı: Fesleğen

Yöresel Adı: Feslikan

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Darıveren, Suçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Arı ve akrep sokmalarında tedavi edici özelliği vardır.
2. Gastrik rahatlatmayı sağlar.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.32.6 Origanum L. (Mercanköşk)

3.32.6.1 Origanum majorana L.

Türkçe Adı: Mercanköşk

Yöresel Adı: Mercanköşkü

Tespit Edilen Mahalleler: Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik rahatlamayı sağlamaktadır.
2. Mevsimsel gribal enfeksiyonlarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.6.2 *Origanum onites* L.

Türkçe Adı: Bilyalı kekik

Yöresel Adı: Dilfili otu, Dilfir

Tespit Edilen Mahalleler: Karaismailler, Yassihüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.7 *Rosmarinus* L. (Biberiye)

3.32.7.1 *Rosmarinus officinalis* L.

Türkçe Adı: Biberiye

Yöresel Adı: Biberiye

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Kelekçi, Mevlütler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Dispepsi (Hazımsızlık) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.
3. Zayıflamada etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay, uçucu yağ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.8 *Salvia* L. (Adaçayı)

3.32.8.1 *Salvia fruticosa* Mill.

Türkçe Adı: Adaçayı

Yöresel Adı: Çalba, Şabala, Şalba

Tespit Edilen Mahalleler: Bademli, Hisar, Kırca, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abdominal ağrılarda etkili özellik göstermektedir.
2. Dermatit tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.8.2 *Salvia syriaca* L. (Şekil 3.12)

Türkçe Adı: Çevlikotu

Yöresel Adı: Adaçayı

Tespit Edilen Mahalleler: Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik spazmlarda etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.12: *Salvia syriaca* L.

3.32.9 Sideritis L. (Dağ Çayı)

3.32.9.1 Sideritis leptoclada O.Schwarz & P.H.Davis. (Şekil 3.13)

Türkçe Adı: Kızlançayı

Yöresel Adı: Elduran, Dağ Çayı, Sarı Çay

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Corum, Gölcük, Oğuz, Pınarbaşı, Pınaryazı, Sırçalık, Ucarı, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antienflamatuar ve antioksidan etkisi bulunmaktadır.
2. Mens döngünün düzene girmesini sağlamaktadır.
3. Sedatif etkisi bulunmaktadır.
4. Ülser tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik

Endemizm Statüsü: Zarar Görebilir (Vulnerable-VU)

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.13: *Sideritis leptoclada* O.Schwarz & P.H.Davis.

3.32.9.2 Sideritis libanotica Labill. subsp. **linearis** (Bentham) Bornm.

Türkçe Adı: Gevreğen

Yöresel Adı: Filiskin

Tespit Edilen Mahalleler: Suçatı, Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Soğuk algınlığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.10 Teucrium L. (Kısamahmut)

3.32.10.1 Teucrium chamaedrys L. subsp. chamaedrys

Türkçe Adı: Kısamahmut

Yöresel Adı: Bodurmamut, Kısamamut

Tespit Edilen Mahalleler: Corum, Kurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abortus (düşük) vakalarının sebebi olabilmektedir.
2. Diyabetin etkilerini azaltmaktadır.
3. Diyare tedavisinde etkisi bulunmaktadır.
4. Faranjite iyi gelmektedir.
5. Gastrik spazmlarda rahatlatıcı etki göstermektedir.
6. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.32.10.2 Teucrium polium L. subsp. polium

Türkçe Adı: Acıyavşan

Yöresel Adı: Kokarpiren, Yapardavşan

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antikoagulan (Kan sulandırıcı) etkisi bulunmaktadır.
2. Diyare tedavisinde etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.32.11 Thymbra L. (Zahter)

3.32.11.1 Thymbra capitata (L.) Cav.

Türkçe Adı: Acıkekik

Yöresel Adı: Kekik

Tespit Edilen Mahalleler: Ören, Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistem rahatsızlıklarında etkili olmaktadır.
2. İnfluenza tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.11.2 Thymbra spicata L. var. spicata

Türkçe Adı: Zahter

Yöresel Adı: Yer kekiği

Tespit Edilen Mahalleler: Çiftlik, Sandalcık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik rahatsızlamalar için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.32.12 Thymus L. (Kekik)

3.32.12.1 Thymus longicaulis C.Presl subsp. chaubardii (Rchb.f.) Jalas

Türkçe Adı: Dağ kekiği

Yöresel Adı: Karakekik, Taş kekiği

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik, Hisar, Karaismailer

Tıbbi Kullanım Amaçları:

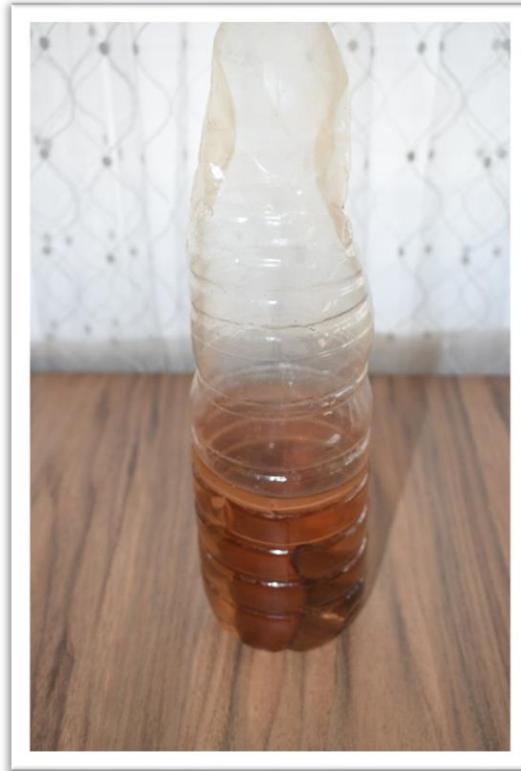
1. Diyabette tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Gastrik rahatsızlıklarda ve abdominal ağrılarda etkili olmaktadır.
3. Öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay, özsuyu (Şekil 3.14).

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.14: Kekik suyu

3.32.12.2 Thymus zygoides Griseb. (Şekil 3.15)

Türkçe Adı: Bodur kekiği

Yöresel Adı: Dağ Kekliği

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abdominal ağrılarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Baharat, çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.15: *Thymus zygoides* Griseb.

3.32.13 Vitex L. (Hayıt)

3.32.13.1 Vitex agnus-castus L.

Türkçe Adı: Hayıt

Yöresel Adı: Hayıt otu, Kadın otu

Tespit Edilen Mahalleler: Akşar, Boğazdere, Hacıkurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Kadınlarda mens döngüsünün başlamasını kolaylaştırmaktadır.
2. Mens düzensizliklerinde etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak**Hazırlanış Şekli:** Baharat, çay**Endemizm Durumu:** Endemik değil**Fitocoğrafik Bölge:** Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi**3.33 LAURACEAE (DEFNEGİLLER)****3.33.1 Laurus L. (Defne)****3.33.1.1 Laurus nobilis L.****Türkçe Adı:** Defne**Yöresel Adı:** Defne**Tespit Edilen Mahalleler:** Bademli, Gümüş, Kırca, Mevlütler, Yeni Mahalle**Tıbbi Kullanım Amaçları:**

1. Öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak**Hazırlanış Şekli:** Çay**Endemizm Durumu:** Endemik değil**Fitocoğrafik Bölge:** Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.34 LINACEAE (KETENGİLLER)

3.34.1 *Linum* L. (Keten)

3.34.1.1 *Linum usitatissimum* L.

Türkçe Adı: Keten

Yöresel Adı: Keten tohumu

Tespit Edilen Mahalleler: Aşağı Mahalle, Boğazdere, Oğuz, Ovayurt

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Mukus (balgam) atıcı özelliği bulunmaktadır.
2. Tokluk hissi vermektedir.
3. Vücut ağrılarına karşı sütle karıştırılıp sürülerek kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Çiğ tüketim, pişirilerek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.35 LYTHRACEAE (AKLAROTUGİLLER)

3.35.1 *Punica* L. (Nar)

3.35.1.1 *Punica granatum* L.

Türkçe Adı: Nar

Yöresel Adı: Nar

Tespit Edilen Mahalleler: Çakır, Kelekçi, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. El dezenfektanı olarak kullanılmaktadır.
2. İmmun sistemi kuvvetlendirmektedir.
3. Kan kolesterol ve glukoz seviyelerinin regüle olmasına yardımcıdır.
4. Kardiyovasküler sistem için oldukça faydalı etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.35.2 *Lythrum* L. (Akclarotu)

3.35.2.1 *Lythrum salicaria* L.

Türkçe Adı: Hevhulma

Yöresel Adı: Egzema otu

Tespit Edilen Mahalleler: Dedebağı, Gedikli, Karahüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Atopik dermatit (egzama, temre) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.36 MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER)

3.36.1 *Abelmoschus* Medik. (Bamya)

3.36.1.1 *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench.

Türkçe Adı: Bamya

Yöresel Adı: Bamya

Tespit Edilen Mahalleler: Çamlık, Güney, Kurtlar, Kuyucak, Yukarı Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Eklemlerde azalmış sinovial sıvı tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi Bilinmeyen

3.36.2 *Alcea* L. (Hatmi)

3.36.2.1 *Alcea apterocarpa* (Fenzl) Boiss.

Türkçe Adı: Gülfatma

Yöresel Adı: Hatmanagülü

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik özelliği bulunmaktadır.
2. Öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.36.2.2 *Alcea biennis* Winterl

Türkçe Adı: Fatmaanagülü

Yöresel Adı: Deve Gülü

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Darıveren, Dedebağı, Kumafşarı,
Yeşildere

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Prostat tedavisinde yardımcı olmaktadır.
2. Pruritus (Kaşınma) durumlarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.36.3 *Malva L.* (Ebegümeçi)

3.36.3.1 *Malva neglecta* Wallr.

Türkçe Adı: Çobançöreği

Yöresel Adı: Ebegümeçi

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik, Eskiköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İnflamasyonlarda etkili olmaktadır.
2. İntestinal kanal hareketlerini hızlandırmaktadır.
3. Mukus (Balgam) atımında etkisi bulunmaktadır.
4. Osteoartrit (Kireçlenme) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.36.3.2 Malva nicaeensis All.

Türkçe Adı: İlmikotu

Yöresel Adı: Ebegümece

Tespit Edilen Mahalleler: Aliveren, Çubukçular, Yeniköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İnflamasyonlarda etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.36.3.3 Malva sylvestris L.

Türkçe Adı: Ebegümece

Yöresel Adı: Ebegümece

Tespit Edilen Mahalleler: Dodurga

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ağrı tedavisinde haricen kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.36.4 *Tilia* L. (Ihlamur)

3.36.4.1 *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engl.

Türkçe Adı: Felamur

Yöresel Adı: Ihlamur

Tespit Edilen Mahalleler: Bademli, Bedirbey, Köke, Olukbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abdominal ağrı durumlarında yatıştırıcı olarak kullanılmaktadır.
2. Üst solunum yolu enfeksiyonlarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.37 MORACEAE (DUTGİLLER)

3.37.1 *Ficus* L. (İncir)

3.37.1.1 *Ficus carica* L. subsp. *carica*

Türkçe Adı: İncir

Yöresel Adı: İncir, Yemiş

Tespit Edilen Mahalleler: Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Atopik dermatit (egzama, temre) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Konstipasyon durumlarında rahatlamak amacıyla kullanılmaktadır.
3. Laktasyonu arttırıcı etkisi bulunmaktadır.

4. Sedatif etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, kuru tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.37.2 Morus L. (Dut)

3.37.2.1 Morus alba L.

Türkçe Adı: Ak dut

Yöresel Adı: Dut

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. LDL kolesterolün düşmesini sağlamaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.37.2.2 Morus nigra L.

Türkçe Adı: Kara dut

Yöresel Adı: Karadut

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Avşar, Gedikli, Kuyucak, Yeni Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Üriner inkontinans (idrar tutamama) etkilerini azaltmada etkili olmaktadır.

2. Ağız içi mukoza enfeksiyonlarının tedavisinde kullanılmaktadır.

3. Hematopoez (kan yapıcı) özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.38 MYRTACEAE (MERSİNGİLLER)

3.38.1 *Myrtus* L. (Mersin)

3.38.1.1 *Myrtus communis* L. subsp. *communis*

Türkçe Adı: Mersin

Yöresel Adı: Mersin

Tespit Edilen Mahalleler: Akşar, Aliveren, Gümüş, Karahüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. “Bebek tuzlaması” olarak bilinen yıkama suyunun içerisine konulmaktadır.
2. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.
3. Gastrik ve mens ağrılarında kullanılmaktadır.
4. İntertrigo (pişik) tedavisinde pudra gibi kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ Kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.39 NITRARIACEAE (ÜZERLİKGİLLER)

3.39.1 Peganum L. (Üzerlik)

3.39.1.1 Peganum harmala L.

Türkçe Adı: Üzerlik

Yöresel Adı: Üzerlik tohumu

Tespit Edilen Mahalleler: Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.40 OLEACEAE (ZEYTINGİLLER)

3.40.1 Olea L. (Zeytin)

3.40.1.1 Olea europaea L. subsp. europaea

Türkçe Adı: Zeytin

Yöresel Adı: Zeytin

Tespit Edilen Mahalleler: Çamlık, Yeni Mahalle, Yukarı Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Cilt temizliği ve bakımında sabun haliyle kullanılmaktadır (Şekil 3.16).

2. Diüretik etkisi bulunmaktadır.
3. İntertrigo (pişik) tedavisinde kullanılmaktadır.
4. İntestinal kanalda peristaltik hareketleri kolaylaştırmaktadır.
5. Yağı analjezik olarak kullanılmaktadır.
6. Yaprakları kan glukoz değerini düşürücü etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, sabun, yağ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeyi veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.16: Zeytinyağlı sabun

3.41 ORCHIDACEAE (SALEPGİLLER)

3.41.1 *Cephalanthera* Rich. (Çamçiçeği)

3.41.1.1 *Cephalanthera epipactoides* Fisch. & C.A.Mey.

Türkçe Adı: Ana çamçiçeği

Yöresel Adı: Orkide

Tespit Edilen Mahalleler: Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Konstipasyon durumlarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yumru

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.42 PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER)

3.42.1 *Fumaria* L. (Şahtere)

3.42.1.1 *Fumaria officinalis* L. subsp. *officinalis*

Türkçe Adı: Şahtere

Yöresel Adı: Şahteri

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Konstipasyon durumlarında etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Dal, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, krem

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.42.2 *Hypecoum* L. (Hıdırellezotu)

3.42.2.1 *Hypecoum pseudograndiflorum* Petrovic (Şekil 3.17)

Türkçe Adı: Hıdırellezotu

Yöresel Adı: Hıdırşah

Tespit Edilen Mahalleler: Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Emezis (Bulantı ve kusma) durumlarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.17: *Hypecoum pseudograndiflorum* Petrovic

3.42.3 Papaver L. (Gelincik)

3.42.3.1 Papaver somniferum L. var. somniferum (Şekil 3.18)

Türkçe Adı: Afyonçiçeği

Yöresel Adı: Afyon

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Güney, Kelekçi, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Uyuşturucu etkisi sebebiyle narkoz için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Tohum

Hazırlanış Şekli: Süt, yağ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.18: *Papaver somniferum* L. var. *somniferum*

3.42.3.2 Papaver rhoeas L.

Türkçe Adı: Gelincik

Yöresel Adı: Gelincik

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Alaattin, Apa, Benlik, Boğazdere, Gölcük, Güney, Kırca, Oğuz, Olukbaşı, Ören, Pınaryazı, Sırçalık, Yassihüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Analjezik ve sedatif etkisi bulunmaktadır.
2. Antipiretik (Ateş düşürücü) etkisi bulunmaktadır.
3. Kronik pruritus'ta (kaşınma) etkili olmaktadır.
4. Öksürüğe iyi gelmektedir.
5. Sarılık tedavisinde tercih edilmektedir.
6. Solunum sistemini rahatlatmak amacıyla kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek, Tohum

Hazırlanmış Şekli: Çay, lapa, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.43 PEDALIACEAE (SUSAMGİLLER)

3.43.1 Sesamum L. (Susam)

3.43.1.1 Sesamum indicum L.

Türkçe Adı: Susam

Yöresel Adı: Susam

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Oğuz

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Kan glukoz düzeylerini regüle etme özelliği mevcuttur.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.44 PINACAEA (ÇAMGİLLER)

3.44.1 Pinus L. (Çam)

3.44.1.1 Pinus nigra J.F.Arnold subsp. **pallasiana** (Lamb.) Holmboe var. **pallasiana**

Türkçe Adı: Karaçam

Yöresel Adı: Karaçam

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Yukarı Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abdominal ağrıların tedavisinde kullanılmaktadır.
2. İnflamasyon durumlarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Reçine (Şekil 3.19)

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.19: Çam reçinesi

3.45 PLATANACEAE (ÇINARGİLLER)

3.45.1 Platanus L. (Çınar)

3.45.1.1 Platanus orientalis L.

Türkçe Adı: Çınar

Yöresel Adı: Çınar

Tespit Edilen Mahalleler: Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Osteoartrit (Kireçlenme) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Parasetamol etkisi bulunmaktadır.
3. Yara iyileştirici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde Kabuğu, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, krem

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.46 PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)

3.46.1 *Plantago* L. (Sinirotu)

3.46.1.1 *Plantago lanceolata* L.

Türkçe Adı: Damarlıca

Yöresel Adı: Kırkdamar

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Alaattin, Çakır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akne tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Kardiyovasküler hastalıklarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.46.1.2 *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange

Türkçe Adı: Yedidamarotu

Yöresel Adı: Beşdamarotu, Damar otu, Sinirli ot

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Aknelerin sebep olduğu inflamasyonu tedavi edebilir özelliği bulunmaktadır.

2. Kardiyovasküler hastalıklarda (Ateroskleroz-damar tıkanıklığı) tedaviye yardımcı olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.47 PLUMBAGINACEAE (KARDİKENİGİLLER)

3.47.1 *Plumbago* L. (Karakına)

3.47.1.1 *Plumbago europaea* L.

Türkçe Adı: Karakına

Yöresel Adı: Sakız

Tespit Edilen Mahalleler: Çubukçular, Mevlütler

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ellere krem olarak sürülmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Akma

Hazırlanış Şekli: Haricen kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.48 POACEAE (BUĞDAYGİLLER)

3.48.1 *Avena* L. (Yulaf)

3.48.1.1 *Avena sativa* L.

Türkçe Adı: Yulaf

Yöresel Adı: Delice Yulaf

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Glisemik indeksi düşük olduğu için kan şekerini dengede tutmakta ve tokluk hissi vermektedir.
2. Konstipasyonu önlemektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.48.2 *Cynodon* Rich. (Köpekdişi)

3.48.2.1 *Cynodon dactylon* L. var. *dactylon*

Türkçe Adı: Köpekdişi

Yöresel Adı: Ayrık, Ayrıkotu

Tespit Edilen Mahalleler: Çakır, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Öksürüğe iyi gelmektedir.
2. Romatizmal ağrılara iyi gelmektedir.
3. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.
4. Zayıflamaya etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.48.3 *Secale* L. (Çavdar)

3.48.3.1 *Secale cereale* L.

Türkçe Adı: Çavdar

Yöresel Adı: Delice Çavdar

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İntestinal sistem hareketlerini hızlandırmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Tohum

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.48.4 *Sorghum* Moench (Süpürgearası)

3.48.4.1 *Sorghum halepense* (L.) Pers. var. *halepense*

Türkçe Adı: Ekin süpürgesi

Yöresel Adı: Süpürge otu

Tespit Edilen Mahalleler: Çiftlik, Gümüş, Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diş ağrılarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök

Hazırlanış Şekli: Lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.48.5 *Triticum* L. (Buğday)

3.48.5.1 *Triticum aestivum* L.

Türkçe Adı: Buğday

Yöresel Adı: Buydey

Tespit Edilen Mahalleler: Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Buğday unundan yapılan hamur, yanık tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, tohum

Hazırlanış Şekli: Pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.48.6 *Zea* L. (Mısır)

3.48.6.1 *Zea mays* L. subsp. *mays*

Türkçe Adı: Mısır

Yöresel Adı: Darı, Misir, Mısır

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Apa, Karahüyük

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Püskülleri diüretik özellik göstermektedir.
2. Ürolitiaziste (Böbrek taşı) etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Püskül

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.49 POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)

3.49.1 Polygonum L. (Madımak)

3.49.1.1 Polygonum cognatum Meissn. (Şekil 3.20)

Türkçe Adı: Madımak

Yöresel Adı: Eklice otu, Madımak

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Eskiköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özellik göstermektedir.
2. Artralji (eklem ağrıları) semptomlarını azaltmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.20: *Polygonum cognatum* Meissn.

3.49.2 Rumex L. (Labada)

3.49.2.1 Rumex acetosella L.

Türkçe Adı: Kuzukulağı

Yöresel Adı: Eyşi ot

Tespit Edilen Mahalleler: Corum, Darıveren, Hisar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistem hastalıklarında tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Sistit (idrar yolları enfeksiyonu) ve diğer üriner sistem hastalıklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.49.2.2 Rumex crispus L.

Türkçe Adı: Labada

Yöresel Adı: Kuzu Kulağı, Labada

Tespit Edilen Mahalleler: Eskiköy, Hisar, Kırca, Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özelliği bulunmaktadır.
2. İştah açıcı özelliği bulunmaktadır.
3. Romatizmal ağrılarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.49.2.3 Rumex patientia L.

Türkçe Adı: Efelek

Yöresel Adı: İlibada

Tespit Edilen Mahalleler: Eskiköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özelliği bulunmaktadır.
2. Dermatoloji hastalıklarında kullanılmaktadır.
3. Kadınlarda mens dönemi spazmların azaltmaktadır.
4. Romatizmal hastalıklarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, pişirilerek, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.50 PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)

3.50.1 *Portulaca* L. (Semiz otu)

3.50.1.1 *Portulaca oleracea* L.

Türkçe Adı: Semizotu

Yöresel Adı: Semizlik

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Çiftlik, Eskiköy, Hisar, Kırca, Mevlütler, Ören, Yeni Mahalle, Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Verrüler (nasır) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi Bilinmeyen

3.51 RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER)

3.51.1 *Ceratocephala* Moench (Yelotu)

3.51.1.1 *Ceratocephala falcata* (L.) Pers.

Türkçe Adı: Yelotu

Yöresel Adı: Tavuk götü

Tespit Edilen Mahalleler: Eskiköy, Hisar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Halk arasında "Tavuk götü" denilen verrüler (nasır) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.51.2 **Nigella L.** (Çörekotu)

3.51.2.1 **Nigella sativa L.**

Türkçe Adı: Çörekotu

Yöresel Adı: Çörekotu

Tespit Edilen Mahalleler: Mevlütler, Olukbaşı, Sırçalık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Dispepsi (Hazımsızlık) için kullanılmaktadır.
2. Kan glukoz düzeylerini düşürmektedir.
3. Öksürüğe iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.51.3 **Ranunculus L.** (Düğünçiçeği)

3.51.3.1 **Ranunculus arvensis L.**

Türkçe Adı: Mustafaçiçeği

Yöresel Adı: Düğünçiçeği

Tespit Edilen Mahalleler: Hisar, Karaismailler, Suçatı, Yazır, Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antipiratik etkisi bulunmaktadır.
2. Romatizmal ağrılarda vücuda sarılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Lapa

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.52 RHAMNACEAE (CEHRİGİLLER)

3.52.1 *Paliurus* P. Mill (Karaçalı)

3.52.1.1 *Paliurus spina-christi* P. Mill.

Türkçe Adı: Karaçalı

Yöresel Adı: İlme

Tespit Edilen Mahalleler: Dodurga, Mevlütler, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Atopik dermatit (egzama, temre) tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Prostat tedavisinde etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.52.2 *Ziziphus* Mill. (Hünnap)

3.52.2.1 *Ziziphus jujuba* Mill.

Türkçe Adı: Hünnap

Yöresel Adı: Hünnap

Tespit Edilen Mahalleler: Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyabet tedavisinde etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53 ROSACEAE (GÜLGİLLER)

3.53.1 *Amygdalus* L. (Badem)

3.53.1.1 *Amygdalus communis* L.

Türkçe Adı: Badem

Yöresel Adı: Acıpayam

Tespit Edilen Mahalleler: Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İmmun sistemi kuvvetlendirmektedir.
2. Kan glukoz düzeylerini regüle etmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Tohum

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.2 *Armeniaca* Scop. (Kayısı)

3.53.2.1 *Armeniaca vulgaris* Lam.

Türkçe Adı: Kayısı

Yöresel Adı: Kaysı

Tespit Edilen Mahalleler: Avşar, Corum, Çiftlik, Gümüş, Kırca

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Konstipasyon durumunda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, kurutularak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.3 *Cerasus* Mill. (Kiraz)

3.53.3.1 *Cerasus avium* (L.) Moench

Türkçe Adı: Kiraz

Yöresel Adı: Kiraz

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve sapı

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.3.2 *Cerasus mahaleb* Mill.

Türkçe Adı: Mahlep

Yöresel Adı: Mahlep

Tespit Edilen Mahalleler: Oğuz

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Sedatif etkisi bulunmaktadır.
2. Vazodilatör (Damar genişletici) etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Baharat

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.3.3 *Cerasus vulgaris* Mill.

Türkçe Adı: Vişne

Yöresel Adı: Fişne

Tespit Edilen Mahalleler: Mevlütler, Oğuz

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hipertansiyon tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Uykusuzluğa iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.4 *Crataegus* L. (Alıç)

3.53.4.1 *Crataegus monogyna* Jacq. subsp *monogyna*

Türkçe Adı: Yemişen

Yöresel Adı: Alıç, Halıç

Tespit Edilen Mahalleler: Kırca, Mevlütler, Sırçalık, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Ağız antiseptiğini sağlamaktadır.
2. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.
3. Kan glukoz düzeylerini regüle etmektedir.
4. Kardiyovasküler hastalıklarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve, Filiz

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, lapa, sirke, soğuk sıkım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.4.2 *Crataegus pentagyna* Waldst. & Kit (Şekil 3.21)

Türkçe Adı: Kömüş diken

Yöresel Adı: Alıç

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyabetik hastalarda tedavi amaçlı kullanılmaktadır.
2. Kardiyovasküler hastalıkların tedavisinde destek olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, sirke (Şekil 3.22)

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

Şekil 3.21: *Crataegus pentagyna* Waldst. & Kit

Şekil 3.22: Alıç sirkesi

3.53.5 *Cydonia* Mill. (Ayva)

3.53.5.1 *Cydonia oblonga* Mill. (Şekil 3.23)

Türkçe Adı: Ayva

Yöresel Adı: Ayva

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Kırca, Yeşilyuva, Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyareyi tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
2. Öksürüğe iyi gelmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.23: *Cydonia oblonga* Mill.

3.53.6 *Eriobotrya* Lindl. (Yenidünya)

3.53.6.1 *Eriobotrya japonica* (Thunb.) Lindl.

Türkçe Adı: Yenidünya

Yöresel Adı: Yenidünya, Muşmula

Tespit Edilen Mahalleler: Alcı, Köke, Ovayurt

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyare durumunda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.7 *Malus* Mill. (Elma)

3.53.7.1 *Malus pumila* Miller.

Türkçe Adı: Elma

Yöresel Adı: Alma

Tespit Edilen Mahalleler: Bedirbey, Gümüş, Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Kanı temizleme ve detoksifikasyon etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.7.2 *Malus sylvestris* (L.) Mill. subsp. *sylvestris*

Türkçe Adı: Yaban Elması

Yöresel Adı: Geyik alması

Tespit Edilen Mahalleler: Gedikli, Gümüş, Kırca, Yeni Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Astım, bronşit ve öksürük gibi solunum yolu hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.8 *Mespilus* L. (Muşmula)

3.53.8.1 *Mespilus germanica* L.

Türkçe Adı: Muşmula

Yöresel Adı: Beşbyık, Muşmula, Muşmuş

Tespit Edilen Mahalleler: Darıveren, Güney, Köke, Yazır

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diyareye iyi gelmektedir.
2. Şişlik ve apse tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.53.9 *Persica* Mill. (Şeftali)

3.53.9.1 *Persica vulgaris* Mill.

Türkçe Adı: Şeftali

Yöresel Adı: Şeftali

Tespit Edilen Mahalleler: Çiftlik, Kırca

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrit semptomlarını azaltıcı etkisi bulunmaktadır.
2. Öksürük ve bronşit tedavisinde mukus (balgam) atıcı olarak kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.53.10 *Potentilla* L. (Beşparmakotu)

3.53.10.1 *Potentilla recta* L.

Türkçe Adı: Su parmakotu

Yöresel Adı: Beşparmakotu

Tespit Edilen Mahalleler: Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akut diyarenin tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Cilt lekelerinin temizlenmesinde kullanılmaktadır.
3. Faranjit tedavisinde kullanılmaktadır.
4. Periodontal rahatsızlıklarda kullanılmaktadır.
5. Reflü tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.11 Prunus L. (Erik)

3.53.11.1 Prunus divaricata Ledeb subsp. divaricata

Türkçe Adı: Yunus eriği

Yöresel Adı: Dağ eriği

Tespit Edilen Mahalleler: Hisar, Kuyucak

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hepatik hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Konstipasyon durumunun iyileşmesini sağlamaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.11.2 Prunus x domestica L.

Türkçe Adı: Erik

Yöresel Adı: Erik

Tespit Edilen Mahalleler: Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Müshil etkisi göstermektedir.
2. Kabuklarının antipiretik (ateş düşürücü) etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.12 Pyracantha M.Roem. (Ateşdikeni)

3.53.12.1 Pyracantha coccinea M.Roem.

Türkçe Adı: Ateşdikeni

Yöresel Adı: Ateşdikeni

Tespit Edilen Mahalleler: Aliveren, Boğazdere, Darıveren

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Vasküler sistem (bilhassa hipertansiyon) rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.53.13 Pyrus L. (Armut)

3.53.13.1 Pyrus communis L. subsp. communis (Şekil 3.24)

Türkçe Adı: Bey armudu

Yöresel Adı: Armut

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrointestinal sistemin işlevini kolaylaştırmaktadır.
2. Konstipasyonu önlemektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.24: *Pyrus communis* L. subsp. *communis*

3.53.13.2 *Pyrus elaeagnifolia* Pall. subsp. *elaegnifolia*

Türkçe Adı: Ahlat

Yöresel Adı: Ahlat, Dağ Armudu, Köy Armudu

Tespit Edilen Mahalleler: Kuzuören

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Akrep sokmalarına iyi gelmektedir.
2. Diyare tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.14 Rosa L. (Gül)

3.53.14.1 Rosa canina L. (Şekil 3.25)

Türkçe Adı: Kuşburnu

Yöresel Adı: İtgülü

Tespit Edilen Mahalleler: Çakır, Kelekçi

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Güçlü bir antioksidan özelliği bulunmaktadır.
2. İntestinal kanalı düzenleyici etkiye sahiptir.
3. Mevsimsel solunum yolu hastalıklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

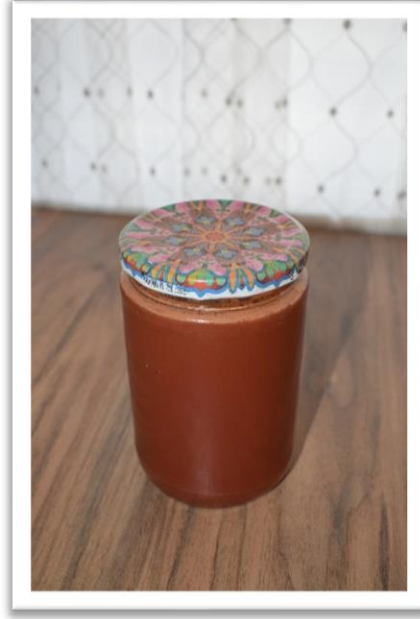
Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, pişirilerek (Şekil 3.26)

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.25: *Rosa canina* L.

Şekil 3.26: Kuşburnu marmelatı

3.53.15 Rubus L. (Böğürtlen)

3.53.15.1 Rubus caesius L.

Türkçe Adı: Büküzümü

Yöresel Adı: Yabani Böğürtlen

Tespit Edilen Mahalleler: Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Kökü hücre yenilenmesini sağlamaktadır.
2. Meyvesi dispepsi (hazımsızlık) tedavisine yardımcı olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.15.2 *Rubus canescens* DC. var. *canescens*

Türkçe Adı: Çoban kösteği

Yöresel Adı: Börtlen

Tespit Edilen Mahalleler: Kumafşarı, Kuzuören, Yeniköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Abortus (düşük) vakalarının sebebi olabilmektedir.
2. Pruritus (kaşınma) ve vulnus (vücut yaraları) tedavisi için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.53.15.3 *Rubus sanctus* Schreb.

Türkçe Adı: Böğürtlen

Yöresel Adı: Böğürtlen, Kırmızı Dut

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Alaattin, Gölcük, Kelekçi, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antioksidan etkisi bulunmaktadır.
2. Kökü diyabetik hastalarda, Kökü + Ayrık kökü ürolitiazis (böbrek taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.53.16 **Sanguisorba L. (Çayırdüğmesi)**

3.53.16.1 **Sanguisorba verrucoza L.**

Türkçe Adı: Çayırdüğmesi

Yöresel Adı: Çayırdüğmesi, Keklik ayağı, Nohut otu

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Hisar, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diüretik etki göstermektedir.
2. Gut ve romatizmal hastalıklarda tedavi edici özelliği bulunmaktadır.
3. Hidroz (Terleme) etkisi göstermektedir.
4. Vazokontraksiyon (Damar büzücü) özellik göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay, çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.54 **RUBIACEAE (KÖKBOYAGİLLER)**

3.54.1 **Galium L. (Yapışkanotu)**

3.54.1.1 **Galium aparine L.**

Türkçe Adı: Çobansüzgeci

Yöresel Adı: Yapışak ot, Yoğurt otu

Tespit Edilen Mahalleler: Benlik

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Guatr ve tiroid rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay, harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.55 SALICACEAE (SÖĞÜTGİLLER)

3.55.1 *Populus* L. (Kavak)

3.55.1.1 *Populus nigra* L.

Türkçe Adı: Karakavak

Yöresel Adı: Servi

Tespit Edilen Mahalleler: Güney, Sırçalık

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Osteoartrit (Kireçlenme) ve romatoid artrit (eklem romatizması) rahatsızlıklarında etki göstermektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.55.2 *Salix* L. (Söğüt)

3.55.2.1 *Salix alba* L.

Türkçe Adı: Ak söğüt

Yöresel Adı: Söğüt

Tespit Edilen Mahalleler: Yolçatı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. El çatlaklarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Gövde Kabuğu

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.56 SANTALACEAE (GÜVELEKGİLLER)

3.56.1 *Arceuthobium* M.Bieb. (Ardıçgüveleği)

3.56.1.1 *Arceuthobium oxycedri* (DC.) M.Bieb.

Türkçe Adı: Ardıç Güveleği

Yöresel Adı: Kızıl Ardıç Purcu

Tespit Edilen Mahalleler: Olukbaşı, Pınarbaşı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Disipne tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Kan glukoz düzeylerini düşürmede etki göstermektedir.
3. Kardiyovasküler hastalıklarda kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tüm bitki

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.56.2 *Viscum* L. (Ökse Otu)

3.56.2.1 *Viscum album* L. subsp. *album* (Şekil 3.27)

Türkçe Adı: Ökseotu

Yöresel Adı: Purç, Ökse Otu

Tespit Edilen Mahalleler: Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Anksiyete durumlarında sedatif etkisi bulunmaktadır.
2. Koagülasyonu (Pıhtılaşma) sağlamaktadır.
3. Zayıflamaya etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tüm bitki

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

Şekil 3.27: *Viscum album* L. subsp. *album*

3.56.2.2 *Viscum album* L. subsp. *austriacum*

Türkçe Adı: Çam Güveleği

Yöresel Adı: Karaçam Purcu

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Antiseptik özelliği bulunmaktadır.
2. Tansiyon ve kan glukoz seviyelerinin regüle edilmesinde yardımcı olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.57 SCROPHULARIACEAE (SIRACAOTUGİLLER)

3.57.1 *Verbascum* L. (Sığırkuyruğu)

3.57.1.1 *Verbascum glomeratum* Boiss.

Türkçe Adı: Sığırkulağı

Yöresel Adı: Ayı Kulağı, Sığır Kulağı

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Çakır, Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. İmmun sistemi güçlendirmektedir.
2. Konstipasyonu tedavi edici özellik göstermektedir.
3. Otitis media (Kulak iltihabı) tedavisi için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi

3.58 SOLANACEAE (PATLICANGİLLER)

3.58.1 Capsicum L. (Biber)

3.58.1.1 Capsicum annum L.

Türkçe Adı: Biber

Yöresel Adı: Biber

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Oğuz

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Gastrik rahatlamaı sağlamaktadır.
2. Ürolitiazis (böbrek taşı) ve kolelitiazis (safra kesesi taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.58.2 Hyoscyamus L. (Banotu)

3.58.2.1 Hyoscyamus niger L.

Türkçe Adı: Banotu

Yöresel Adı: Kapaklı

Tespit Edilen Mahalleler: Dedebağı, Dodurga, Hacıkurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Otalji (Kulak ağrısı) için kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tohum

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.58.3 *Lycium* L. (Tekedikeni)

3.58.3.1 *Lycium barbarum* L.

Türkçe Adı: Atlangaç

Yöresel Adı: Kurt üzümü, gojj berry

Tespit Edilen Mahalleler: Gedikli, Hacıkurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Cildi güzelleştirme özelliği bulunmaktadır.
2. Kan glukozunu regüle etmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.58.4 *Lycopersicon* Mill. (Domates)

3.58.4.1 *Lycopersicon esculentum* Miller.

Türkçe Adı: Domates

Yöresel Adı: Domat, Tomates

Tespit Edilen Mahalleler: Aşağı Mahalle, Bedirbey, Çiflik, Darıveren, Gölcük, Gümüş, Kırca, Ören, Yeniköy

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Böcek ve arı sokmalarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.58.5 *Nicotiana* L. (Tütün)

3.58.5.1 *Nicotiana tabacum* L.

Türkçe Adı: Tütün

Yöresel Adı: Tütün

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Ovayurt

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Küflü malzeme yaralanmalarında kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Suyu

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.58.6 *Solanum* L. (İtüzümü)

3.58.6.1 *Solanum melongena* L.

Türkçe Adı: Patlıcan

Yöresel Adı: Badılcan

Tespit Edilen Mahalleler: Çiftlik, Hisar, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Sigara bırakmak isteyenlerde çiğ olarak tüketilmektedir.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.58.6.2 *Solanum tuberosum* L.

Türkçe Adı: Patates

Yöresel Adı: Kumpir, Patates, Pattes

Tespit Edilen Mahalleler: Apa, Kurtlar

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Baş ağrılarını geçirmek için çiğ olarak başa sarılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Tuber gövde

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.59 ULMACEAE (KARAAĞAÇGİLLER)

3.59.1 *Celtis* L. (Çitlenbik)

3.59.1.1 *Celtis australis* L. subsp. *australis*

Türkçe Adı: Çitlenbik

Yöresel Adı: Çitlik

Tespit Edilen Mahalleler: Yumrutaş

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Aşırı mens kanamalarında tedavi edici özellik göstermektedir.
2. Müshil etkisi bulunmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Meyve

Hazırlanış Şekli: Çay

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi

3.60 URTICACEAE (ISIRGANGİLLER)

3.60.1 *Urtica* L. (Isırgan)

3.60.1.1 *Urtica dioica* L.

Türkçe Adı: Isırgan

Yöresel Adı: Dalıgan, Dalıgan Otu, Isırgan, Issırgan, Tatlı Dalıgan Otu

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Güney, Olukbaşı, Yeni Mahalle

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.
2. Kan glukoz seviyeleri dengelemektedir.
3. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Kök, Yaprak

Hazırlanış Şekli: Haşlama, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.60.1.2 *Urtica dioica* L. subsp. *dioica*

Türkçe Adı: Isırgan

Yöresel Adı: Dalıgan

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Çakır, Eskiköy, Karaismailler, Pınaryazı

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.

2. Kan glukoz seviyesini regüle edilmesinde kullanılmaktadır.
3. Mukus (Balgam) atımında etkili olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak

Hazırlanış Şekli: Çiğ tüketim, pişirilerek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi

3.61 VITACEAE (ASMAGİLLER)

3.61.1 Vitis L. (Asma)

3.61.1.1 Vitis vinifera L.

Türkçe Adı: Üzüm

Yöresel Adı: Üzüm

Tespit Edilen Mahalleler: Akalan, Corum, Dodurga

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Diz ağrılarında kuyruk yağı ile birlikte kullanılmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Meyve

Hazırlanış Şekli: Harici kullanım

Endemizm Durumu: Endemik değil

Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

3.62 ZYGOPHYLLACEAE (ÇOBANÇÖKERTENGİLLER)

3.62.1 Tribulus L. (Çobançökerten)

3.62.1.1 Tribulus terrestris L.

Türkçe Adı: Çobançökerten

Yöresel Adı: Demir diken

Tespit Edilen Mahalleler: Alaattin, Güney, Kelekçi, Yeşilyuva

Tıbbi Kullanım Amaçları:

1. Analjezik etkisi bulunmaktadır.
2. Diüretik özelliği bulunmaktadır.
3. Hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır.
4. Hirsutizmi (aşırı tüylenme) azaltıcı etkisi bulunmaktadır.
5. İştahı açmaktadır.
6. Kan glukoz seviyelerinin regüle edilmesini sağlamaktadır.
7. Tansiyonu dengelemektedir.
8. Ürolitiazis (Böbrek taşı) tedavisine yardımcı olmaktadır.

Tıbbi Amaçla Kullanılan Kısımları: Yaprak, Çiçek

Hazırlanış Şekli: Çay, lapa

Endemizm Durumu: Endemik değil

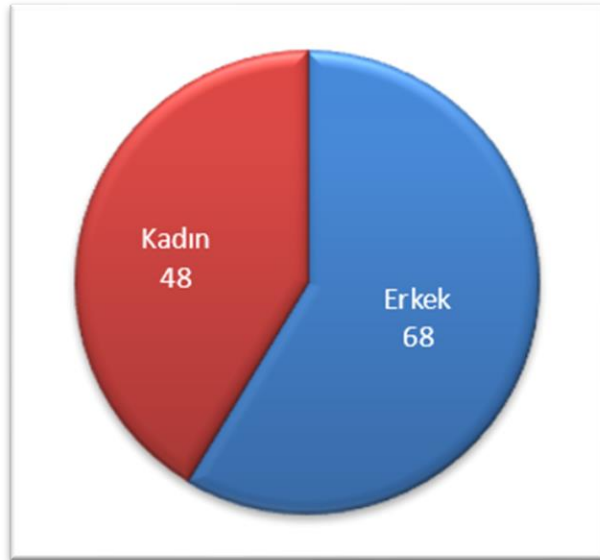
Fitocoğrafik Bölge: Çok Bölgeli veya Fitocoğrafik Bölgesi
Bilinmeyen

4. TARTIŞMA

Bu tez çalışması kapsamında, 2021-2023 yılları arasında Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan 56 mahallede halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin tespiti ve tıbbi kullanım şekillerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, öncelikle tez alanını ve konusunu kapsayan literatür çalışmaları yapılmış, bu çalışmalar neticesinde tespit edilen bilgiler doğrultusunda arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmaları sonucunda çalışma alanında yayılış gösterdiği tespit edilen tıbbi bitki örnekleri toplanmıştır. Hem tarafımızdan hem de daha önceden yöre halkı tarafından toplanarak çeşitli şekillerde saklanan bitki örnekleri üzerinde yöre halkı ile yüz yüze görüşmeler yapılmak suretiyle bu bitkilerin tıbbi kullanım şekilleri ve amaçları belirlenmiştir.

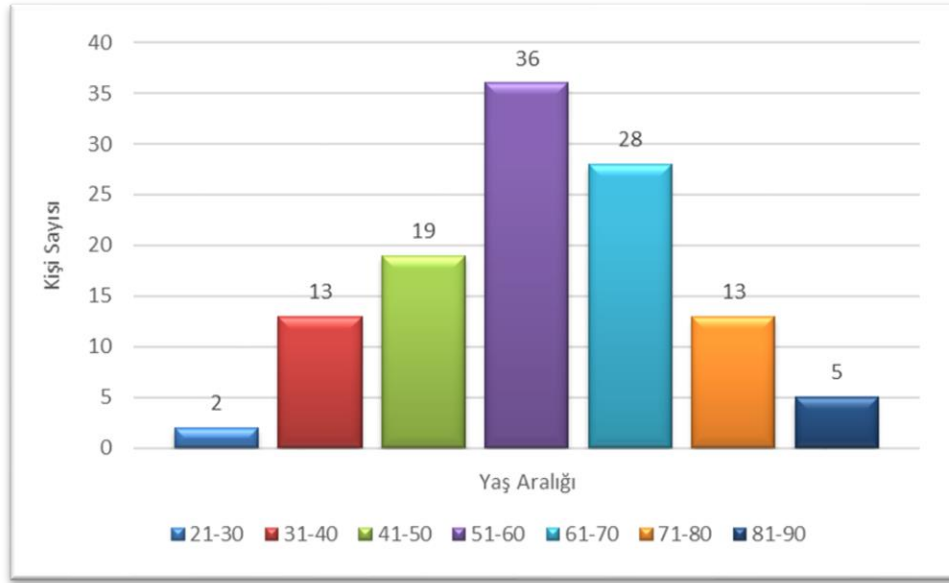
Yöre halk ile yapılan görüşmelerde her kişinin meslek, eğitim durumu, yaş ve cinsiyet gibi özellikleri dikkate alınmıştır. Böylece araştırma alanındaki bitkilerin tıbbi kullanım alanlarının yanı sıra hem demografik hem de taksonomik verilere ulaşılmıştır.

Tez çalışması kapsamında toplam 116 kişi ile görüşülmüş olup, bu kişilerden 48'si (%41,38) kadın, 68'si (%58,62) erkek olarak not edilmiştir. Görüşme yapılan yöre halkının cinsiyetine göre dağılımları Şekil 4.1'de grafik olarak verilmiştir.

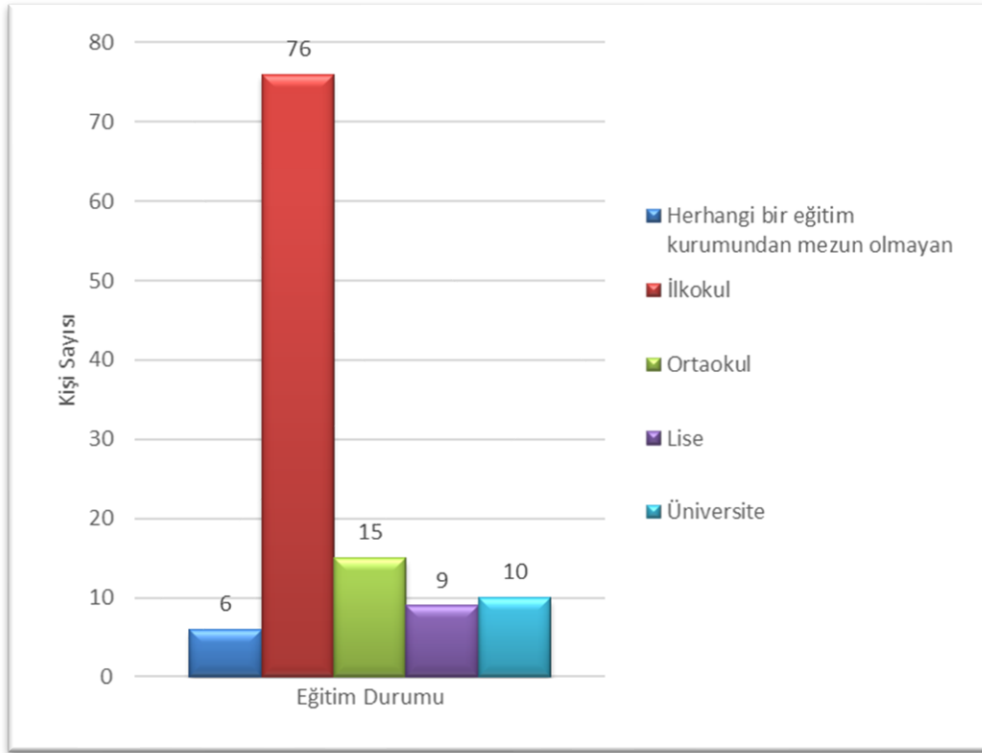
Şekil 4.1: Görüşme yapılan yöre halkının cinsiyet dağılımı

Bu kişilerin yaş aralıklarına göre dağılımı incelendiğinde 36 kişinin (%31,03) 51-60 yaş arasında yer alarak yaş dağılımının en yüksek oranında bulunduğu görülmektedir. Bu yaş aralığını 28 kişi (%24,14) ile 61-70 yaş arası, 19 kişi (%16,38) ile 41-50 yaş arası, 13'er kişi (%11,21) ile 31-40 ve 71-80 yaş aralıkları, 5 kişi (%4,31) ile 81-90 yaş arası ve 2 kişi (%1,72) ile de 21-30 yaş aralıklarının izlediği tespit edilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı Şekil 4.2'de verilmiştir.

Şekil 4.2: Görüşme yapılan kişilerin yaş aralıklarına göre dağılımları

Yine çalışma alanında yöre halkı ile yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde eğitim durumu olarak en yüksek oranda 76 kişi (%65,52) ile ilkokul mezunlarının olduğu tespit edilmiştir. İlkokul mezunlarını 15 kişi (%12,93) ile ortaokul mezunları, 10 kişi (%8,62) ile üniversite mezunları, 9 kişi (%7,76) ile lise mezunları ve 6 kişi (%5,17) ile herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayanların takip ettiği görülmektedir. Araştırma alanında görüşme yapılan kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımlarını gösteren grafik Şekil 4.3'te sunulmuştur.

Şekil 4.3: Görüşme yapılan kişilerin eğitim durumlarına göre dağılımı

Acıpayam merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan 56 mahallede farklı vejetasyon dönemlerinde yapılan arazi çalışmaları neticesinde 62 familyaya ait 177 cins ve 226 taksona ulaşılmıştır. Bu taksonlardan 2 tanesi endemik olup endemizm oranı %0,88'dir. Tez çalışması neticesinde teşhis edilen familyalar ve bu familyalara ait takson sayıları Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1: Tespit edilen familyalar ve familyalara ait takson sayıları

Sıra No	Familya	Takson Sayısı	Sıra No	Familya	Takson Sayısı
1	Acanthaceae (Ayıpençesigiller)	1	32	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	22
2	Altingiaceae (Günlükağacıgiller)	1	33	Lauraceae (Defnegiller)	1
3	Amaranthaceae (Horozibiğigiller)	4	34	Linaceae (Ketengiller)	1
4	Amaryllidaceae (Nergisgiller)	3	35	Lythraceae (Aklarotugiller)	2
5	Anacardiaceae (Menengiçtiler)	3	36	Malvaceae (Ebegümeçigiller)	7

Tablo 4.1 (Devam)

6	Apiaceae (Maydanozgiller)	11	37	Moraceae (Dutgiller)	3
7	Araceae (Yıllanyastığıgiller)	2	38	Myrtaceae (Mersingiller)	1
8	Araliaceae (Sarmaşıkgiller)	1	39	Nitrariaceae (Üzerlikgiller)	1
9	Asparagaceae (Kuşkonmazgiller)	6	40	Oleaceae (Zeytingiller)	1
10	Asteraceae (Papatyagiller)	22	41	Orchidaceae (Salepgiller)	1
11	Berberidaceae (Karamukgiller)	2	42	Papaveraceae (Haşhaşgiller)	4
12	Betulaceae (Huşgiller)	1	43	Pedaliaceae (Susamgiller)	1
13	Boraginaceae (Hodangiller)	4	44	Pinaceae (Çamgiller)	1
14	Brassicaceae (Turpgiller)	9	45	Platanaceae (Çınargiller)	1
15	Capparaceae (Keberegiller)	1	46	Plantaginaceae (Sinirotugiller)	2
16	Caryophyllaceae (Karanfilgiller)	2	47	Plumbaginaceae (Kardikenigiller)	1
17	Cistaceae (Ladengiller)	2	48	Poaceae (Buğdaygiller)	6
18	Convolvulaceae (Tarlasarmaşığıgiller)	2	49	Polygonaceae (Madımgiller)	4
19	Cucurbitaceae (Kabakgiller)	6	50	Portulacaceae (Semizotugiller)	1
20	Cupressaceae (Servigiller)	5	51	Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)	3
21	Cyperaceae (Hasırotugiller)	1	52	Rhamnaceae (Cehrigiller)	2
22	Ebenaceae (Abanozgiller)	1	53	Rosaceae (Gülgiller)	24
23	Elaeagnaceae (İğdegiller)	1	54	Rubiaceae (Kökboyagiller)	1
24	Equisetaceae (Atkuyruğugiller)	1	55	Salicaceae (Sögütgiller)	2
25	Ericaceae (Fundagiller)	1	56	Santalaceae (Güvelekgiller)	3

Tablo 4.1 (Devam)

26	Euphorbiaceae (Sütleğengiller)	1	57	Scrophulariaceae (Sıracaotugiller)	1
27	Fabaceae (Baklagiller)	14	58	Solanaceae (Patlıcangiller)	7
28	Fagaceae (Kayıngiller)	4	59	Ulmaceae (Karaağaçgiller)	1
29	Geraniaceae (Turnagagasıgiller)	2	60	Urticaceae (Isırgangiller)	2
30	Hypericaceae (Kantarongiller)	2	61	Vitaceae (Asmagiller)	1
31	Juglandaceae (Cevizgiller)	1	62	Zygophyllaceae (Çobançökertengiller)	1

Tablo 4.1 incelendiğinde Rosaceae familyası'nın 24 takson (%10,62) ile en fazla takson sayısına sahip familya olduğu tespit edilmiştir. Bu familyayı 22 takson (%9,73) Asteraceae ve Lamiaceae, 14 takson (%6,19) ile Fabaceae ve 11 takson (%4,87) ile Apiaceae familyaları takip etmektedir.

Yukarıda belirtilen familyaları 9 takson (%3,98) ile Brassicaceae, 7 takson (%3,10) ile Malvaceae ve Solanaceae, 6 takson (%2,65) ile Asparagaceae, Cucurbitaceae ve Poaceae, 5 takson (%2,21) ile Cupressaceae, 4 takson (%1,77) ile Amaranthaceae, Boraginaceae, Fagaceae, Papaveraceae ve Polygonaceae, 3 takson (%1,33) ile Amaryllidaceae, Anacardiaceae, Moraceae, Ranunculaceae ve Santalaceae, 2 takson (%0,88) ile Araceae, Berberidaceae, Caryophyllaceae, Cistaceae, Convolvulaceae, Geraniaceae, Hypericaceae, Lythraceae, Plantaginaceae, Rhamnaceae, Salicaceae, Urticaceae ve 1 takson (%0,44) ile Acanthaceae, Altingiaceae, Araliaceae, Betulaceae, Capparaceae, Cyperaceae, Ebenaceae, Elaeagnaceae, Equisetaceae, Ericaceae, Euphorbiaceae, Juglandaceae, Lauraceae, Linaceae, Myrtaceae, Nitrariaceae, Oleaceae, Orchidaceae, Pedaliaceae, Pinaceae, Planaceae, Plumbaginaceae, Portulacaceae, Rubiaceae, Scrophulariaceae, Ulmaceae, Vitaceae ve Zygophyllaceae familyaları izlemektedir.

Rosaceae familyasının 24 takson (%10,62) ile en çok taksona sahip familya olarak tespit edilme sebeplerini; familyaya ait türlerin genel anlamda halk tarafından kolay tanınabilir, ulaşılabilir ve yetiştirilebilir olmasının yanında bu familyaya ait taksonların tıbbi bileşenlerinin fazla olmasına bağlamak mümkündür.

Bu familyayı 22 takson (%9,73) ile Asteraceae ve Lamiaceae, 14 takson (%6,19) ile Fabaceae ve 11 takson (%4,87) ile Apiaceae familyalarının takip etme nedenlerini de şu şekilde açıklamak mümkündür.

Asteraceae ve Fabaceae familyaları ülkemizde en yüksek takson sayısına sahip birinci ve ikinci sırada yer alan familyalardır. Bu familyaların hem takson sayısının fazla olması hem de çok sayıda kültür ve halk kullanımı olan taksonları bünyelerinde barındırmaları sıralamada üst basamaklarına yer almalarına sebep olmuştur.

Lamiaceae familyasının ikinci sırada yer almasının en büyük etkenlerini, Acıpayam yöresinin Akdeniz fitocoğrafik bölgesi içerinden yer alıyor olmasının yanında, nane, kekik, adaçayı, fesleğen, mercanköşk gibi yöre halkının kolay ulaşabilir ve günlük olarak da tıbbi amaçlı kullanımına uygun türleri içermesine bağlamak mümkündür.

Apiaceae familyasının ise en çok takson içeren familyalar grubunda yer alması yine yöre halkının kolaylıkla yetiştirebileceği, tüketebileceği ve kullanabileceği özellikte halk ilacı vasfına sahip çok sayıda tür içermesi ile açıklamak mümkündür.

Tez çalışması neticesinde teşhis edilen cinsler ve bu cinslere ait takson sayıları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2: Tespit edilen cinsler ve cinslere ait takson sayıları

SIRA NO	CİNS ADI	SAYI	SIRA NO	CİNS ADI	SAYI
1	<i>Abelmoschus</i> (Bamya)	1	90	<i>Lycopersicon</i> (Domates)	1
2	<i>Acanthus</i> (Ayıpençesi)	1	91	<i>Lythrum</i> (Aklarotu)	1
3	<i>Achillea</i> (Civanperçemi)	1	92	<i>Malus</i> (Elma)	2
4	<i>Ajuga</i> (Mayasilotu)	1	93	<i>Malva</i> (Ebegümece)	3
5	<i>Alcea</i> (Hatmi)	2	94	<i>Medicago</i> (Karayonca)	1
6	<i>Alkanna</i> (Havacivaotu)	1	95	<i>Melissa</i> (Oğulotu)	1
7	<i>Allium</i> (Soğan)	3	96	<i>Mentha</i> (Nane)	4
8	<i>Alnus</i> (Kızılağaç)	1	97	<i>Mespilus</i> (Muşmula)	1
9	<i>Amygdalus</i> (Badem)	1	98	<i>Morus</i> (Dut)	2
10	<i>Anchusa</i> (Sığırdili)	2	99	<i>Muscari</i> (Müşkürüm)	1

Tablo 4.2 (Devam)

11	<i>Anethum</i> (Dereotu)	1	100	<i>Myrtus</i> (Mersin)	1
12	<i>Anthemis</i> (Papatya)	1	101	<i>Nasturtium</i> (Suteresi)	1
13	<i>Apium</i> (Kereviz)	1	102	<i>Nerium</i> (Zakkum)	1
14	<i>Arbutus</i> (Kocayemiş)	1	103	<i>Neslia</i> (Tophardal)	1
15	<i>Arceuthobium</i> (Ardıçgüveleği)	1	104	<i>Nicotiana</i> (Tütün)	1
16	<i>Armeniaca</i> (Kayısı)	1	105	<i>Nigella</i> (Çörekotu)	1
17	<i>Artemisia</i> (Yavşan)	2	106	<i>Ocimum</i> (Fesleğen)	1
18	<i>Arum</i> (Yıllanyastığı)	1	107	<i>Olea</i> (Zeytin)	1
19	<i>Asparagus</i> (Kuşkonma)	1	108	<i>Onopordum</i> (Kangal)	1
20	<i>Astragalus</i> (Geven)	2	109	<i>Opopanax</i> (Kaymacık)	1
21	<i>Atriplex</i> (Unluca)	1	110	<i>Origanum</i> (Mercanköşk)	2
22	<i>Avena</i> (Yulaf)	1	111	<i>Ornithogalum</i> (Akyıldız)	3
23	<i>Bellis</i> (Koyungözü)	1	112	<i>Paliurus</i> (Karaçalı)	1
24	<i>Berberis</i> (Karamuk)	1	113	<i>Papaver</i> (Gelincik)	2
25	<i>Beta</i> (Pancar)	1	114	<i>Peganum</i> (Üzerlik)	1
26	<i>Brassica</i> (Lahana)	1	115	<i>Persica</i> (Şeftali)	1
27	<i>Buglossoides</i> (Tarlataşkeseni)	1	116	<i>Petroselinum</i> (Maydanoz)	1
28	<i>Bupleurum</i> (Şeytanayağı)	1	117	<i>Phaseolus</i> (Fasülye)	1
29	<i>Capparis</i> (Kebere)	1	118	<i>Picnomon</i> (Kılçıkdişen)	1
30	<i>Capsella</i> (Çobançantası)	1	119	<i>Pimpinella</i> (Anason)	1
31	<i>Capsicum</i> (Biber)	1	120	<i>Pinus</i> (Çam)	1
32	<i>Carduus</i> (Eşekdikeni)	1	121	<i>Pistacia</i> (Menengiç)	1
33	<i>Castanea</i> (Kestane)	1	122	<i>Plantago</i> (Sinirotu)	2
34	<i>Celtis</i> (Çitlenbik)	1	123	<i>Platanus</i> (Çınar)	1
35	<i>Centaurea</i> (Peygamberçiçeği)	2	124	<i>Plumbago</i> (Karakına)	1
36	<i>Cephalanthera</i> (Çamçiçeği)	1	125	<i>Polygonum</i> (Madımak)	1
37	<i>Cerasus</i> (Kiraz)	3	126	<i>Populus</i> (Kavak)	1
38	<i>Ceratocephala</i> (Yelotu)	1	127	<i>Portulaca</i> (Semiz otu)	1
39	<i>Ceratonina</i> (Keçiboynuzu)	1	128	<i>Potentilla</i> (Beşparmakotu)	1
40	<i>Chenopodium</i> (Sirken)	2	129	<i>Prunus</i> (Erik)	2
41	<i>Cicer</i> (Nohut)	1	130	<i>Punica</i> (Nar)	1

Tablo 4.2 (Devam)

42	<i>Cistus</i> (Laden)	1	131	<i>Pyracantha</i> (Ateşdikeni)	1
43	<i>Citrullus</i> (Karpuz)	2	132	<i>Pyrus</i> (Armut)	2
44	<i>Cnicus</i> (Topdiken)	1	133	<i>Quercus</i> (Meşe)	3
45	<i>Colutea</i> (Patlangaç)	2	134	<i>Ranunculus</i> (Düğünçiçeği)	1
46	<i>Convolvulus</i> (Tarlasarmaşığı)	2	135	<i>Raphanus</i> (Turp)	1
47	<i>Coriandrum</i> (Kişniş)	1	136	<i>Rhus</i> (Sumak)	1
48	<i>Cota</i> (Babuçça)	1	137	<i>Rosa</i> (Gül)	1
49	<i>Crataegus</i> (Alıç)	2	138	<i>Rosmarinus</i> (Biberiye)	1
50	<i>Cucumis</i> (Hıyar)	2	139	<i>Rubus</i> (Böğürtlen)	3
51	<i>Cucurbita</i> (Kabak)	2	140	<i>Rumex</i> (Labada)	3
52	<i>Cupressus</i> (Servi)	1	141	<i>Ruscus</i> (Tavşanmemesi)	1
53	<i>Cyanus</i> (Gökbaş)	1	142	<i>Salix</i> (Söğüt)	1
54	<i>Cydonia</i> (Ayva)	1	143	<i>Salvia</i> (Adaçayı)	2
55	<i>Cynodon</i> (Köpekdişi)	1	144	<i>Sanguisorba</i> (Çayırdüğmesi)	1
56	<i>Cyperus</i> (Hasırotu)	1	145	<i>Scandix</i> (Kişkiş)	1
57	<i>Diospyros</i> (Trabzonhurması)	1	146	<i>Scolymus</i> (Akçakız)	1
58	<i>Dracunculus</i> (Yılanbıçağı)	1	147	<i>Scorzonera</i> (Tekesakalı)	1
59	<i>Ecballium</i> (Eşekhiyarı)	1	148	<i>Secale</i> (Çavdar)	1
60	<i>Echinophora</i> (Çördük)	1	149	<i>Sesamum</i> (Susam)	1
61	<i>Elaeagnus</i> (İğde)	1	150	<i>Sideritis</i> (Dağ Çayı)	2
62	<i>Equisetum</i> (Atkuyruğu)	1	151	<i>Silene</i> (Nakıl)	1
63	<i>Eriobotrya</i> (Yenidünya)	1	152	<i>Silybum</i> (Devedikeni)	1
64	<i>Erodium</i> (Dönbaba)	2	153	<i>Sinapis</i> (Hardal)	1
65	<i>Eruca</i> (Roka)	1	154	<i>Sisymbrium</i> (Bülbülotu)	1
66	<i>Euphorbia</i> (Sütleşen)	1	155	<i>Solanum</i> (İtüzümü)	2
67	<i>Ficus</i> (İncir)	1	156	<i>Sonchus</i> (Eşekgevreği)	1
68	<i>Foeniculum</i> (Rezene)	1	157	<i>Sorghum</i> (Süpürgearası)	1
69	<i>Fumaria</i> (Şahtere)	1	158	<i>Spergularia</i> (Remilotu)	1
70	<i>Galium</i> (Yapışkanotu)	1	159	<i>Taraxacum</i> (Karahindiba)	1
71	<i>Glycyrrhiza</i> (Meyan)	1	160	<i>Teucrium</i> (Kısamahmut)	2
72	<i>Hedera</i> (Sarmaşık)	1	161	<i>Thymbra</i> (Zahter)	2
73	<i>Helianthus</i> (Ayçiçeği)	1	162	<i>Thymus</i> (Kekik)	2

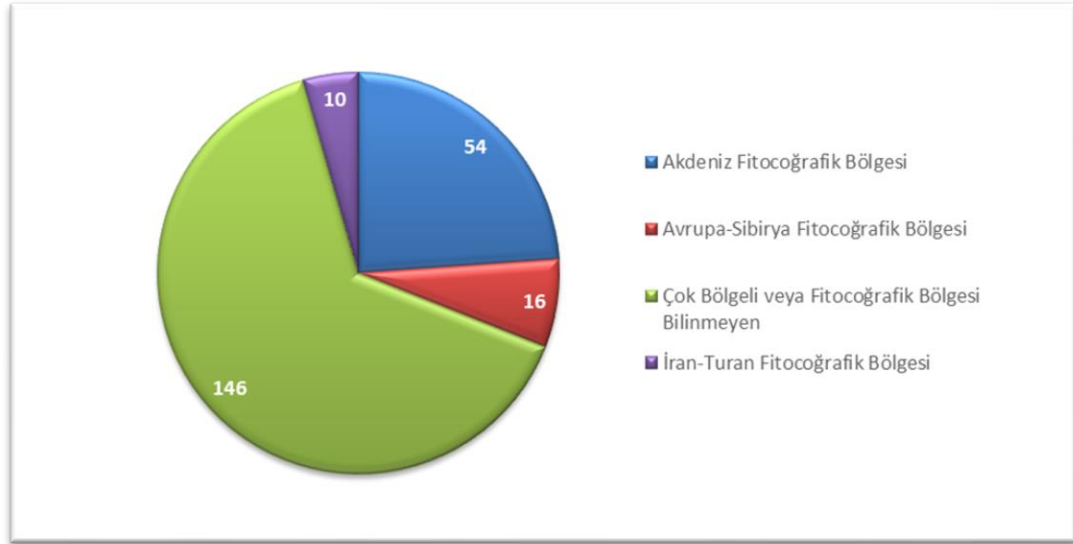
Tablo 4.2 (Devam)

74	<i>Helichrysum</i> (Ölmezçiçek)	1	163	<i>Tilia</i> (Ihlamur)	1
75	<i>Hyoscyamus</i> (Banotu)	1	164	<i>Torilis</i> (Dercikotu)	1
76	<i>Hypocoum</i> (Hıdırellezotu)	1	165	<i>Tragopogon</i> (Yemlik)	1
77	<i>Hypericum</i> (Kantaron)	2	166	<i>Tribulus</i> (Çobançökerten)	1
78	<i>Juglans</i> (Ceviz)	1	167	<i>Trifolium</i> (Yonca)	1
79	<i>Juniperus</i> (Ardıç)	4	168	<i>Trigonella</i> (Çemenotu)	1
80	<i>Lactuca</i> (Marul)	1	169	<i>Triticum</i> (Buğday)	1
81	<i>Lathyrus</i> (Mürdümük)	1	170	<i>Urtica</i> (Isırgan)	2
82	<i>Laurus</i> (Defne)	1	171	<i>Verbascum</i> (Sığırkuyruğu)	1
83	<i>Lavandula</i> (Lavanta)	1	172	<i>Vicia</i> (Fiğ)	1
84	<i>Lens</i> (Mercimek)	1	173	<i>Viscum</i> (Ökse Otu)	2
85	<i>Leontice</i> (Aslankulağı)	1	174	<i>Vitex</i> (Hayıt)	1
86	<i>Lepidium</i> (Tere)	1	175	<i>Vitis</i> (Asma)	1
87	<i>Linum</i> (Keten)	1	176	<i>Zea</i> (Mısır)	1
88	<i>Liquidambar</i> (Günlükağacı)	1	177	<i>Ziziphus</i> (Hünnap)	1
89	<i>Lycium</i> (Tekedikeni)	1			

Araştırma neticesinde tespit edilen cinsler arasında *Juniperus* (Ardıç) ve *Mentha* (Nane), 4'er (%1,77) takson ile en çok takson içeren cinsler olarak belirlenmiştir. Bu cinsleri 3'er (%1,33) takson ile *Allium* (Soğan), *Cerasus* (Kiraz), *Malva* (Ebegümece), *Ornithogalum* (Akyıldız), *Quercus* (Meşe), *Rubus* (Böğürtlen) ve *Rumex* (Labada) cinsleri takip etmektedir.

Bu cinsleri 2'şer (%0,88) takson ile *Anchusa* (Sığırdili), *Artemisia* (Yavşan), *Astragalus* (Geven), *Centaurea* (Peygamberçiçeği), *Chenopodium* (Sirken), *Cistus* (Laden), *Colutea* (Patlangaç), *Convolvulus* (Tarlasarmaşığı), *Crataegus* (Alıç), *Cucumis* (Hıyar), *Cucurbita* (Kabak), *Erodium* (Dönbaba), *Hypericum* (Kantaron), *Malus* (Elma), *Morus* (Dut), *Origanum* (Mercanköşk), *Papaver* (Gelincik), *Plantago* (Sinirotu), *Prunus* (Erik), *Pyrus* (Armut), *Salvia* (Adaçayı), *Sideritis* (Dağ Çayı), *Solanum* (İtüzümü), *Teucrium* (Kısamahmut), *Thymbra* (Zahter), *Thymus* (Kekik), *Urtica* (Isırgan) ve *Viscum* (Ökse Otu) cinsleri ile takip etmektedir. Araştırma alanında bu cinslerin dışında tespit edilen diğer bütün cinsler tek takson (%0,44) ile temsil edilmektedir.

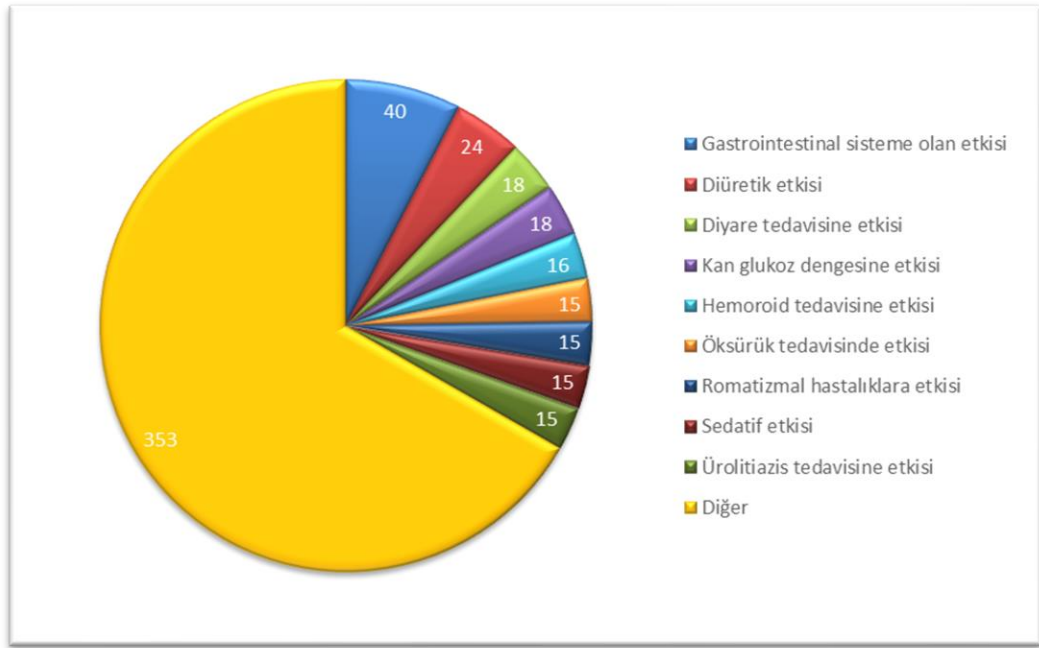
Tez çalışması sonucunda tespit edilen tıbbi bitkilerin fitocoğrafik bölgelere göre dağılımları incelendiğinde 54 taksonun (%23,9) Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi elementi, 10 taksonun (%4,42) İran-Turan Fitocoğrafik Bölgesi elementi, 16 taksonun (%7,08) Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi elementi ve 146 taksonun (%64,60) ise çok bölgeli veya fitocoğrafik bölgesi bilinmeyen olduğu saptanmıştır. Teşhis edilen taksonların fitocoğrafik bölgelere göre dağılımları Şekil 4.4'te verilmiştir.

Şekil 4.4: Taksonların fitocoğrafik bölgelere göre dağılımları

Şekil 4.4 incelendiğinde fitocoğrafik bölgeler içinde Akdeniz fitocoğrafik bölge elemanlarının en fazla sayıda takson ile temsil edildiği görülmektedir. Bunun nedenini araştırma alanının hem Akdeniz hem de İran-Turan fitocoğrafik bölgesinin geçiş noktasında olması dolayısıyla her iki fitocoğrafik bölgenin elemanlarını bünyesinde taşımasına bağlamak mümkündür. Alan bu özelliği nedeniyle ekoton niteliğindedir. Alanın büyük bir çoğunluğunda Akdeniz ikliminin hakim olması sebebiyle bu iklime adapte olmuş bitki türlerinin yoğun bulunması beklenen bir durumdur. Fitocoğrafik bölgelere göre dağılımda ikinci sırada Avrupa-Sibirya Fitocoğrafik Bölgesi elemanları yer almaktadır. Bunun nedenini alanda yer yer nemli ve sulak bölgelerin bulunması ile açıklamak mümkündür. İran-Turan fitocoğrafik bölgesine ait elemanlara ise alanın özellikle yüksek kesimlerinde ve Karasal iklimin hakim olduğu yerlerde rastlanılmaktadır.

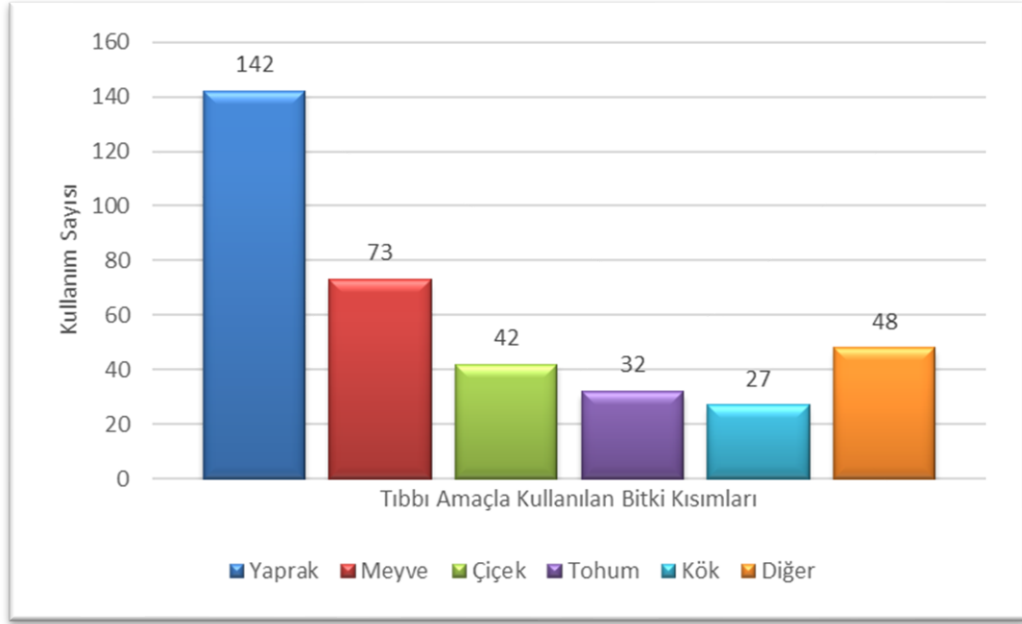
Tez çalışma sonucunda en çok taksonla temsil edilen tıbbi kullanım şekilleri incelendiğinde; 40 farklı taksonun (%17,7) gastrointestinal sisteme etkisi, 24 farklı taksonun (%10,62) diüretik etkisi, 18 farklı taksonun (%7,96) diyare ve kan glukoz dengesine etkisi, 16 farklı taksonun (%7,08) hemoroide etkisi, 15 farklı taksonun ise (%6,64) öksürüğe, romatizmal hastalıklara, ürolitiazise ve sedatif etkisi sebebiyle kullanıldığı görülmüştür. Çalışma sonucunda tespit edilen bitkilerin tıbbi kullanım şekillerinin dağılımını gösteren grafik Şekil 4.5'te sunulmuştur.

Şekil 4.5: Tıbbi kullanım şekilleri

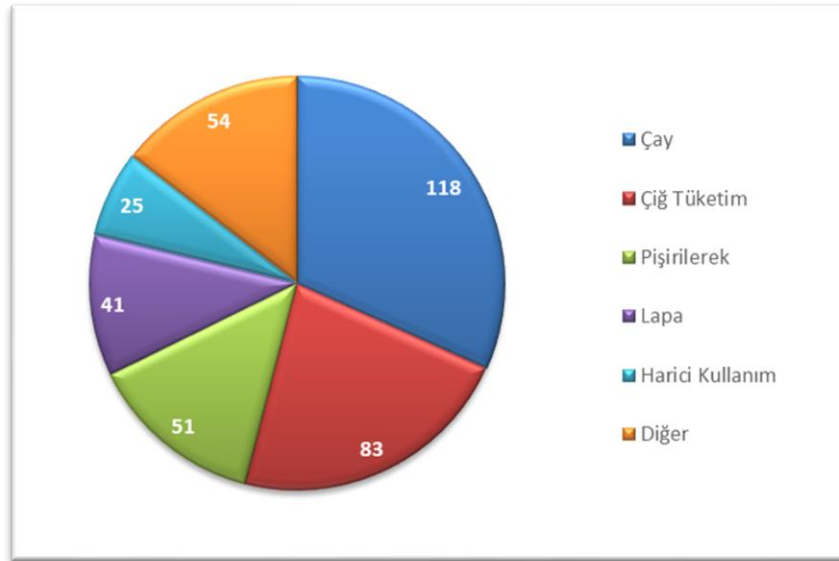
Teşhis edilen türler arasında en çok farklı tıbbi kullanım amacına sahip tür 8 farklı tıbbi kullanım şekli ile *Berberis crataegina* ve *Tribulus terrestris* olarak bulunmuştur.

Tespit edilen tıbbi bitkilerin kullanılan kısımları dikkate alındığında 142 tanesinin (%39,01) yaprağı, 73 tanesinin (%20,05) meyvesi, 43 tanesinin (%11,54) çiçeği, 32 tanesinin (%8,79) tohumu, 27 tanesinin (%7,42) kökü ve geri kalan 48 tanesinin (%13,19) ise kabuk, reçine, kozalak ve lateks gibi diğer bitki kısımlarının halk ilacı yapımında tercih edildiği belirlenmiştir. Tıbbi amaçla kullanılan bitki kısımları ve bunların kullanım sayısı Şekil 4.6'da verilmiştir.

Şekil 4.6: Tıbbi amaçla kullanılan bitki kısımları

Tıbbi bitkilerin yöre halkı tarafından hazırlanma şekilleri incelendiğinde ise 118 adedinin (%31,72) çay, 83 adedinin (%22,31) çiğ tüketim, 51 adedinin (%13,71) pişirilerek, 41 adedinin (%11,02) lapa, 25 adedinin (%6,72) harici kullanım ve 54 adedinin (%14,52) baharat, krem, pekmez, tentür, sakız ve sirke gibi farklı preparasyonlarda kullanıldığı tespit edilmiştir. Tespit edilen tıbbi bitkilerin yöre halkı tarafından hazırlanma şekilleri Şekil 4.7’de sunulmuştur.

Şekil 4.7: Tıbbi bitkilerin hazırlanma şekilleri

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Etnobotanik, insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerini inceleyen bir bilim dalıdır. Etnobotanik çalışmalar; kırsal kesimde yaşayan halkın gelişimi, biyolojik çeşitliliğin korunması, kullanılan, ihraç edilen ve tehlike altında olan türlerin belirlenmesi ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılabilmesi, hastalıkların tedavisinde kullanılabilecek bitkilerin kullanım şekillerinin belirlenmesi, bölgesel olarak hangi bitkiden hangi amaç için faydalanılabileceği gibi sorunların çözümü için mutlaka yapılması gereken önemli çalışmalardır. Ayrıca nesilden nesile aktarılan bu bilgiler kültürel mirasımızın da ortaya çıkmasında büyük bir rol oynamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, tez çalışması olarak Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan mahallelerin tamamı (merkeze bağlı 14 adet belediye, 38 adet köy ve 4 adet merkez mahalle) araştırma alanı olarak seçilmiştir. Literatür çalışmaları, arazi çalışmaları, laboratuvar çalışmaları ve bu esnada yöre halkı ile yüz yüze görüşmelerin gerçekleştirilmesi neticesinde elde edilen veriler ile halk ilacı olarak kullanılan ve yöresel olarak farklılıklar gösterebilen bitkilerin tespiti ve tıbbi kullanım şekilleri belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda alandan teşhis edilen tıbbi bitkilerin, yöre halkı tarafından yoğun olarak semptomatik tedavi için kullanıldığı belirlenmiştir. Aynı zamanda bu bitkilerin çay, çiğ tüketim, pişirme, lapa, yakı, krem, pekmez, tentür, sakız, sirke ve harici kullanım gibi çok farklı şekillerde hazırlanmakta olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Acıpayam (Denizli) merkez ve buraya bağlı köy ve kasaba niteliği taşıyan toplam 56 mahallede halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin tespitini hedefleyen bu çalışmanın, Türkiye ve bilim dünyasına sağlayacağı katkıların yanı sıra, tıbbi bitkiler ve tıbbi bitkilerin etnobotaniği konusunda çalışan ve bu konuya ilgi duyan kişi, kurum ve/veya kuruluşlara yardımcı olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca ortaya çıkarılan bilgi alt yapısının tıp, farmakoloji, beslenme gibi alanlarda da ileride yapılabilecek bilimsel araştırmalar için önemli bir veri tabanı oluşturabileceği düşüncesindeyiz.

6. KAYNAKLAR

- Acıbuca, V. ve Budak, D.L., “Dünya’da ve Türkiye’de Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yeri ve Önemi”, *Çukurova Tarım Gıda Bilimleri Dergisi*, 33 (1), 37-44, (2018).
- Akan, H. ve Sade, Y.S., “Kâhta (Adıyaman) Merkezi ve Narince Köyü’nün Etnobotanik Açından Araştırılması”, *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 4(2), 219-248, (2015).
- Akan, H., Öz, A. ve Pekmez, H., “Ortaca (Muğla) Yöresinde Halk Arasında Kullanılan Bazı Bitkiler”, *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(9), 1168-1174, (2018).
- Akbulut, S., Karaköse, M. ve Özkan, Z.C., “Traditional Uses of Some Wild Plants in Kale and Acıpayam Provinces in Denizli”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 19(1), 72-81, (2019).
- Akgül, A., “Midyat (Mardin) Civarında Etnobotanik”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, İzmir, (2008).
- Akıllıgöz, Y. ve Başaran, A., “Ankara İlinde Yapılan Etnobotanik Çalışmaların Covid-19 Pandemisi Üzerinde Değerlendirilmesi”, *Bütünleyici ve Anadolu Tıbbi Dergisi*, 2(3), 20-55, (2021).
- Akyol, Y. ve Altan, Y., “Ethnobotanical Studies in The Maldan Village (Province Manisa, Turkey)”, *Marmara Pharmaceutical Journal*, 17, 21-25, (2013).
- Andarabi, F.F. ve Hassan, A.T., “Aromatik ve Tıbbi Bitkilerin Aile Çiftçilerinin Sosyo-Ekonomik Kalkınmasındaki Rolü: Safran Örneği”, *International Journal of Cultural and Social Studies*, 3(1), 1-18, (2017).
- Anonim, “Acıpayam Coğrafi Konumu [online]”, (15.09.2022), Web adresi: <https://acipayam.bel.tr/cografya-iklimi/>, (2022^b).
- Anonim, “Acıpayam İlçe Nüfusu [online]”, (16.05.2023), Web adresi: <https://www.tuik.gov.tr/duyuru/favori-raporlar>, (2023).
- Anonim, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sektör Raporu, *Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı*, 4-7, (2012).

Anonim, Who we are [online], (09.09.2022), Web adresi: <https://www.ethnobiology.net/about/>, (2022^a).

Arı, S., “Afyonkarahisar ve Civarında Halk Tarafından Kullanılan Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri”, Doktora Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Afyon, 213, (2014).

Atak, S., “Tedavi Yöntemleri Açısından Selçuklu ve Bizans Pratikleri'nin Tahlili”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(11), 325-345, (2019).

Avan, M., “Türkiye’de ve Dünya’da Görülen Önemli Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, Özellikleri ve Hastalıkları Üzerine Araştırmalar”, *Uluslararası Doğu Anadolu Fen Mühendislik ve Tasarım Dergisi*, 3(1), 129-156, (2021).

Ayyıldız, G., “Aysantı Beli (Ayaş-Ankara) Florasının Tehdit Altındaki Türleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, (2010).

Batkan, S. E., “Çardak (Denizli) Yöresinde Etnobotanik Bir Çalışma”, Yüksek Lisans Tezi, *Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Isparta, (2019).

Bayraktar Ö.V., Öztürk G. ve Arslan D., “Türkiye’de Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Üretimi ve Pazarlamasındaki Gelişmelerin Değerlendirilmesi”, *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 26(2), 216–229, (2017).

Bayram, E., Kırıcı S., Tansı S., Yılmaz, G., Arabacı O. ve Kızıl S., “Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Üretimine Arttırılması Olanakları”, *TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 7. Teknik Kongresi*, Ankara, (2010).

Baytop, T., “Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi: Geçmişte ve Bugün”, İstanbul, Sanal Basımevi, (1984).

Bıçakçı, B., “Bergama İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, 106, (2004).

Bilgin, A., “Osmanlılarda İlaç Yapımında Kullanılan Tıbbî Bitkiler”, *Osmanlılarda Sağlık*, 231-247, İstanbul, (2006).

Bulut, G. ve Tuzlacı, E., “An Ethnobotanical Study of Medicinal Plants in Turgutlu (Manisa-Turkey)”, *Journal of Ethnopharmacology*, 149, 633–647, (2013).

Bulut G., Bozkurt M.Z. ve Tuzlacı E., “The Preliminary Ethnobotanical Study of Medicinal Plants in Uşak (Turkey)”, *Marmara Pharmaceutical Journal*, 21(2), 305-310, (2017).

Bulut, G., Haznedaroğlu, M.Z., Doğan, A., Koyu, H. ve Tuzlacı, E., “An Ethnobotanical Study of Medicinal Plants in Acipayam (Denizli-Turkey)”, *Journal of Herbal Medicine*, 10, 64-81, (2017).

Can, Ő., “Tıbbı ve Aromatik Bitki Üretim Miktarını Etkileyen Faktörlerin İstatistik Tekniklerle Araştırılması ve Üretim Miktarının Tahminlenmesi”, *International Review of Economics and Management*, 9(1), 80-92, (2021).

Ceran, B., “Antik Mısır ve Eski Anadolu Tıp Uygarlıklarında Tıp”, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bilim Dalı*, Konya, (2008).

Cesur, H. ve Yüksel, S., “İzmir İli Kiraz, Beydağ ve Ödemiş İlçeleri Tıbbi Bitkileri”, *Atlas International Refereed Journal on Social Sciences*, 4(15), 1609-1613, (2018).

Çelik, A., Çiçek, M. ve Uşak, M., “Denizli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri.” *Denizli: I. Babadağ Sempozyumu*, Pamukkale Üniversitesi, (1999).

Davis, P. H., *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, 1-9, Edinburgh: Edinburgh University Press, (1965-1985).

Davis, P. H., Mill R. R. ve Tan, K., *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, 10, Edinburgh: Edinburgh University Press, (1988).

Davulcu, A.C. ve Tugay, O., “Osmanlı Döneminde Hekim Yakup Paşa'nın Fatih Sultan Mehmet İçin Yaptığı İlaçlarda Kullanılan Tıbbi Bitkiler”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20, 1-15, (2018).

Demirezer, L.Ö., “Bitkilerin Tıpta Kullanılması Konusunda Sorumluluklarımız”, *Bitkilerle Tedavi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 87-88, İstanbul, (2011).

Deniz L., Serteser, A. ve Kargioğlu M., “Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 01, 57-72, (2010).

Dönmez, O.O., “Eski Mısır Uygarlığında Tıp Uygulamaları”, Yüksek Lisans Tezi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Denizli, (2019).

Durmuşkahya, C. ve Öztürk, M., “Ethnobotanical Survey of Medicinal Plants Used for the Treatment of Diabetes in Manisa, Turkey”, *Sains Malaysiana*, 42(10), 1431–1438, (2013).

Erik, A.E., “Afyonkarahisar İlinde Etnobotanik Bir Çalışma”, *Yeditepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Fitoterapi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (2019).

Ertuğ, F., “Bodrum Yöresinin Yeniden Yabancı Bitkileri (Muğla, Türkiye)”, *Turkish Journal of Botanic*, 28, 161-174, (2004).

Ertuğ, F., Tümen, G. ve Çelik, A., “Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması 2003”, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 2, 187-218, (2004).

Faydaoğlu, E. ve Sürücüoğlu, M.S., “Geçmisten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52 – 67 (2011).

Fidan, Ş. E., “Tek Tek Dağları Eteklerindeki Bazı Köylerde Etnobotanik Çalışma”, Yüksek Lisans Tezi, *Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Şanlıurfa, (2018).

Gez, S. ve Şimşek, S., *Babadağ'ın Tıbbi Bitkileri. Denizli: I. Babadağ Sempozyumu*, Pamukkale Üniversitesi, (1999).

Göksu, Y., “Kırklareli İlindeki Eczacıların Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerindeki Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Toksikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, (2006).

Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M.T., *Türkiye Bitkileri Listesi*, İstanbul: Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, 1290, (2012).

Gürdal B., ve Tunç Y., “Fethiye (Muğla, Türkiye) Cuma Pazarında Satılan Tıbbi Bitkiler Üzerine Bir Araştırma”, *Bağbahçe Bilim Dergisi*, 7(3), 111-117, (2020).

- Gürdal, B., “Marmaris (Muğla) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 250, (2010).
- Gürsoy, O.V. ve Gürsoy, K., “Anadolu’da Diş ve Dişeti İle İlgili Hastalıkların Tedavisinde Halk Arasında Yaygın Olarak Kullanılan Bitkiler, Kullanım Şekilleri Ve Bitkisel Özellikleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 7(1), 64-67, (2004).
- Hayırlıdağ, M., “Mısır Tıbbının Gizemi Papirüsler”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, 4, 68-85, (2021).
- Hoşcan, N. ve Zenginbal, H., “Mudurnu’da Sürdürülebilir Turizm Gelişiminde Etnobotanik”, *Black Sea Journal of Engineering and Science*, 3(4), 151-159, (2020).
- İli, P. “Bazı Tıbbi Bitkilerin Kimyasal İçerikleri ve Hayvanlara Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, *Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Bölümü, Denizli, (2003).
- Kahraman A. ve Tatlı A., “Umurbaba Dağı (Eşme-Uşak) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri”, *The Herb Journal of Systematic Botany*, 11, 147-54, (2004).
- Kayıran, D.S., “Dioscorides’in De Materia Medica Adlı Eserindeki Tıbbi Bitkilerin Doğu Akdeniz Bölgesi’ndeki Güncel Kullanımlarının Araştırılması”, *Lokman Hekim Dergisi*, 9(2), 189-202, (2019).
- Kazan, D., “Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Muğla, 143, (2007).
- Kendir, G. ve Güvenç, A., “Etnobotanik ve Türkiye’de Yapılmış Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış”, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30(1), 49-80, (2010).
- Kesik, M., “Selçuklular’da Sağlık, Sağlık Kurumları ve Tıp Eğitimi”, *Tarih Dergisi*, 71(1), 115-144, (2020).
- Keykubat B., “Tıbbi Aromatik Bitkiler ve İyi Yaşam”, İzmir, (2016).

Kılıç, Y. ve Başol, S., “Hitit Büyü Metinlerinde Geçen Bazı Otsu Bitkiler, Ağaç Türleri ve Ahşap Nesneler”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2(6), 28-58, (2015).

Kıncal, S., “Ula (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, *Fen Bilimleri Enstitüsü*, Muğla, 185, (2018).

Kıncal, S., Ceylan, O. ve Görk, G., “Ethnobotanical Features of Ula (Muğla/Turkey) District”, *Biological Diversity and Conservation*, 14(1), 69-81, (2021).

Kocaoğlu, B., “Osmanlı Donanması’nda Sağlık Hizmetlerine Genel Bir Bakış (1797-1858)”, *History Studies International Journal of History*, 12(2), 531-548, (2020).

Koçtürk O.Ö., Kalafatçılar Ö.A, Özbilgin N. ve Atabay H., “Türkiye’de Bitkisel İlaçlara Bakış”, *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 46(3), 209-214, (2009).

Kolancı, B.Y., “Roma İmparatorluk Dönemi’nde Göz Hastalıklarının Tedavisinde Kullanılan Bazı Tıbbi Bitkiler”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 629-646, (2020).

Koyu, E. B., “Türkiye’nin Etnobotanik Veritabanı”, Doktora Tezi, *Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İzmir, (2020).

Masattaş, A., “Dîvânu Lugâti’t-Türk’te Halk Hekimliği Büyüsel ve Rasyonel Tedavi Yöntemleri”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(4), 1348-1358, (2020).

Özer, D.Ö., “Türkiye’nin Psikoaktif Doğal Bitki Çeşitliliğinin Etnobotanik ve Korolojik Açından Araştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, *Eskişehir Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, Botanik Anabilim Dalı, Eskişehir, (2021).

Öztürk, F., Dölarslan, M. ve Gül, E., “Etnobotanik ve Tarihsel Gelişimi”, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 9(2), 11-13, (2016).

- Sadıkoglu, N., “Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmasötik, Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (1998).
- Sargın, S. A., “Alaşehir ve Çevresinde (Manisa) Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları”, Doktora Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Balıkesir, 461, (2013).
- Sargın, S. A., Selvi, S. ve Erdoğan, E., “Alaşehir (Manisa) Yöresindeki Aktarlarda Satılan Tıbbi Bitkiler ve Kullanım Özellikleri”, *Biological Diversity and Conservation*, 6(3), 40-45, (2013).
- Sargın, S. A., Selvi, S. ve López, V., “Ethnomedicinal Plants of Sarıgöl District (Manisa), Turkey”, *Journal of Ethnopharmacology*, 171, 64–84, (2015).
- Sargın, S.A., Selvi, S. ve Akçiçek, E., “Alaşehir (Manisa) ve çevresinde Yetişen Bazı Geofitlerin Etnobotanik Açından İncelenmesi”, *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 29(2), 170-177, (2013).
- Sarı, A. O., Oğuz, B., Bilgiç A., Tort, N., Güvensen A. ve Şenol, S. G., “Batı Anadolu’da Halk İlacı Olarak Kullanılan Asteraceae Türleri”, *Anadolu Journal of the Aegean Agricultural Research Institute*, 18(1), 1 – 15, (2008).
- Sarı, A. O., Oğuz, B., Bilgiç A., Tort, N., Güvensen A. ve Şenol, S. G., “Ege ve Güney Marmara Bölgelerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler”, *Anadolu Journal of the Aegean Agricultural Research Institute*, 20(2), 1 – 21, (2010).
- Satıl, F., Akçiçek, E. ve Selvi, S., “Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma” *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(1), 31-36, (2008).
- Şahin, B., “Kemalpaşa (İzmir) Kırsalında Etnobotanik”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, (2019).
- Şenkul, Ç. ve Kaya, S., “Türkiye Endemik Bitkilerinin Coğrafi Dağılışı” *Türk Coğrafya Dergisi*, 69, 109-120, (2017).
- Tanaydın, G., “Bigadiç İlçesinin (Balıkesir) Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Balıkesir, (2021).

Tanrıkulu, N., “Ege Yöresinde Yetişen Bazı Önemli Tıbbi Bitkilerin Kadim Tıpta, Halk Tıbbında ve Bugünkü Araştırmalardaki Yerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İstanbul, (2021).

Tanrıverdi, E., “İslam Medeniyetinde Tıp Tarihine Dair Yeni Bir Yorum”, *İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası*, 20, 145-171, (2012).

Taştekin, N.H., “Halk İlacı Olarak Kullanılan *Peganum harmala* L. (Üzerlik) Tohumları Üzerinde İlaç Hammaddesi Yönünden Araştırmalar”, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Farmakognozi Programı, Ankara, (2022).

URL 1, John William Harshberger [online], (06.10.2022), Web adresi: https://en.wikipedia.org/wiki/John_William_Harshberger, (2021).

URL 2, Şanidar Mağarası [online], (05.9.2022), Web adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eanidar_Ma%C4%9Faras%C4%B1, (2022).

URL 3, Mesopotamian Tablet Collection [online], (23.9.2022), Web adresi: <https://www.spurlock.illinois.edu/collections/notable-collections/profiles/mesopotamian-tablet.html>, (2022).

URL 4, Opium and Cannabis Mentioned in Ancient Egyptian Medical Texts [online], (23.9.2022), Web adresi: <https://drugtimeline.ca/event/opium-listed-natural-remedy-papyrus-ebers/>, (2010).

URL 5, Tıbbi Bitkilerin Kullanımında İki Ekol [online], (5.10.2022), Web adresi: <http://ztbb.org/festival/geleneksel-tip-festivali-2017/tibbi-bitkilerin-kullaniminda-iki-ekol/>, (2017).

URL 6, Antik Çağ'da Coğrafya, Yedi Özgür Sanat ve Eczacılık [online], (5.9.2022), Web adresi: <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=CcvR4Q0q+CMFp0KjHtfoyts?dergiKodu=4&cilt=54&sayi=1095&sayfa=78&yaziid=45380>, (2021).

URL 7, Tıp Hakkında 50 Şifalı Gerçek [online], (5.9.2022), Web adresi: <https://www.fikriyat.com/bilim-teknoloji/2018/09/29/tip-hakkinda-50-sifali-gercek>, (2018).

URL 8, Ölümünden Başka Her Derdin Devâsı Var! [online], (5.9.2022), Web adresi: <https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=699&%C3%B6l%C3%BCmden-ba%C5%9Fka-her-derdin-dev%C3%A2si-var->, (2016).

URL 9, Türk Eczacılık Tarihi İhtisas Müzesi [online], (5.9.2022), Web adresi: <https://eczacilik.istanbul.edu.tr/tr/content/turk-eczacilik-tarihi-ih-tisas-muzesi/turk-eczacilik-tarihi-ih-tisas-muzesi>, (2022).

URL 10, “Acipayam Nüfus Artış Hızı Grafiği [online]”, (16.05.2023), Web adresi: https://www.nufusu.com/ilce/acipayam_denizli-nufusu, (2023b).

URL 11, “Acipayam Nüfus Grafiği [online]”, (16.05.2023), Web adresi: https://www.nufusu.com/ilce/acipayam_denizli-nufusu, (2023c).

Uysal, G., “Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Muğla, 244, (2008).

Uzun, A. ve Uzun, S.P, “Etnobotanik Çalışmalarında İzlenecek Yöntemler ve Uygulanacak Kurallar” *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Orman Fakültesi*, Orman Botaniği Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, 1-20, (2014).

Varlı, M., Hancı, H. ve Kalafat, G., “Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Üretim Potansiyeli ve Biyoyararlılığı”, *Research Journal of Biomedical and Biotechnology*, 1, 24-32, (2020).

Vural, G., “Honaz Dağı ve Çevresindeki Bazı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Afyon, 144, (2008).

Yalçın, B.M., Ünal, M., Pirdal, H. ve Selçuk, Y., “Anadolu Tıp Tarihi – Bölüm 1”, *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 20(1), 33-44, (2016).

Yeğenoğlu S., Şahne B.S. ve Ulutaş E., “Hitit Uygarlığında Bitkilerin Yeri”, *Lokman Hekim Dergisi*, 6(3), 117-120, (2016).

Yılmaz, D., “Datça Yarımadası (Muğla)'nın Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Trabzon, (2019).

Yücel, E. ve Tülükoğlu, A., “Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler”, *Ekoloji Çevre Dergisi*, 9 (36), 12-14, (2000).

Zurnacı, Y.A., “Denizli İlinin Bazı İlçelerinin Etnobotanik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Biyoloji Anabilim Dalı, Denizli, (2019).